

Zajistitelnost smluvních záruk podnikatelských rizik tuzemských malých a středních podniků

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Ing. Jan Vavřina, Ph.D.

Bc. Veronika Terberová

Brno 2017

Ráda bych v první řadě poděkovala mému vedoucímu diplomové práce Ing. Janu Vavřinovi, Ph.D. za metodické vedení a pomoc. Dále bych chtěla poděkovat konzultantům z bankovního a pojišťovacího sektoru, díky kterým jsem mohla lépe proniknout do problematiky a splnit vytyčené cíle. Moje poděkování patří také rodině a blízkým, a to za jejich trpělivost, pochopení a podporu během celého studia.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Zajistitelnost smluvních záruk podnikatelských rizik tuzemských malých a středních podniků**

vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 17. května 2017

Abstract

Terberová, V. Available options for procuring contractual guarantees to cover business risks of domestic small and medium-sized enterprises. Diploma thesis. Brno: Mendel University, 2017.

The thesis aims to define the main areas SME applicants for business risk insurance are judged on from the perspective of the providers of various guarantee instruments in the Czech Republic. After studying the theoretical basis, analysis was done of the procedures that commercial banks, insurance companies and the state sector use to assess the creditworthiness of applicants seeking a guarantee for their business transactions. Another step was the identification of common factors that are taken into account in assessing creditworthiness across the sectors. Using benchmarking, a comparison was made to identify the differences between individual providers, followed by a proposal for a partial improvement in the procedures for providing contractual guarantees for business risks. Based on the results of partial analyses, a methodical procedure was proposed for commercial insurers for evaluating applicant creditworthiness. The proposed methodology was verified by applying it to a selected SME in the Czech Republic. The main benefit of the thesis is the identification of the key factors that influence the procedure for approving applications for guarantee products, and also a range of specific recommendations intended to make such procedures more effective from the perspective of both an applicant and a provider of these services.

Keywords

Business risk, contractual obligation, security, contractual guarantee, bank guarantee, credit risk evaluation of applicants, financial analysis, qualitative analysis

Abstrakt

Terberová, V. Zajistitelnost smluvních záruk podnikatelských rizik tuzemských malých a středních podniků. Diplomová práce. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017.

Cílem diplomové práce je vymezit hlavní oblasti hodnocení uchazečů o zajištění podnikatelských rizik malých a středních podniků s ohledem na poskytovatele jednotlivých zajišťovacích produktů v České republice. Po studiu a zpracování teoretických východisek byla provedena analýza postupů hodnocení bonity žadatelů o zajištění obchodních závazků využívaných komerčními bankami, pojišťovnami a státním sektorem. Následně byly identifikovány společné faktory využívané při hodnocení bonity napříč sektory. Pomocí benchmarkingu bylo provedeno porovnání odlišností mezi procesy jednotlivých poskytovatelů s následným návrhem na dílčí zefektivnění příslušných procesů v rámci poskytování smluvních záruk podnikatelských rizik. Na základě výsledků dílčích analýz byl navržen metodický postup hodnocení bonity žadatelů pro komerční pojišťovny. Návrh metodiky byl aplikačně verifikován prostřednictvím vybraného podnikatele z řad malých a středních podniků v České republice. Hlavním přínosem práce je identifikace klíčových faktorů ovlivňujících schvalovací proces podaných žádostí ohledně zajišťovacích produktů a dále pak taktéž konkrétní rámec doporučení vedoucí k zefektivnění těchto postupů jak pro žadatele, tak i pro poskytovatele těchto služeb.

Klíčová slova

Podnikatelské riziko, smluvní závazky, zajištění, smluvní záruky, bankovní záruky, hodnocení bonity žadatelů, finanční analýza, kvalitativní analýza

Obsah

1	Úvod a cíl diplomové práce	11
2	Literární rešerše	13
2.1	Podnikatelská rizika.....	14
2.1.1	Klasifikace rizik.....	14
2.1.2	Řízení rizik.....	15
2.1.3	Metody snižování rizik.....	20
2.2	Smluvní záruky.....	21
2.2.1	Zajištění obchodních závazků	22
2.2.2	Klasifikace smluvních záruk	24
2.2.3	Charakteristika bankovních záruk	24
2.2.4	Charakteristika záruk v pojišťovnictví	28
2.2.5	Charakteristika záruk veřejného sektoru	31
2.3	Posuzování finanční situace podniku	34
2.3.1	Management úvěrových rizik.....	35
3	Metodika	39
4	Empirická část práce	46
4.1	Analýza postupů hodnocení tuzemských malých a středních podniků v kontextu žádostí o smluvní záruky.....	46
4.1.1	Charakteristika procesu poskytování záruk bankovních institucí	46
4.1.2	Charakteristika procesu poskytování záruk komerčních pojišťoven	49
4.1.3	Charakteristika procesu poskytování záruk státních institucí.....	53
4.2	Determinace klíčových oblastí hodnocení uchazečů o zajišťovací produkty	61
4.3	Návrh metodiky posuzování bonity malých a středních podniků pro komerční pojišťovny.....	66

4.3.1	Aplikace navržené metodiky na vybraný podnikatelský subjekt.....	72
5	Diskutování výsledků a doporučení	80
6	Závěr	85
7	Literatura	86
8	Přílohy	93
A	Základní produkty pojištění smluvních záruk	96
B	Pojištění se státní podporou	97
C	Přehled parametrů záručních programů	98
D	Vybraná data pro účely kvantitativní analýzy	99
E	Vybraná data finančního plánu na rok 2017 společnosti ABC s.r.o.	100
F	Vývoj tržeb společnosti ABC s.r.o.	101
G	Příklad jistoty v zadávací dokumentaci veřejné zakázky na stavební práce	102
H	Dokumentace k pojištění smluvní záruky	103

1 Úvod a cíl diplomové práce

V dnešním globalizovaném světě je každý podnikatelský subjekt ovlivňován celou řadou různých rizik. Trhy jsou stále více propojovány a klasická rizika jsou často modifikovaná a měněna předem neznámým a těžko odhadovaným způsobem. Pokud podnikatelský subjekt neidentifikuje tato rizika včas a nenajde vhodný způsob jejich řešení, může být jeho podnikatelská činnost ohrožena. Existuje mnoho nástrojů, které podnikatelům pomáhají rizika eliminovat. Řada z nich však není dostatečně využívána, jelikož o nich společnosti nemají dostatek informací.

Malé a střední podniky představují 99 % všech podniků v České republice. Jejich denní praxí je uzavírání obchodních smluv, ze kterých plynou závazky. Společnosti musí tyto závazky dodržovat, avšak to stejné je očekáváno i od druhé smluvní strany. Ne vždy jsou však tyto závazky dodrženy. Mnoho podniků se potýkalo s platební neschopností především v období finančních krizí, kdy období recese značně ovlivnilo jejich výsledky hospodaření. Důsledkem ekonomické globalizace mohou být finanční krize šířené do celého světa i v příštích letech. Tyto krize lze však velmi obtížně (často vůbec) předvídat, proto je nezbytné řídit identifikovatelná podnikatelská rizika a pokusit se o jejich zajištění již při sjednávání obchodních smluv.

Zajištění smluvních závazků je nabízeno subjekty, které smluvní rizika mohou minimalizovat. Zajištění smluvních záruk pro podnikatelské subjekty je na českém trhu poskytováno komerčními pojišťovnami, ve formě bankovních záruk komerčními bankami a státními poskytovateli (např. Českomoravská záruční a rozvojová banka ve formě zvýhodněných bankovních záruk). Státní instituce sledují zájmy a rozhodnutí státu, které směřují k podpoře vývozu malých a středních podniků. Česká republika je převážně exportně orientovanou zemí. Pro udržení konkurenceschopnosti malých a středních exportérů v silném poli zahraničních subjektů, podporuje stát podniky v celé řadě různých programů určených speciálně pro tuto cílovou skupinu.

Tematická oblast finančního zajištění obchodních závazků podnikatelů je často zpracována pouze z hlediska bankovních záruk, a to s minimem zveřejněných informací. Hlavním důvodem je know-how každého poskytovatele v oblasti bonitních analýz, kterými prověřují své potenciální klienty. Všichni poskytovatelé zajišťovacích produktů hledají konkurenční výhody, které jim pomohou při výkonu své činnosti. Konkurenční výhodou je rozhodně také způsob posuzování rizikovosti potenciálních obchodů. Nejen z hlediska rychlosti předložení konkrétní požadované nabídky a ceny za služby, ale především s ohledem na správné vyhodnocení potenciálních rizik vyplývajících z konkrétního kontraktu s žadatelem. V případě nevhodně stanovených postupů hodnocení bonity žadatelů může dojít, například nezaplacením smluvních závazků, k ohrožení stability poskytovatele. Proto je téma hodnocení bonity velmi důležité. Pro poskytovatele se jedná o metody zajišťující co největší stabilitu přijatých rizik a pro žadatele nezbytné požadavky, které musí splnit, aby bylo možné zajistit své závazky podle individuálních potřeb.

Cílem diplomové práce je vymezit klíčové oblasti hodnocení uchazečů o zajištění podnikatelských rizik malých a středních podniků s ohledem na poskytovatele těchto záruk v České republice. Pro splnění stanoveného cíle je nutné identifikovat nejen společné klíčové faktory využívané při bonitních analýzách žadatelů o produkty jednotlivých poskytovatelů, ale také odlišnosti, které jednotlivé poskytovatele v hodnotícím procesu bonity odlišují. V případě zjištění bariér, které nejsou konkrétním poskytovatelem záruk řešeny vzhledem ke konkurenci optimálně, bude navržen postup na jejich snížení. Výsledný efekt navržených postupů nemusí být odrazem pouze nákladových úspor, ale také zlepšením image poskytovatele, jakožto flexibilního a rychlého obchodního partnera.

Cíle práce bude dosaženo pomocí následujících dílčích kroků:

- Určení klíčových procesních aspektů při hodnocení uchazečů z řad malých a středních podniků o zajištění podnikatelských rizik subjekty poskytujícími smluvní záruky, konkrétně z oblasti bankovního, pojišťovacího a státního sektoru.
- Identifikace a komplexní zhodnocení společných faktorů v oblasti procesních postupů hodnocení uchazečů o zajištění podnikatelských rizik napříč sledovanými sektory.
- Identifikace a zhodnocení základních odlišností, resp. bariér v rámci poskytování smluvních záruk malým a středním podnikům v České republice.
- Návrh možností pro snižování identifikovaných bariér poskytování smluvních záruk podnikatelských rizik.

S ohledem na cíl diplomové práce jsou formulovány následující výzkumné otázky:

- Existují rozdíly mezi procesními postupy hodnocení bonity žadatelů o smluvní záruky mezi poskytovateli těchto záruk v České republice?
- Existují informační bariéry v procesu hodnocení bonity žadatelů o smluvní záruky realizované poskytovateli těchto záruk?

2 Literární rešerše

Účelem diplomové práce je nalézt hlavní kritéria, kterými jsou analyzováni uchazeči o zajištění smluvních záruk. Malé a střední podniky se pomocí smluvních záruk snaží minimalizovat rizika, která ovlivňují jejich podnikatelskou činnost. Na úvod je tak nezbytné definovat podnik a hlavní faktory, jež na něj působí.

Podnik je pojmem, který není v Občanském zákoníku¹ specifikován. Podle Martinovičové a Čejkové (2013) podnik představuje instituci, jejímž účelem je podnikatelská činnost.

Jiné vymezení je definováno Veberem, Srpovou a kol. (2012). Podnik je subjekt, kterým jsou transformovány vstupy (zdroje) na požadované výstupy (statky).

Zařazení podniků mezi malé a střední podniky je řízeno Doporučením Komise Evropské unie.² Příslušný podnik je začleněn mezi malé a střední podniky, pokud zaměstnává méně než 250 zaměstnanců, aktiva nepřesahují částku 43 mil. EUR a roční obrat je nižší než 50 mil. EUR. U nových společností je zařazení posuzováno podle kvalifikovaného odhadu prvního účetního období. Hlavní výhody pramenící pro podniky, jež splňují zařazení mezi malé a střední podniky, jsou programy na podporu těchto podniků, a to jak od Evropské unie, tak i od příslušných států (financování výzkumu, inovací apod.). Téměř 90 % podniků Evropské unie je zastoupeno malými a středními podniky (EUR-Lex, ©2016 a BusinessInfo, ©2016).

V České republice je sdružení malých a středních podniků představováno Asociací malých a středních podniků a živnostníků ČR. Asociace sdružuje své členy a poskytuje jim značnou informační základnu příslušných oborů, zvýhodnění vybraných produktů a služeb, propagaci a ochranu. Členská základna je představována zejména drobnými živnostníky, mikrofirmami, malými a středními firmami z různých oborů napříč trhem (Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR, ©2016).

Podle výzkumů tvoří zastoupení malých a středních podniků v České republice kolem 99,9 % a celkový počet společností neustále roste (Český statistický úřad, ©2016).

Každý podnikatelský subjekt je obklopen okolím, kterým je značně ovlivňován. Vliv okolí na podnik může mít pozitivní i negativní charakter. Proto je nezbytné, aby podnik veškeré činnosti přizpůsoboval vytyčenému cíli a dokázal všechny příležitosti využít ve svůj prospěch (Martinovičová a kol., 2014).

Změny okolí podniku jsou v dnešním globalizovaném světě stále markantnější a je těžké na ně reagovat. O to víc musí společnosti sledovat potenciální rizika a budovat metody, které jim pomohou rozhodovat v situacích nejistoty (Ducháčková a Daňhel, 2012).

Disciplína týkající se podnikatelských rizik je stále složitější. Podniky čelí nejen opakovaným rizikovým vlivům, ale stále častěji se musí vypořádat s riziky novými. Práce s riziky je představena v následující kapitole kapitola 2.1.

¹ Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

² Doporučení Komise ze dne 6. Května 2003

2.1 Podnikatelská rizika

Při zkoumání a hodnocení rizik je nutné nejprve rozlišit pojmy riziko, nejistota a neurčitost. Rizikem je označován stav, který lze dopředu určit pravděpodobnostním vyjádřením. Naopak nejistota nelze před událostí specifikovat. Neurčitost rozšiřuje dále pojem nejistota. Je vyznačován dopředu známými veličinami, avšak jejich přesné hodnoty není možné určit (Ducháčková a Daňhel, 2012).

Podle Smejkal a Raise (2013, s. 90) je možné pochopit riziko jako možnost, "že s určitou pravděpodobností dojde k události, jež se liší od předpokládaného stavu či vývoje."

Při smluvních závazcích mezi obchodními partnery (prodávajícím a kupujícím) dochází k výskytu řady rizik. Rizika mohou vznikat z důvodu přírodních podmínek, nežádoucích vlastností zboží (jakost, vady) a chyb mezi smluvními stranami. Rizika jsou často provázaná a disponují kumulativním charakterem. Z toho důvodu je nezbytné přistupovat k jejich řízení komplexně (Janatka a kol., 2011).

2.1.1 Klasifikace rizik

V dnešní obchodní praxi prozatím není stanoven jednotný typ dělení rizik, které ovlivňují podnikání malých a středních podniků. Podle Janatky a kol. (2011) lze rizika členit takto:

1. Rizika komerční³ – komerční rizika jsou zahrnuta v obchodních činnostech od samotné přípravy výroby až k převzetí a zaplacení zboží
 - 1.1. Rizika vyplývající z výroby a povahy zboží (balení, značení a jakost)
 - 1.2. Rizika související s prodejem zboží a následným dodáním (neplnění smlouvy)
 - 1.3. Rizika vznikající z důvodu chyb v samotných smlouvách
 - 1.4. Rizika způsobená podvodným jednáním jedné ze stran
 - 1.5. Rizika teritoriální (politické události, legislativní změny a přírodní katastrofy)
 - 1.6. Rizika platební a kurzová
 - 1.7. Rizika odpovědnosti za výrobek
2. Rizika tržní
 - 2.1. Rizika obchodněpolitická (dodržování předpisů a norem)
 - 2.2. Riziko zaostávání technické úrovně zboží
 - 2.3. Riziko nedostatečného využívání výrobních kapacit – často z důvodu poklesu poptávky po zboží

³ Výše uvedené dělení pojednává o komerčních rizicích v širším kontextu, tj. kompletní proces od přípravy výroby až k převzetí, zaplacení i případným reklamám zboží (Janatka a kol. 2011).

Pravděpodobně nejzávažnějšími riziky jsou podle autorů (Janatky a kol., 2011) prodejní rizika na zahraničních trzích. Tato rizika mohou ovlivnit samotnou existenci podniku (s negativními důsledky pro celé odvětví).

K dalším využívaným klasifikacím rizik patří například dělení rizik podle organizačních aktivit v podniku (rizika interní a externí), podle jejich velikosti, pojistitelnosti, finančních důsledků pro podnik atp. (Martinovičová a Čejková, 2013).

2.1.2 Řízení rizik

Práce s riziky je pro každý podnik individuální. Přesto jsou však doporučovány různé nástroje sloužící k minimalizaci rizik ohrožujících podnik. Janatka a kol. (2011) doporučuje pro některá ze zmíněných rizik například následující řešení.

Rizika spojená s prodejem zboží je možné snížit pomocí průzkumu skutečných a potenciálních obchodních partnerů (pomocí specializovaných společností, bank a pojišťoven). Podle goodwillu obchodních partnerů je stanovena vhodná platební podmínka případně forma zajištění rizik (např.: pojištění, factoring, forfaiting atp.). Prodejní rizika je možné také minimalizovat například pomocí tvorby nového odbytiště v blízkosti odběratele (Janatka a kol., 2011).

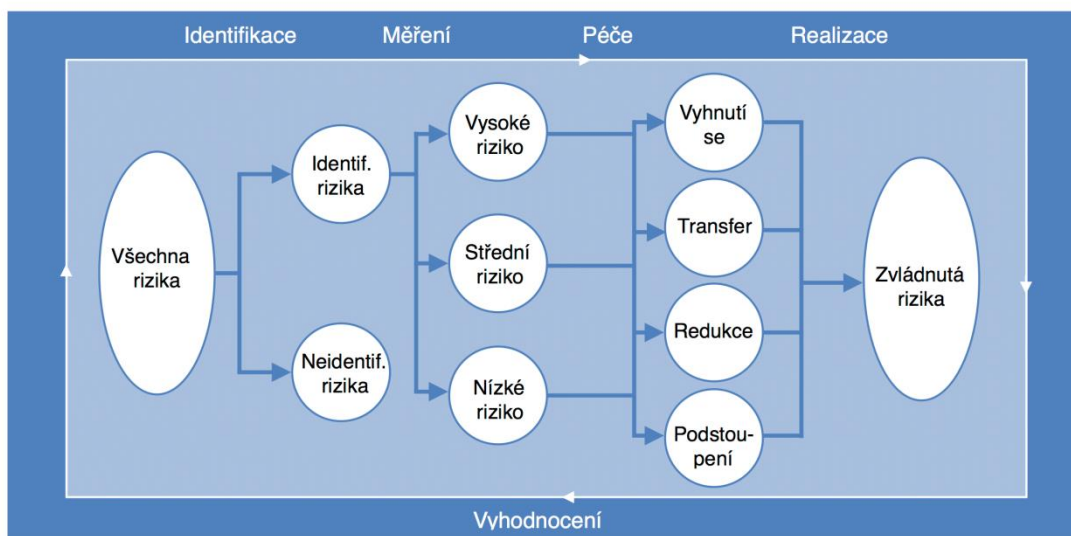
V případě chybně sjednaných obchodních smluv může dojít k neplnění smlouvy a následným problémům druhé strany. Pro praxi je možné využít řadu vzorových smluv využívající standardy a mezinárodní zvyklosti a pravidla. Pro vypořádání se s teritoriálními riziky autor doporučuje podniku zajištění pomocí komerčního nebo státního pojištění (případně kombinace obou variant). Rizika platební a kurzová je možné snížit volbou vhodné platební podmínky a ujednáním měny ve smlouvě, případně využitím finančních derivátů (Janatka a kol., 2011).

Pro řízení rizik je vyžadován komplexní přístup, který by měl v podniku zastávat tzv. „rizikový management“.

„Smyslem aplikace risk managementu je pochopení stávajících rizik, tj. jejich poznání, kategorizace, a učinění rozhodnutí, která z rizik by se měla eliminovat, redukovat, přenést anebo ponechat.“ (Ducháčková a Daňhel, 2012, s. 31)

Risk management je podstatnou činností, jež by v každém podniku měla spadat do strategické oblasti řízení, aby byl podnik schopen včas reagovat na možné budoucí scénáře vývoje (Martinovičová a kol., 2014).

Procesně je nezbytné v rámci risk managementu projít fázemi identifikace rizik, měření (kvantifikace) rizik a následně aplikace co nejvhodnější strategie, která se s riziky vypořádá (viz. Obr. 1). Cyklus by měl být neustále opakován, aby bylo možné objevovat nová rizika a vylepšovat celý systém řízení rizik (Gestel, 2009).

Obr. 1 Cyklus řízení rizik
Zdroj: Vlastní zpracování dle Gestel (2009)

Smyslem risk managementu není rizika úplně vyloučit, ale řídit je efektivním způsobem. Risk management zpracovává rizika ve třech fázích, a to:

- identifikaci rizika,
- ovládání (redukci a eliminaci) rizika,
- finanční eliminaci důsledků realizace rizika (Ducháčková a Daňhel, 2012).

V první fázi dochází k analýze rizik, což zahrnuje identifikaci a kategorizaci rizik a jejich kvantitativní zhodnocení pravděpodobnosti vzniku. Následující fáze má za úkol navrhnout konkrétní opatření pro redukci či eliminaci rizik. V poslední fázi řízení rizika je zapotřebí rozhodnout mezi alternativou nepojištění (krytí rizik vlastními finančními zdroji) a pojištění (transferem rizika, Ducháčková a Daňhel, 2012).

Vávrová (2013) definuje risk management také ve třech fázích, avšak především ve třetím kroku doplňuje nutnost kontroly a prevence rizik, kterou by podnikatelské subjekty neměly podcenit. Jedná se například o zapojování bezpečnějších technologií, protipožárních zařízení, ochranných pomůcek atp.

K řízení rizik je nezbytné přistupovat globálně a analyzovat je vzájemně pomocí holistického obrazu jako celek (Cipra, 2015b).

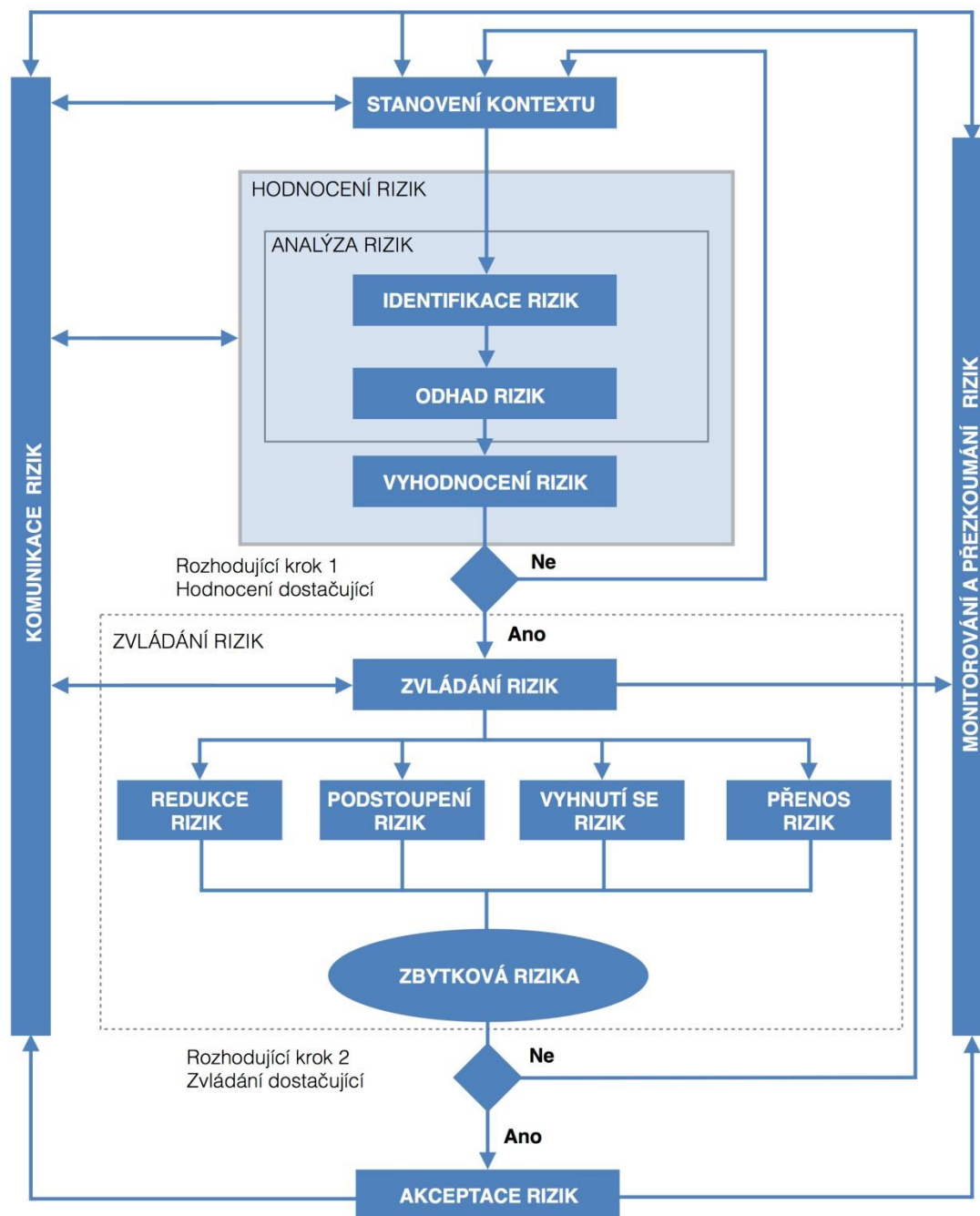
Podle Janatky a kol. (2011) vrcholový management identifikovaná rizika vyhodnotí podle možného dopadu na společnost. U rizik přijatelných je předepsáno, jaká opatření musí být přijata k ochraně před těmito riziky. U nepřijatelných rizik (neúnosných) jsou stanovena rizika, jimž je nutné se vyhnout.

Cílem procesu risk managementu není rizika zcela vyloučit, neboť mohou mít pro podnik také pozitivní charakter. „Ochota firem a investorů podstupovat rizika

je pro ekonomiku naopak vysoce důležitá, protože je nositelem inovací, a tím dynamiky ekonomiky. (Vávrová, 2014, s. 19)

Při procesu identifikace rizik je doporučeno vytvořit tzv. Katalog rizik (seznam potenciálních rizik). Je vhodné zvolit více různých informačních zdrojů, což vede vždy k vyšší objektivitě při následujícím vyhodnocení rizik. V této fázi je nezbytné určit rizikům hranice tolerance (přijatelnosti rizik) a přiřadit pravděpodobnost vzniku (expertní hodnocení, zkušenost, aj). K jednotlivým položkám jsou dále doplněny příslušné náklady (ušlý zisk) včetně priorit při jejich následném řízení (často je hodnocení prováděno pomocí brainstormingové diskuze vedoucích pracovníků společnosti). Následujícím krokem je tvorba vhodných rizikových plánů a následné průběžné sledování rizik (Smejkal a Rais, 2013). Proces řízení rizik je zobrazen na následujícím obrázku.

Model „nového risk managementu“ bude spočívat v globálním pojetí všech rizik, která na subjekt působí. K tomuto účelu je Světovým ekonomickým fórem (the World Economic Forum) vydávána studie pojednávající o změnách rizikových faktorů v celosvětovém měřítku (Wagner, 2016).

Obr. 2 Proces řízení rizik
Zdroj: Vlastní zpracování dle Smejkal a Rais (2013)

Řízení a přístup k rizikům je pro každou společnost individuální. Podle Smejkal a Rais (2013) je možné rozlišit tři typy postojů k riziku:

1. Averze k riziku – jedná se o konzervativní strategii řízení podniku, podnikem jsou realizovány pouze velmi jisté projekty.
2. Vyhledávání rizika – manažeři podniků přistupují k velmi rizikovým projektům.
3. Neutrální postoj k riziku – jde průměr mezi oběma variantami.

U většiny podniků je využívána konzervativní strategie, která s sebou nese nízké riziko, avšak často i nižší potenciální zisk (Smejkal a Rais, 2013).

Metody analýzy rizik

K nejčastěji využívaným metodám analýzy rizik řadí Smejkal a Rais (2013) kvalitativní, kvantitativní a kombinované metody. Potenciální rizika jsou u kvalitativních metod popsána a vyhodnocena zvoleným způsobem (interval hodnot, odhad pravděpodobnosti či slovní popis). Metoda je považována za jednoduchou (poměrně rychlou) a značně subjektivní. U kvantitativních metod jsou naopak využívány matematické výpočty četnosti rizik a jejich důsledků. Nejčastěji je využíváno finanční vyjádření dopadu potenciálního rizika.⁴ Kvantitativní metody patří k metodám náročným na zpracování s příliš unifikovanými postupy.

I přes průběžné analýzy a řízení podnikatelských rizik se podnik může dostat do vážnějších problémů, které je nucen nezbytně řešit.

V rámci řízení i běžného chodu společnosti podnik denně čelí riziku neúspěchu. Pokud nedojde ke zlepšení negativního vývoje, může dojít ke krizi podniku nebo dokonce k ukončení jeho činnosti (Smejkal a Rais, 2013).

Při propuknutí krize v podniku je vhodné sledovat k tomuto účelu vytvořený krizový plán. Management společnosti by měl však podnikové procesy průběžně analyzovat a identifikovat i potenciální problémy, které ke krizovým situacím mohou vést. Tyto zkušenosti by měly být dále využity v budoucím hospodaření společnosti (Janatka a kol. 2011).

Smejkal a Rais (2013) doporučují následující ochranu podniku před potenciální krizí:

- Zajištění dostatečného Cash flow podniku – Nedostatek finančních obnosů podniku může být způsoben například nezaplacením dodaného zboží klientem nebo odmítnutím poskytnutí požadovaných úvěrů bankami. Banky jsou ochotny poskytnout dodatečné úvěry v době krize často pouze dlouhodobým klientům. Mezi další nástroje pro zajištění potřebného cash flow patří faktoring, forfaiting a zpětný leasing. Často však představují nákladnější cestu než je využití klasického bankovního úvěru. Při krizi lze také mimo jiné využít státem poskytované záruky na investiční nebo provozní úvěry. Pro obchodní

⁴ Ztráty jsou vyjádřeny v tzv. ALE (annualized loss expectancy neboli roční předpokládaná ztráta, Smejkal a Rais, 2013).

banky představuje toto zajištění snížení úvěrového rizika a často tak přehodnotí předcházející negativní hodnocení o poskytnutí požadovaného úvěru.

- Nákladová omezení (často se jedná o velmi krajní řešení)
- Sledování platební kázně odběratelů podniku – Mezi nejzávažnější problémy je řazena druhotná platební neschopnost, která znemožňuje úhradu faktur dodavatelům podniku. Z hlediska významu odběratelů pro podnik je vhodné rozdělit je podle Paretova principu a primárně uspokojit pohledávky klíčových odběratelů podniku.
- Příprava budoucích scénářů – Management podniku by měl být na krizi připraven a dokázat ji řešit v souladu s podnikovou strategií. Z krize by se měl podnik poučit a upravit své budoucí směřování tak, aby nedošlo k jejímu opakování v budoucnu.

2.1.3 Metody snižování rizik

Smejkal a Rais (2013) upozorňují, že je nutné přistupovat k jednotlivým rizikům při jejich řízení odlišně. V některých případech je vhodné jednotlivé nástroje snižování rizik vzájemně kombinovat. Mezi klíčový prvek při výběru konkrétního nástroje řízení rizik patří náklady s tímto rozhodnutím spojené. Mezi nejčastěji využívané nástroje řízení a eliminace rizik patří:

- redukování rizika – nejnákladnější varianta (př. vybudování záložní linky),
- transfer rizika na jiný subjekt,
- transfer rizika pojištěním,
- vyhnutí se riziku – za smluvených podmínek podnik obchod neuzavře,
- podstoupení rizika – lze využít, pokud je riziko vyhodnoceno jako málo pravděpodobné nebo jsou případné potenciální ztráty pro podnik únosné.

Podle Vávrové (2013) mohou podnikatelské subjekty případná rizika snižovat také těmito způsoby:

- získáním dodatečných informací o možnostech rozhodnutí a jejich příslušných výsledcích,
- diverzifikací,
- pojištěním.

2.2 Smluvní záruky

S vývojem ekonomiky i stále čtenějších obchodních vztahů (často mezinárodního charakteru) vznikla potřeba standardizace a ujednání společných pravidel. Jedním ze základních platebních instrumentů byl úvěr, který však nebyl stále častěji splácen. Vzhledem k vysokým ztrátám vývozců vzniklých důsledkem nezaplacení za dodané zboží (či poskytnuté služby) vzniklo úvěrové pojištění (neboli pojištění pohledávek, Böhm, 2009).

„Pojištění úvěru se ujednává na ochranu před majetkovými důsledky, které mohou pojištěnému vzniknout nesplácením poskytnutých peněžních prostředků dlužníkem.“ (§2868, odst. 1, NOZ)

Dnes již existuje řada institucí poskytující smluvní záruky. Tyto instituce jsou nuceny dodržovat ustanovená mezinárodní pravidla stanovená Bernskou a Evropskou unií (harmonizace legislativy v rámci „jednotného evropského pojistného trhu“). Hlavním efektem, který z této spolupráce vyplývá, je sdílení evidovaných informací o dlužných subjektech (Böhm, 2009).

Komplexně je možné tyto poskytované služby označit jako tzv. Finanční zajištění⁵ (Bejček a kol. 2010).

Účel finančního zajištění je vymezen v paragrafu 3 zákona č. 408/2010 Sb., o finančním zajištění: „Finanční zajištění slouží za podmínek stanovených tímto zákonem k zajištění pohledávky finančního charakteru pro případ, že dojde k prodlení s jejím plněním, nebo nastane jiná skutečnost určená ve smlouvě, kterou se sjednává finanční zajištění, nebo dohodnutá v rámci závěrečného vyrovnání) s tím, že právo příjemce uspokojit se z finančního kolaterálu nepodléhá omezením jinak plynoucím z obecné úpravy zástavního práva a převodu věcí, práv a jiných majetkových hodnot ve prospěch věřitele.“

Závazek neboli závazkový vztah představuje situace, kdy jedna strana (dlužník) je povinen druhé straně (věřiteli) splnit závazek. Závazkem může být povinnost věřiteli něco zaplatit, dodat, vykonat smlouvenou službu nebo se zdržet některého jednání. Závazky vznikají jednostranným (při veřejné soutěži) nebo dvoustranným (z uzavřených smluv účastníků) právním úkonem. Závazkový vztah se stává vztahem mezinárodním, pokud obsahuje tzv. „mezinárodní prvek“. Tím se rozumí například sídlo společnosti na území cizího státu, předmět právního vztahu v zahraničí (dům ke koupi) nebo právní skutečnosti, která nastane mimo domovský stát (škoda na cestě do zahraničí, Svatoš a kol., 2009).

Závazkové vztahy je nutné uzavřít smluvně. Nejčastěji se jedná o obchodní smlouvu s dvoustranným právním úkonem. „Obchodní smlouva je jedna (nikoli jediná) právní skutečnost zakládající obchodní závazkový vztah:“ (Bejček a kol., 2010, s. 49)

⁵ Upraveno zákonem č. 408/2010 Sb., o finančním zajištění, ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Závazek zaniká v okamžiku, kdy dlužník poskytne věřiteli (oprávněné osobě) příslušné smluvené plnění. Závazkové vztahy v mezinárodním obchodě jsou představovány právními vztahy subjektů působících napříč více státy. Důležitá je otázka právního vypořádání, neboť v každém státě platí příslušné právní řády. „Závazek z mezinárodního obchodního styku může zaniknout splněním, dohodou, uplynutím doby, splnutím, započtením, výpovědí, odstoupením od smlouvy, zaplacením odstupného, nemožností plnění, zmražením účelu smlouvy, změnou okolností, smrtí fyzické osoby nebo zánikem právnické osoby. (Svatoš a kol., 2009, s. 176)

V mezinárodním obchodě jsou využívány pro snížení potenciálních rizik také dodací podmínky, tzv. Incoterms. Jedná se o ustanovení, díky kterému jsou v kontraktu jasně vymezena práva a povinnosti obou smluvních stran (Smejkal a Rais, 2013).

V následujícím textu budou uvedeny především metody zajištění závazků plynoucích ze smluvních vztahů pomocí transferu na jiné subjekty (banky, komerční a státní pojišťovny). Ze základních metod pro práci se smluvními zárukami bude popsán především odkup pohledávek (factoring, forfaiting), dokumentární akreditiv, dokumentární inkaso, bankovní záruka a různé formy státního a komerčního pojištění. Úvodem budou shrnuty základní postupy, jež předchází samotnému vzniku závazkového vztahu.

2.2.1 Zajištění obchodních závazků

Ve snaze o předcházení sporů končících soudním jednáním došlo ke vzniku platebních zajišťovacích instrumentů (např.: pojištění záruk). Pomocí těchto nástrojů je bankami zasahováno do smluvních kontraktů s cílem podpořit jednu ze stran (Janatka a kol., 2011).

„Pojištění záruky se ujednává pro případ plnění z ručitelského závazku pojištěného, propadnutí kauce či jistoty, anebo plnění z kauce či jistoty nebo z jiného obdobného ujednaného důvodu.“ (§2868, odst. 2, NOZ)

Před uzavřením obchodního závazku by mělo dojít k prověření obchodního partnera. Za splnění smluveného díla nebo služby je očekáváno protiplnění. Strana dlužníka by měla svému závazku dostát, avšak ne vždy k tomu bohužel dojde. Poslední instancí, jež rozhoduje uvedené spory, je soud (Bejček a kol., 2010).

Před poskytnutím bankovních služeb zajišťujících smluvní závazky, jsou potenciální klienti hodnoceni postupy realizovanými při poskytování úvěrů (Janatka a kol., 2011).

Klienti, jež žádají o úvěr, jsou bankou posuzováni podle řady kritérií. Při poskytnutí úvěrů je často požadováno disponovat běžným účtem vedeným u této banky. Dále jsou většinou vyžadovány účetní výkazy podniku za minulá období, informace o podniku a předmětu podnikání. Pozornost banky je směřována na posuzování bonity žadatele a schopnosti splácet předmětný úvěr (Kalabis, 2005).

Disciplínou zkoumající bonitu potenciálních klientů se zabývá management úvěrových rizik. Toto téma bude podrobněji vysvětleno v kapitole 2.3.1.

Závazky jsou zajišťovány převážně smluvně (tzv. zajišťovací smlouvy⁶). Považha zajišťovacích smluv je tzv. akcesorická.⁷ Zajištění musí být vždy vázáno na zajištění něčeho konkrétně ujednaného (například pohledávky nebo závazku). Spolu se zánikem závazku je ukončena i zajišťovací smlouva. Z uvedeného vyplývá, že je v zajišťovací smlouvě nezbytné přesně identifikovat závazek, který je v rámci smlouvy zajišťován (Bejček a kol., 2010).

Kupní smlouva představuje základní závazkový vztah, často podložen nejen smlouvou, ale také různými dokumenty a prohlášeními (doklady o původu zboží, výsledcích laboratorních testů apod.). Ve většině případů je nutné také myslet na logistiku, platby, skladovací požadavky, kontrolu atp. (Svatoš a kol., 2009).

Občanský zákoník závazkový vztah týkající se kupní smlouvy upravuje paragrafem 2079/1: „Kupní smlouvou se prodávající zavazuje, že kupujícímu odevzdá věc, která je předmětem koupě, a umožní mu nabýt vlastnické právo k ní, a kupující se zavazuje, že věc převezme a zaplatí prodávajícímu kupní cenu.“

Pro vznik kupní smlouvy je nutné specifikovat především smluvní strany obchodu, předmět koupě, určení závazků pro smluvní strany, cenu a způsoby dodání (Janatka a kol., 2011).

Podstatným aspektem kupního procesu je zajištění závazků plynoucích z kupní smlouvy. České právní předpisy jsou nastaveny ve prospěch věřitele. V případě neplnění dlužnických závazků je možné vymáhat pohledávku soudně. Zajištění závazků zprostředkováno celou řadou institutů. Jednou z možností zajištění je ručení (Svatoš a kol., 2009).

Nový občanský zákoník pojednává o ručení v tomto znění: § 2018 (1) „Kdo věřiteli prohlásí, že ho uspokojí, jestliže dlužník věřiteli svůj dluh nesplní, stává se dlužnickým ručitelem. Nepřijme-li věřitel ručitele, nemůže po něm nic žádat.“ Při využití ručení je zákonem vyžadována písemná forma.

Svatoš a kol. (2009) poukazuje na několik používaných typů ručení:

- Bankovní záruka
- Forfaiting
- Faktoring

V České republice je stále více rozšiřován v oblasti financování trend využívání tzv. dodavatelských úvěrů. Pozdní platby však mohou dodavatelům způsobit i vážné finanční problémy. K možným nástrojům těchto rizik je řazen factoring a forfaiting (Smejkal a Rais, 2013).

⁶ „Mezi zajišťovací instituty jsou řazeny především zástavní právo, podzástavní právo, smluvní pokuty, ručení, bankovní záruky, dohody o srážkách ze mzdy a jiných příjmů, zajišťovací převod práva, postoupení pohledávky a uznání dluhu (závazku).“ (Bejček a kol., 2010, s. 129)

⁷ Akcesorická povaha zajišťovacích smluv znamená, že doba trvání předmětného zajišťovacího vztahu je závislá na trvání zajišťovaného závazku (Novotný, 2014).

Factoring a Forfaiting představují odkup pohledávky před datem splatnosti. Odkoupení může být realizováno bankou nebo specializovanou společností (Martinovičová a kol., 2014).

Krátkodobé pohledávky (splatné do 90–180 dnů) jsou zajišťovány faktoringem. Odkup dlouhodobých pohledávek (1–10 let) je prováděn pomocí forfaitingu (Bejček a kol., 2010).

2.2.2 Klasifikace smluvních záruk

Zajištění obchodních závazků je v praxi nezbytné pro obě strany smluvního vztahu. Dodavatelem i odběratelem zboží nebo služby jsou však vyžadovány odlišné požadavky na zajištění těchto smluvních závazků.

Vybraná rizika neplnění závazků smluvními stranami a jejich možné řešení podle Janatky a kol. (2011):

- Riziko na straně dodavatele – nepřevzetí dodaného zboží či služby nebo nezaplacení smluvní ceny
 - Řešení: vhodně sjednaná kupní smlouva (určení zboží, jakosti, dokladů o zboží, platebních podmínek nebo záručních instrumentů a dalších nezbytných náležitostí).
- Riziko na straně odběratele – nedodání zboží odběrateli dle smlouvy
 - Řešení: sjednání smluvní pokuty za zpoždění nebo nedodání zboží.

Pro zajišťování smluvních závazků je možné využít kombinace nástrojů i poskytovatelů těchto instrumentů (Janatka a kol., 2011).

Uvedená rizika vyplývající ze smluvních vztahů je možné snížit některou z forem transferu na třetí subjekty. V České republice lze k tomuto účelu na trhu komerčního pojištění využít pojištění smluvních záruk, státními pojišťovnami jsou poskytovány zvýhodněné záruky (například od Českomoravské záruční a rozvojové banky a.s.) a bankovním sektorem jsou nejčastěji realizovány bankovní záruky. Jednotlivé možnosti spolupráce s těmito institucemi jsou uvedeny v následujících kapitolách.

2.2.3 Charakteristika bankovních záruk

Bankovní systém je v České republice regulován Českou národní bankou v rámci integrovaného systému bankovního dohledu a regulace⁸ (Pfeiferová a Ulrych, 2015).

K zachování stability bankovního trhu jsou nuceny bankovní subjekty dodržovat tzv. Třetí basilejskou kapitálovou dohodu⁹, která reaguje na předešlé finanční krize a jejich důsledky. Tato dohoda je zaměřena především na pravidla týkající se solventnosti, likvidity a bilance bank (Cipra, 2015b).

⁸ Podle zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

⁹ Basel III s postupnou implementací v letech 2013–2018 (Cipra, 2015b).

Ke kontrole bankovních institucí je mimo jiné také řazen tzv. model CAMELS, který je zaměřen na posouzení silných a slabých stránek zkoumaného subjektu. Modelem je zkoumán kapitál, aktiva, management, zisky, likvidita a citlivost k riziku bankovní instituce (Golin, 2001).

V České republice je využíván model dvoustupňového bankovního systému. První stupeň je tvořen centrální bankou (Česká národní banka), jejíž hlavním posláním je zajištění stabilní cenové hladiny. Druhý stupeň bankovního systému je zastoupen obchodními (komerčními) bankami (Kašparovská, 2010).

Za účelem sdružování bank v České republice byla v roce 1990 vytvořena Česká bankovní asociace (ČBA), v rámci které jsou prosazovány společné zájmy členských bank a zajištěny harmonizační postupy legislativy a zvyklostí členských bank s Evropskou Unií (Kalabis, 2005).

Komerční banky jsou podnikatelské subjekty, jejichž úkolem je přerozdělování volných finančních zdrojů. Činí tak přijímáním vkladů a poskytováním požadovaných úvěrů pro své klienty. Finanční prostředky jsou bankou také spravovány pomocí operací s cennými papíry. Hlavním cílem komerčních bank, jakožto podnikatelských subjektů, je zisk (přesněji maximalizace tržní hodnoty akcií). Banky jsou denně ohrožovány řadou rizik, se kterými se musí vypořádat. Dalším podstatným rysem je likvidita banky, která tvoří třetí vrchol tzv. magického trojúhelníku. S financemi bankovních klientů je nutné hospodařit tak, aby bylo možné vyplácet vklady řádně v daných termínech (Pfeiferová a Ulrych, 2015).

Základním úkolem bankovních subjektů je přijímat zdroje, které jsou následně investovány na finančním trhu za účelem zisku. Každé investice jsou doprovázeny rizikem, avšak banka je nucena riziko vyvážit tak, aby na jedné straně byla investice profitabilní, ale neohrožovala stabilitu banky nebo dokonce celého finančního systému. I v bankách musí být aplikovány činnosti spadající do oboru risk managementu (Gestel, 2009).

V oblasti zajišťování smluvních záruk podniků je bankami nejčastěji poskytováno ručení a bankovní záruky.

- Ručení

Právní vztah mezi věřitelem a ručitelem je nazýván ručení. Ručení spočívá v převzetí závazku z ručení za dlužníka, který nezaplatí svůj závazek věřiteli. Pro vznik ručení je vyžadována písemná forma prohlášení o ručení (Bejček a kol., 2010).

- Bankovní záruka

Bankovní záruka je řazena mezi zajišťovací instrumenty. Předmětem zajištění jsou rizika, která vyplývají ze smluvních vztahů (Kašparovská, 2010).

"Za záruky vzniká bance povinnost k peněžitému plnění, již je třeba splnit, nastanou-li určité (a pro daný případ určené) předpoklady."¹⁰ (Bejček a kol., 2010, s. 139)

Bankovní zárukou mohou být zajištěna rizika kupujícího i prodávajícího subjektu. Na straně prodávajícího dochází k zajištění rizik platební nevěle nebo neschopnosti kupujícího. Naopak pro kupujícího představuje bankovní záruka zajištění platby za dodávku předem (akontaci). Riziko tkví v nedodání požadovaného zboží nebo nedostatečné kvalitě zboží (Kašparovská, 2010).

Každá bankovní záruka je však v praxi považována za odlišně kvalitní. Kašparovská (2010) formuluje následující kritéria pro posouzení kvality bankovní záruky:

- pověst ručící banky – důvěra klientů a partnerů na trhu,
- bonita ručící banky – schopnost banky plnit své závazky,
- obsah záruční listiny.

Bejček a kol. (2010) doplňuje: Rating a dobrá pověst bank je chráněna především vhodnou kontrolou obchodních partnerů, za které banka ručí. V případě nutnosti plnění v rámci poskytnuté záruky je stabilita banky v očích ostatních subjektů trhu ohrožena.

Bankovní záruky jsou v praxi hojně využívány. Nejčastěji se jedná o zajištění úvěru, dokumentárního inkasa nebo hladkého platu (Kašparovská, 2010).

Janatka a kol. (2011) doplňuje, že bankovní záruka představuje většinou levnější řešení zajištění podniku než akreditivy.

Bankovní záruka je velmi často využívána především v mezinárodním obchodě. "Výraznou roli při zajištění bankovní zárukou nehraje ani tak jistota případného budoucího finančního plnění bankou, jako spíše garanční role dobrého jména banky, která záruku poskytl." (Bejček a kol., 2010, s. 140) To je také hlavním důvodem podrobného posuzování a analyzování žadatelů o záruku. V případě nutnosti plnění za svého klienta, ztrácí banka kredit na celém bankovním trhu (Bejček a kol., 2010).

Odlišnosti bankovních záruk a ručení jsou podle Bejčka a kol. (2010):

1. bankovní záruka je poskytována pouze bankami,
2. z bankovní záruky je vyloučena akcesorita (konkrétně důvodová zpráva – banka je oprávněna jednat pouze v rozsahu záruční listiny a její potenciální námitky vůči věřiteli jsou tímto omezeny),
3. je vyloučen princip subsidiarity (věřitel je oprávněn domáhat se svého práva proti bance bez oslovení dlužníka k plnění),
4. věřitel je oprávněn svá práva proti smluvní bance postoupit odlišné osobě.

¹⁰ Upraveno Jednotnými pravidly pro smluvní záruky vydané Mezinárodní obchodní komorou v Paříži (Bejček a kol., 2010).

Bankami jsou poskytovány podle Bejčka a kol. (2010) nejčastěji následující produkty¹¹:

- záruka za úvěr je poskytnutá záruka ručící banky za banku úvěrující pro případ nesplacení dlužníkovou závazku,
- záruka za nabídku (tzv: nabídková záruka) je nejčastěji poskytována u veřejných zakázek, kdy chrání zájmy zadavatele proti potenciálnímu odmítnutí vybraného oferenta (dojde k odmítnutí smlouvy),
- záruka za plnění nebo dodání zajišťuje klienta pro případ, že nedojde ke splnění povinnosti z dané smlouvy,
- záruka za splátku,
- záruka za konosament,
- záruka za placení.

Komerční banky plní nezastupitelnou úlohu především v oblasti financování vývozních úvěrů s dobou splatnosti do dvou let (krátkodobé úvěry). Střednědobé a dlouhodobé úvěry jsou realizovány většinou ve spolupráci se státními institucemi (exportní pojišťovny a banky). Pro vývozce představuje tato služba velkou výhodu především s ohledem na znalost banky a často i dlouhodobou vzájemnou obchodní spolupráci (Janatka a kol., 2011).

„Financování vývozu umožňuje zahraničnímu dovozci odložit platbu za zboží či služby o určité časové období, které je profinancováno.“(Janatka a kol., 2011, s. 153)

Při zahraničních obchodních kontraktech je komerční riziko často vyhodnoceno jako neúnosné (vzdálenost trhů, neznalost obchodního partnera). Z toho důvodu je možné využít nástroje k zajištění těchto rizik, kterými jsou dokumentární platby (dokumentární akreditiv a inkaso, Kalabis, 2005).

Specifickým a často využívaným druhem akreditivu je dokumentární akreditiv¹². Pokud je bankou otevřen dokumentární akreditiv, banka je nucena poskytnout smlouvené plnění oprávněné osobě, pokud jsou bance předloženy všechny dokumenty určené v akreditivní listině (Bejček a kol., 2010).

Dalším typem bankovních obchodů je dokumentární inkaso¹³. Na straně banky existuje závazek o vydání příslušných dokumentů (jež opravňují nakládat se zbožím) třetí osobě, avšak s podmínkou, že proti jejich vydání bude zaplacená smlouvená částka (nebo proveden smlouvený inkasní úkon, Smejkal a Rais, 2013).

¹¹ Občanským zákoníkem je přesně vymezena pouze dokumentární bankovní záruka a společná záruka více bank (Bejček a kol., 2010).

¹² Upraveno Jednotnými zvyklostmi a pravidly pro dokumentární akreditivy vydanými Mezinárodní obchodní komorou v Paříži a Novým občanským zákoníkem (§2690 až §2693, Liška a kol., 2014).

¹³ Upraveno Jednotnými pravidly pro inkasa vydanými Mezinárodní obchodní komorou v Paříži a Novým občanským zákoníkem (§2699 a §2700, Liška a kol., 2014).

Při poskytování služeb spojených s financováním vývozních operací je pro banky nezbytné posoudit nejen rating země dovozce, ale také podmínky právního prostředí a další informace. Země odběratele je zařazena do rizikové kategorie podle vyspělosti a rozvinutosti kapitálových trhů (Janatka a kol., 2011).

Smluvní záruky je možné zajistit kromě bankovních služeb také komerčním pojištěním, jehož principy jsou popsány v následující kapitole.

2.2.4 Charakteristika záruk v pojišťovnictví

Ochranou proti nepředvídatelným nahodilým událostem může být například pojištění, které představuje způsob přesunu rizika z ekonomických subjektů na pojišťovnu. Nahodilými událostmi se rozumí ztráty na životech a materiálních hodnotách (Ducháčková a Daňhel, 2012).

Smejkal a Rais (2013) dodávají, že je pojištění řazeno k nejstarším formám transferu rizik.

Komerční pojišťovny jsou podnikatelskými subjekty, proto musí podnikat za účelem dosažení zisku. Jejich počínání je však z velké části ovlivněno nedostatkem informací (Daňhel a kol., 2007).

Účelem pojišťoven je převzetí rizik svých klientů. Pokud se jedná o tzv. velká rizika (například úvěrová rizika), pojišťovny jsou nuceny chránit se pomocí zajišťoven. Vzhledem k nutnosti zachování stability finančního trhu, jsou pojišťovny kontrolovány státem (Českou národní bankou). Některá rizika jsou v rizikových případech zajištěna státními pojišťovnami (Böhm, 2009).

Obě strany pojistného vztahu čelí značné informační asymetrii. Informační převahou však podle Ducháčkové a Daňhela (2010) disponují pojišťovny.

Vzhledem k informační asymetrii a nahodilosti potenciálních pojistných událostí, k jejichž plnění se komerční pojišťovny zavazují, kontroluje stát solventnost pojišťoven¹⁴ a reguluje (Projekt Solvency II EU) tak pojistný trh kvůli ochraně klientů a zajištění finanční stability celého systému (Daňhel a kol., 2007).

Podle Böhma (2009) pojišťovny pracují s klasifikací rizik podle možného pravděpodobnostního vyjádření. Jsou přijímána předvídatelná rizika, která většinou lze pokrýt pojišťovnami. Naopak nepředvídatelná rizika, u nichž není možné odhadnout, s jakou pravděpodobností mohou nastat, nejsou v centru zájmu pojišťoven.

Ducháčková (2005) uvádí hlavní zkoumaná kritéria pojistitelnosti rizik, které posuzují komerční pojišťovny před uzavřením předmětné pojistné smlouvy. Rizika se hodnotí podle nahodilosti pojistných událostí, velikosti případného pojistného plnění a podle ceny pojištění (pojistného).

Páleník a kol. (2007, s. 45) klade důraz na flexibilitu hodnocení kritérií pojistitelnosti rizik. Obchodní činnost považuje za značně dynamickou. „Riziko, jež je dnes třeba nepojistitelné, může být zítra docela dobře pojistitelné.“

¹⁴ „Solventnost znamená schopnost pojistitele plnit v libovolnou dobu své závazky z pojistných smluv.“ (Cipra, 2015b, s. 375)

Rozhodování o eliminaci nebo zmírnění rizika je u každého subjektu individuální. Subjekty se rozhodují podle přístupu k riziku a preferencí. I pro pojišťovny je nezbytné vyhodnocovat rizika a rozhodovat o přijetí subjektů do pojištění nebo jejich odmítnutí. Pokud se rozhodnou danému subjektu nabídnout pojistnou ochranu, čelí dalšímu důležitému rozhodnutí – a to stanovení vhodné výše pojistného za poskytovanou službu (Ducháčková a Daňhel, 2012).

K výpočtu příslušného pojistného slouží zařazení pojistných smluv do tzv. tarifních skupin, které charakterizují podobnou míru rizika. Ke každé tarifní skupině jsou tak přiřazeny jednotlivé pojistné sazby. Pro klasifikaci pojistných smluv do tarifních skupin slouží řada statistických dat, která jsou následně vyhodnocována (počet obdobných pojištění, pojistných událostí, pojistné částky a plnění, celkové pojistné atd., Cipra, 2015a).

"Při pojištění vlastně dochází k přenesení negativních finančních důsledků nahodilé události z individuálního ekonomického subjektu na pojistitele." (Daňhel a kol., 2007, s. 39)

Cipra (2015a) doplňuje, že pojišťovny čelí tzv. Pojistnému riziku, které představuje nutnost hradit pojistné plnění pojištěnému subjektu v případě vzniku pojistné události (v souladu se sjednanou pojistnou smlouvou).

Při uzavírání obchodů se svými klienty je nucen pojišťovací subjekt dobře zvážit, zda požadovaná rizika pokryje a za jakých podmínek. Vychází přitom z historických dat a informací, které se však v čase mění. Řízení rizik komerčních pojišťoven začíná analýzou, hodnocením a kvantitativním posouzením přebíraných rizik potenciálních klientů (Daňhel a kol., 2007).

Pojišťovny provádí neustále jednotlivé činnosti spadající do risk managementu. Při svých rozhodováních však vychází pouze z odhadů budoucích výdajů, neboť prozatím neexistuje metoda, která by rizika uměla kvalitně kvantifikovat (Ducháčková, 2005).

Pro práci risk managementu pojišťoven je nezbytné provádět průběžné a komplexní analyzování potencionálních rizik. Tento proces je ulehčen především díky spolupráci úvěrových pojišťoven, které si mezi sebou vyměňují cenné informace. Informace nejsou zaměřeny pouze na klienty pojišťoven, avšak také na makroekonomické ukazatele, vývoje trhu, politická rozhodnutí apod. (Böhm, 2009).

Pojištění také figuruje v zahraničně obchodních vztazích. Subjekty, jež se zapojují do zahraničního obchodu, čelí specifickým rizikům (jedná se například o kurzové, politické a dopravní riziko). „Pojištění rizik ve vztahu k zahraničí může působit jako významné proexportní opatření.“ (Ducháčková a Daňhel, 2012, s. 41)

Na rozdíl od státní úvěrové pojišťovny, která je pouze jedna na celém trhu, není počet komerčních pojišťoven omezen. Na trhu najdeme řadu poskytovatelů úvěrových pojištění na komerční bázi např.: Komerční úvěrová pojišťovna EGAP, Atradius (31% podíl trhu), Coface, Euler Hermes (36% podíl trhu), Česká pojišťovna, Generali pojišťovna, ČSOB pojišťovna, Česká podnikatelská pojišťovna atd. (Böhm, 2009).

Komerčními úvěrovými pojišťovnami jsou zajišťovány především krátkodobé pohledávky (rizika platební neschopnosti nebo nevěře odběratele). I v tržní praxi

komerčních pojišťoven je nezbytné dodržovat ustanovená pravidla, a to pravidla Bernské unie, Evropské Unie a Konsensu OECD (Böhm, 2009).

Nabídka služeb poskytovaných komerčními pojišťovnami je neustále doplňována a zahrnuje mnohem více činností než pouhé pojištění úvěrů. Klientům jsou nabízeny například informace o bonitě odběratelů, které jsou v dnešní obchodní praxi velmi cenné (Böhm, 2009).

Druhy pojištění související s oblastí mezinárodního obchodu podle Smejkal a Raise (2013):

- pojištění teritoriálních rizik (pojištění proti válečným a sociálním konfliktům – poskytuje EGAP),
- pojištění úvěrových rizik (pojišťovnou je kryta finanční ztráta způsobená nezaplacením smluvené ceny dlužníkem),
- zvláštní pojistné nástroje (pojištění potvrzeného akreditivu či dokumentárního inkasa),
- pojištění odpovědnosti za škodu (existuje celá řada typů pojištění odpovědnosti za škodu, které se dělí především mezi pojištění zákonné a smluvní).

Mezi nejpoužívanější typy komerčního pojištění smluvních záruk podle Bejčka a kol. (2010) patří:

- Pojištění záruky

Pokud je klient nucen plnit v rámci svého ručitelského závazku (například propadnutím kauce nebo jistoty z důvodu uvedeného v příslušné pojistné smlouvě), pojistitel je zavázán k ujednanému plnění.

- Pojištění záruky pro případ úpadku cestovní kanceláře

Tento typ pojištění je pro cestovní kanceláře povinný (upraven zákonem č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu).

- Pojištění úvěru a záruk

Hlavním úkolem pojištění úvěru je ochránit pojištěného před škodami na majetku, které by mohly vzniknout, pokud by dlužník neuhradil závazek. Jeho „obsahem je finanční krytí důsledků nesplacení poskytnutého úvěru“ (Ducháčková a Daňhel, 2012, s. 122). Klienty mohou být podnikatelské i bankovní subjekty. Banky totiž mají vůči svým klientům pohledávky, které nemusí být uspokojeny, pokud klienty ohrozí negativní rizika, se kterými se vhodně nevypořádají. Z toho důvodu banky zkoumají rizikovost každého klienta, aby tyto situace redukovaly nebo zcela eliminovaly (banky provádí podobně jako pojišťovny analýzu rizik, Ducháčková a Daňhel, 2012 a Bejček a kol., 2010).

Pojištění úvěru zajišťuje krytí ztrát, které by klientovi pojišťovny vznikly v případě nesplacení smluveného úvěru. Pro úvěrové pojištění jsou typické poměrně vysoké spoluúčasti klienta (20–50 %), částečné krytí pohledávky a výjim-

kou nebývá i odmítnutí pojistné ochrany (příliš vysoký závazek pojišťovny, nepříznivé hodnocení bonity klienta aj., Bejček a kol., 2010).

Nejčastější formou úvěrového pojištění je pojištění vývozních úvěrů. Pro stanovení pojistného hodnotí pojišťovny riziko potenciální události, bonitu dlužníka i země dovozce, délku úvěru a další charakteristiky. Nejčastěji se sazby pojištění pohybují kolem pěti promile z celkového objemu úvěru. Dále je stanovena spoluúčast klienta na případné pojistné události (často nad 10 % z částky). K úvěrovým pojištěním se řadí i pojištění dokumentárního inkasa (Ducháčková a Daňhel, 2012).

Pojistnou událost u dokumentárního inkasa představuje situace, kdy zahraniční dovozce odmítne převzít příslušné dokumenty a zaplatit smlouvenou částku. Pojišťovna poskytuje pojistné plnění i za výlohy související se skladováním zboží, vyhledáním nového kupce, nezbytnou přepravou apod. (Ducháčková a Daňhel, 2012).

Kromě komerčních pojišťoven¹⁵ je na pojistném trhu možné nalézt i pojišťovny státní. Státní pojišťovny¹⁶ pokrývají svým působením část trhu, která není pro komerční pojišťovny dostatečně atraktivní (především ziskově), avšak společensky je nutné jí poskytnout vhodnou pojistnou ochranu (jedná se například o pojištění exportního úvěru). Pozitivními aspekty státních pojišťoven jsou míry záruk za závazky, naopak negativní stránkou bývají vyšší náklady za správní režie (Ducháčková a Daňhel, 2012).

2.2.5 Charakteristika záruk veřejného sektoru

Česká republika patří k zemím podporujícím exportní politiku. K tomuto účelu byla zřízena v roce 1992 státní pojišťovna EGAP¹⁷ (zajišťuje pojištění politických úvěrových rizik, Ducháčková a Daňhel, 2012).

Činnost EGAPU je kontrolována Českou národní bankou. Státní podpora vývozu je upravena zákonem č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou¹⁸. Tímto zákonem je upraven mimo jiné soubor podnikatelských subjektů, které mají nárok na státní záruku (Böhm, 2009).

„Zákon uvádí, že provozovatelem pojištění vývozu se státní podporou je Exportní garanční a pojišťovací společnost, a. s., (EGAP) a poskytovatelem zvýhodněného financování vývozu je Česká exportní banka, a. s., (ČEB)“. (Janatka a kol., 2011, s. 146)

Převážná klientela společnosti EGAP je zastoupena malými a středními podniky. Kromě podpory vývozních aktivit je velmi zjednodušen administrativní postup

¹⁵ Upraveno zákonem č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶ Upraveno zákonem č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou, ve znění pozdějších předpisů

¹⁷ Evropská garanční a pojišťovací společnost, a.s.

¹⁸ Dále také zákonem č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů (Janatka a kol., 2011).

při uzavírání úvěrových smluv. Služby společnosti EGAP však mohou být směřovány pouze na část trhu, která není pokryta komerčním pojištěním (Veber, Srpová a kol., 2012).

Česká exportní banka, a.s. (ČEB) byla vytvořena v roce 1995 s cílem tvorby srovnatelných podmínek českým a zahraničním exportérům. Českou exportní bankou jsou poskytovány úvěry sloužící k financování vývozu, bankovní záruky, spolu-financování výroby určené k vývozu a další doplňkové služby. Exportní banky jsou nuceny dodržovat řadu harmonizovaných pravidel stanovených v Konsensu Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, pravidel Světové obchodní organizace (WTO) a směrnic EU, Böhm, 2009; Janatka a kol., 2011).

Tato pravidla se týkají mimo jiné také stanovení pojistných sazeb (určují minimální pojistnou sazbu), které mohou banky svým klientům poskytovat a maximálně možnou dobu splatnosti úvěru (Böhm, 2009).

Státní podpora vývozu je realizována společnostmi EGAP a ČEB v následujících oblastech: "pojištění vývozních úvěrů proti teritoriálním a dlouhodobým komerčním rizikům nezaplacení ze strany zahraničního kupujícího a financování vývozních úvěrů za zvýhodněných podmínek ve srovnání s tržními podmínkami, zejména s hlediska délky splatnosti úvěru a úrovně úrokových sazeb." (Böhm, 2009, s. 81)

Ke specializovaným bankám je kromě EGAP a ČEB řazena Českomoravská záruční a rozvojová banka, a.s. (ČMZRB). Banka byla založena v roce 1992 za účelem podpory malých a středních podniků. Většinovým vlastníkem je stát (zastoupený ministerstvy). Malým a středním podnikům jsou poskytovány převážně zvýhodněné úvěry a různé formy záruk se státní podporou (Kalabis, 2005).

Malým a středním podnikům jsou státem poskytovány tzv.: státní záruky, které mají za cíl pomoci podnikům v krizi. Úvěrové riziko banky je tak sníženo a často je úvěr poskytnut i méně bonitním klientům. V případě, že podnik není schopen úvěr splácet, dojde k zaplacení části závazku bankou (Českomoravská záruční a rozvojová banka, a.s.). Malým a středním podnikům jsou poskytovány záruky a úvěry s podporou, které jsou financovány ze strukturálních fondů a státního rozpočtu (Smejkal a Rais, 2013).

Další oblastí státní podpory podnikům je pojištění exportních úvěrů. Jedná se o nekomerční pojištění, které kryje úvěry, které jsou splatné za více než dva roky. Jako hlavní parametry jsou zvažovány různé pojistné produkty, rozsahy pojištění, pojistné a další doplňková připojištění (Böhm, 2009).

Pojištění se státní podporou je zaměřeno především na eliminaci komerčních a teritoriálních rizik. Oblast komerčních rizik je částečně pokryta i komerčními pojišťovnami, avšak rizika teritoriální (politická) jsou zajišťována pouze státním sektorem (Janatka a kol., 2011).

Hodnocení bonity není využíváno pouze při poskytování služeb koncovým zákazníkům, avšak i státy jsou analyzovány podle stanovených kritérií, na jejichž základě jsou zařazeny do jedné ze sedmi rizikových skupin pro vývozce a investory. Země jsou hodnoceny kvantitativními i kvalitativními ukazateli. V případě kvantitativních ukazatelů je hodnocen ekonomický a finanční stav země včetně zkušeností ostatních států. Pro co nejpřesnější posouzení rizikovosti země jsou využívány

i kvalitativní faktory, které zahrnují například politickou situaci v zemi a další informace. Pro podrobné hodnocení rizikovosti států byl vytvořen model CRAM¹⁹. „Cílem modelu CRAM je ohodnotit pravděpodobnost, že země bude schopna obsloužit svůj vnější dluh.“ (Böhm, 2009, s. 36)

Tímto výsledným hodnocením rizikovosti země jsou rámcově vymezeny podmínky zvýhodněného úvěrového pojištění (pojistná sazba a maximální délka splatnosti úvěru). Pojistná sazba je dále upravena podle hodnocení rizikovosti konkrétního dlužníka (Janatka a kol., 2011).

Rizikovost zemí je také posuzována řadou soukromých agentur²⁰. Ohodnocení rizikovosti země má velký vliv na chování investorů i věřitelů na daném trhu, neboť představuje určitý stupeň důvěryhodnosti. Tato hodnocení jsou velmi podstatná pro všechny instituce obchodující na finančních i kapitálových trzích (zejména pro exportní banky). Rating těchto institucí je totiž ratingem země přímo ovlivněn (Böhm, 2009).

Institucemi poskytující smluvní záruky jsou vyžadovány informace, pomocí kterých je zjišťována stabilita potenciálního klienta. Záleží na rozhodnutí konkrétního poskytovatele, které metody a modely pro hodnocení solventnosti podniku zvolí. V následující kapitole budou zmíněny nejzákladnější a nejvíce využívané analýzy a modely, které jsou v praxi používány.

¹⁹ Country Risk Assessment model (model pro posouzení rizika země) zkoumá především platební zkušenosti spojené s danou zemí, finanční stabilitu země (pomocí ukazatelů likvidity) a ekonomický stav země (hospodářská úroveň, platební bilance, hrubý domácí produkt, míra inflace atp., Böhm, 2009).

²⁰ České exportní bance, a.s. bylo uděleno od agentury Standard and Poor's ratingové hodnocení AA- a od agentury Moody's Investors Services hodnocení A1. Výsledkem je vysoká solventnost banky a vhodné podmínky pro financování úvěrových obchodů (Česká exportní banka, ©2017).

2.3 Posuzování finanční situace podniku

Podnikatelské subjekty nejsou analyzovány pouze pro svoji vlastní potřebu (tj. pro management společnosti), ale často také z důvodu změny vlastníka nebo především pro tzv. stakeholdery (externí subjekty, které s podnikem úzce spolupracují). Nejpodrobněji je podnik zkoumán především bankami a pojišťovnami, neboť podniku poskytují finanční služby a úvěry. Pozornost analytiků těchto institucí je také věnována výsledkům ratingových agentur, které hodnotí především solventnost podniků a jejich budoucí vývoj. Z metod finanční analýzy jsou bankami nejčastěji používány bankotně-bonitní modely včetně svých zkonstruovaných ukazatelů (Vochozka, 2011).

Hlavními úkoly finanční analýzy je posouzení minulého, současného a budoucího a finančního zdraví podniku. Závěry z analýzy jsou dále využity pro manažerské rozhodování o chodu podniku (Růčková, 2015).

Finanční analýza využívá řadu finančních i nefinančních ukazatelů, které vychází z informačních zdrojů podniku a posuzují tak komplexně jeho výkonnost. Mezi informační zdroje se řadí interní data podniku (účetní výkazy, výroční zprávy, podnikové statistiky a externí data (informace z odborného tisku, zpravodajství atp., Martinovičová a kol., 2014).

Kuběnka (2015) ke zdrojům informací dále doplňuje výsledky minulých analýz, manažerské plány, expertní zprávy a informace z bankovního sektoru.

Podle Kuběnky (2015) jsou mezi nejvyužívanější metody finanční analýzy řazeny:

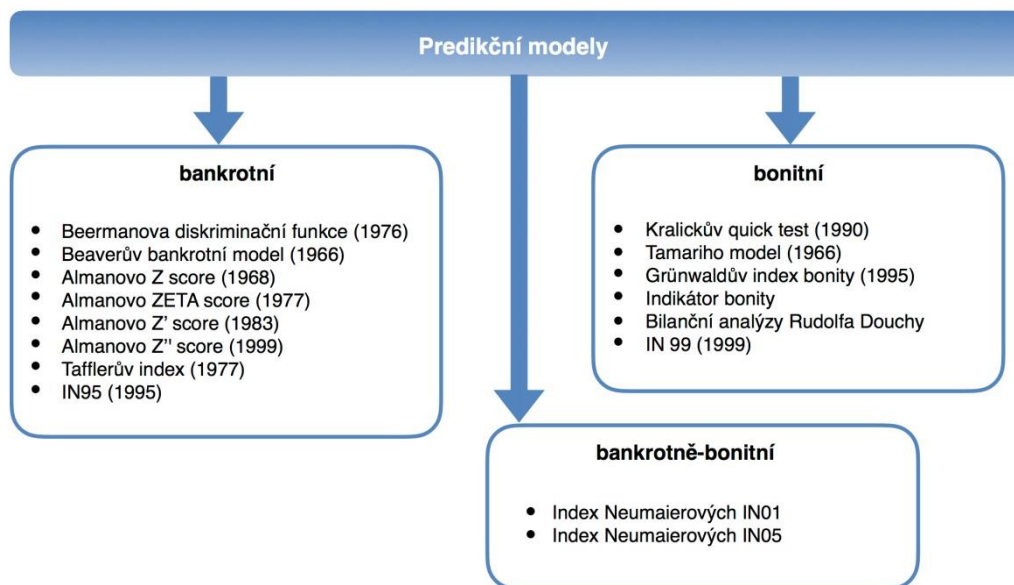
1. Analýzy absolutních ukazatelů (horizontální a vertikální analýza)
2. Analýzy poměrových ukazatelů (rentabilita, likvidita, zadluženost a aktivita podniku)
3. Analýzy financí (čistý pracovní kapitál, finanční prostředky)
4. Analýzy soustav ukazatelů

Vochozka (2011) však apeluje na nezbytnost posuzování výsledků jednotlivých analýz ve vzájemných souvislostech včetně výsledků minulých analýz.

V případě analýzy finanční stability a zdraví podniku pomocí finančních výkazů je primárně posuzován podíl vlastního a cizího kapitálu podniku. V případě nedostatečného vlastního kapitálu je podnik nucen přijímat kapitál z externích zdrojů. Rozhodovací pravomoci podniku jsou tak oslabeny. Další posuzovanou položkou je také vývoj a stabilita tržeb. Tento údaj je důležitý pro zajišťování solventnosti podniku. Analýza finančních výkazů je často doplněna tzv.: zlatými pravidly financování. Pokud jsou splněny doporučené hodnoty, je podnik podle těchto pravidel považován za finančně stabilní a rentabilní (Kuběnka, 2015).

Pro komplexní posouzení finančního zdraví podniku byly vytvořeny následující souhrnné ukazatele: bankrotní, bonitní a bankrotně-bonitní modely. Bankovní modely jsou využívány především díky schopnosti předpovědět bankrot podniku až dva roky dopředu. Úkolem bonitních modelů je pomocí jednoho ukazatele

zhodnotit aktuální finanční situaci podniku (konkrétně solventnost podniků). Bankrotně-bonitní modely jsou kombinací obou předchozích skupin (Kuběnka, 2015).

Obr. 3 Predikční modely

Zdroj: Vlastní zpracování dle Kuběnka (2015)

Kislingerová a Hnilica (2008) poukazuje na důležitost těchto modelů především pro bankovní praxi, kdy stojí banky před otázkou, zda podnikatelskému subjektu poskytnou půjčku a další finanční služby nebo klienta odmítnou. „Metod a postupů hodnocení bonity firmy a předvídání případného bankrotu existuje nesčetně a finanční instituce většinou svoje postupy tají, neboť se jedná o jejich know-how. Nicméně ve všech modelech hrají podstatnou roli finanční ukazatele.“ (Kislingerová a Hnilica, 2008, s. 74)

Vochozka (2011) však doplňuje, že v praxi je využíván velmi často tzv.: „Altmanův index důvěryhodnosti“, který byl však konstruován pro americké podniky. Pro české podniky je proto vhodnější tzv.: „Králičkova metoda“ nebo upravené modely Altmanova Z-Score modelu. Kromě metod finanční analýzy je možné také využívat pokročilé matematicko-statistické metody.

2.3.1 Management úvěrových rizik

Management úvěrových rizik je řazen ke klíčovým činnostem z oblasti finančního řízení každé společnosti. Především kvůli nedávným finančním problémům, s nimiž se potýkaly ekonomiky celého světa, se stalo hodnocení rizikovosti klíčovou činností pro řadu finančních a bankovních institucí. Pro odlišení bonitních a méně bonitních klientů bylo vytvořeno několik kvantitativních metod, které poskytují objektivnější hodnocení bonity daného subjektu. Hodnocení rizikovosti je

podřízeno dohodou Basel II²¹, v níž je upravena řada pravidel, které je nutné v rámci posuzování úvěrových rizik dodržovat (Gestel, 2009).

K zajištění bezpečnosti finančního trhu je nutné, aby byla rizika bankovního i pojišťovacího trhu vhodně řízena. Při posuzování ratingu klienta jsou zvažována interní (hodnocení bonity klienta podle stanoveného bodového systému) a externí hodnocení (poskytované specializovanými agenturami²², Cipra, 2015b).

Pro management podniků je nezbytné zaznamenat i nepatrné signály, jež by mohly odhalit počínající problémy potenciálního obchodního partnera. Za tímto účelem jsou sledovány finanční položky jako například: snížení vlastního kapitálu, pokles zisku, zvýšení zadluženosti, nedostatečná likvidita, nedobytnost pohledávek aj. K nefinančním signálům je řazena například nekvalitní komunikace se společnostmi a stabilita prostředí, v němž daná společnost podniká. Goodwill klientů je také snižován v případě požadavků na delší doby splatností pohledávek, žádostí o zvyšování úvěrových limitů bez patřičného zdůvodnění, změny telefonních čísel, sídel a názvů společností atd. (Janatka a kol., 2011).

Hlavním pilířem pro posuzování žadatelů o úvěrové pojištění jsou podle Böhma (2009) podrobné informační zdroje. Tyto informace jsou mezi úvěrovými pojišťovkami sdíleny a vyhodnocovány vhodným způsobem. Mezi podstatné informační pilíře jsou řazeny například databáze o dlužnících včetně zemí a míst jejich podnikání (jsou hodnoceny například zkušenosti z minulé spolupráce, ekonomická či finanční situace aj.). „Mimo pozornost analytiků úvěrových pojišťoven by však neměli zůstat ani samotní žadatelé o pojištění, a to zejména z hlediska jejich schopnosti dostát závazkům, které na sebe berou uzavřením kontraktu.“ (Böhm, 2009, s. 10)

Liška a kol. (2014) doplňuje konkrétní proces jednání bankovního subjektu a potenciálního klienta o podmínkách úvěrové smlouvy. V případě jednání s novým klientem je bankou provedeno šetření (tzv. due diligence), v rámci kterého je vyhodnocována především solventnost klienta. Většinou jsou v rámci šetření zkoumány finanční výkazy žadatele, avšak postupy šetření jsou pro každého poskytovatele smluvních záruk specifické. Následně je vytvořen úvěrový návrh, který po interních schvalovacích procesech vyústí v tzv. term sheet (dokument se základními podmínkami smlouvy). Pokud je dokument schválen, jednání pokračuje až k podpisu úvěrové smlouvy.

Podle Gestela (2009) je u menších klientů, o kterých nemá poskytovatel smluvních záruk dostatek informací, při posuzování úvěrového rizika využíváno expertní hodnocení, tzv. 5C zákazníka. Bonita klienta je analyzována podle následujících kritérií, která jsou obodována. Výsledné skóre je srovnáno s hranicemi stanovenými vedením (každá banka akceptuje individuální hranici rizika a disponuje odlišnou strategií) a dojde k rozhodnutí o přijetí klienta nebo odmítnu-

²¹ Od roku 2013 je postupně implementována dohoda Basel III (Cipra, 2015b).

²² Jednou z nejznámějších ratingových agentur poskytujících hodnocení kreditních rizik je společnost Dun & Bradstreet (jsou sledována rizika komerční, makroekonomická, externí i politická, Janatka a kol., 2011 a dun&bradstreet, ©2017).

tí. V případě hraničních hodnot je možné klienta posoudit podle dalších stanovených postupů nebo využít jiného expertního posudku (vyloučení subjektivity). Mezi posuzovaná kritéria podle Gestela (2009) patří:

- Character (čest, zkušenosti, reputace)
- Capital (rozdíl mezi aktivy a závazky zákazníka)
- Collateral (půjčky a zajištění klienta)
- Capacity (pracovní pozice a příjem klienta)
- Condition (další podmínky, tlak konkurence, vývoj trhu)

Pro analyzování bonity větších firem je využívána řada modelů posuzujících úvěrové riziko (credit scoring models). V případě zjištění dodatečných informací je výsledek hodnocení ovlivněn, především u větších obchodů, expertním přezkumem (záleží na procesech a strategii konkrétní bankovní instituce, Gestel, 2009).

V souvislosti s posuzováním solventnosti podniků je hodnocena řada znaků. Kvalitativní znaky tvoří image podniku, cíle a strategie, kvalita řídicího managementu, struktura majetku, konkurenceschopnost, zajištění rizik spojených s odbytem atp. Kvantitativní znaky jsou spojené především s finančními ukazateli - je zkoumána struktura aktiv, způsob využití aktiv, solventnost podniku atd. Z těchto údajů jsou bankou vytvořeny a klientovi následně předloženy návrhy úvěrových řešení. Tyto návrhy jsou koncipovány tak, aby klient byl schopen zajistit dodržení všech souvisejících závazků řádně a včas. Většinou jsou k hodnocení uchazečů využívány počítačové programy (např. bodovací analýza neboli scoring, Kalabis, 2005 a Golin, 2001).

Gestel (2009) doplňuje, že kvantitativní analýzy hodnocení bonity klientů jsou většinou automaticky vygenerovány systémem (počítačovým programem). Expertní hodnocení je naopak vyžadováno u použití kvalitativních metod (jedná se o nákladnější variantu, Gestel, 2009).

K řízení kreditních rizik jsou také využívány pomocné ukazatele - rating a scoring. Tyto ukazatele jsou kalkulovány pomocí matematických metod a slouží k určení rizikovosti zkoumané společnosti, na základě které lze rozhodnout o podmínkách obchodního vztahu. „Scoring je základem kvalifikovaného ratingového hodnocení firem a zároveň uvádí procentuální pravděpodobnost úpadku firem.“ (Janatka a kol., 2011, s. 98). Historické údaje o společnostech jsou analyzovány a formulovány ve formě predikcí. Z výsledků scoringu je možné získat informace o pravděpodobnosti splacení pohledávky včetně pravděpodobné hranice jejich placení. Ratingem je naopak nezávisle zkoumán aktuální stav společnosti (jsou posuzovány finanční i nefinanční charakteristiky). Výsledkem tohoto procesu je souhrnná zpráva nebo hodnocení, které vyjadřuje aktuální stav podniku (Janatka a kol., 2011).

Dříve bylo v rámci hodnocení bonity klientů spoléháno především na externí hodnocení bonity (Moody's, Standard and Poor's and Fitch). Výsledky hodnocení těchto specializovaných agentur jsou podloženy důkladnými analýzami soukromých a veřejných informací z relevantních zdrojů. Postupem času jsou bankami

stále více využívána interní hodnocení, která jsou pro každou banku specificky vytvořena podle jejich potřeb (Gestel, 2009).

Bonitnějším klientům jsou poskytovány výhodnější podmínky (Janatka a kol., 2011).

Kalabis (2005) doplňuje, že výhodné podmínky jsou představovány většinou nižší úrokovou mírou u poskytnutého úvěru a snadnějším a rychlejším uzavřením kontraktu.

Pro kvalitní a objektivní posuzování bonity žadatelů jsou využívány tzv. Úvěrové registry²³. V registrech jsou uvedeny databáze fyzických i právnických osob včetně základních informací a úvěrové historii (Kalabis, 2005).

²³ Například Registry Czech Credit Bureau nebo SOLUS (Kalabis, 2005).

3 Metodika

První analyzovanou skupinou subjektů z hlediska posuzování bonity žadatelů o zajišťovací produkty budou komerční banky. Nejprve budou identifikovány hlavní oblasti prováděných bonitních analýz a rizika, kterým bankovní instituce čelí při zajišťování závazků svých klientů. Bude vymezen kompletní proces zahájený žádostí o bankovní záruku s následným prověřovacím postupem. Pokud je žadatel posouzen jako vhodný, dojde k uzavření požadovaného kontraktu. Jelikož jsou postupy hodnocení bonity subjektů know-how každé společnosti, informace nejsou běžně zveřejněné. Pro zjištění podrobnějších procesů v rámci analýzy je nutné získat podklady z interních zdrojů. Za tímto účelem budou zrealizovány řízené rozhovory se zástupci vybraných finančních institucí. Aplikované postupy hodnocení bonity využívané v bankovní praxi budou shrnuty na základě informací dvou bankovních subjektů, které vzhledem k citlivosti informací zůstanou anonymní. Pro přehlednost nabídek na českém bankovním trhu bude provedena analýza nabízených produktů deseti významných bankovních institucí.

Další analyzovanou skupinou z řad poskytovatelů zajišťovacích produktů budou komerční pojišťovny. Hlavním zástupcem této skupiny bude Česká pojišťovna a.s., která pokrývá největší část českého pojišťovacího trhu z hlediska přijatého pojistného²⁴. Navíc disponuje nejobsáhlejšími zveřejněnými informacemi problematiky na internetových stránkách. Detailnější postupy budou zjištěny na základě získané dokumentace a řízených rozhovorů s rizikovými analytiky. Pro účely identifikace aktuálně nabízených produktů na komerčním trhu bude provedena analýza dvanácti hlavních poskytovatelů zajišťovacích produktů na trhu komerčních pojišťoven na českém trhu. Doplněny budou také dostupné statistické údaje vývoje předepsaného pojistného v letech 2013–2015.

Třetím analyzovaným poskytovatelem zajišťovacích instrumentů budou státní instituce. Konkrétně bude pozornost zaměřena na Českomoravskou záruční a rozvojovou banku a.s., Českou exportní banku, a.s. a Exportní garanční a pojišťovací společnost a.s. Po shrnutí základních poskytovaných činností realizovaných pro malé a střední podniky v České republice bude posouzen postup hodnocení bonity žadatelů a kontrola předepsaných pravidel. V jednotlivých podkapitolách budou postupně shrnuty základní principy a požadavky kladené na žadatele o zajištění rizik se státní podporou. U ČMZRB bude sledován především program pro podporu malých a středních podniků (Program záruka 2015 až 2023), který sumarizuje základní požadavky banky. Pro společnosti EGAP a ČEB budou identifikována základní pravidla hodnocení bonity včetně specifik oproti jiným poskytovatelům ze státní sféry. Informačním zdrojem budou internetové stránky jednotlivých státních subjektů a příslušné programy určené pro malé a střední české podniky.

Na základě zjištěných informací, týkajících se hodnocení bonity žadatelů o zajištění, budou identifikovány společné faktory zohledňované napříč poskytovateli zajišťovacích produktů. Každý podnikatel, který je nucen své závazky zajišťovat, by

²⁴ V roce 2016 činil tento ukazatel 22,6 % (Česká asociace pojišťoven, ©2017).

měl uvedené informace znát a dokázat je využít v dalších obchodních jednáních s institucemi. Vzhledem k úspoře nákladů a taktéž menší časové náročnosti, mohou tyto uváděné aspekty pozitivně ovlivňovat podnikovou konkurenceschopnost.

Dalším krokem bude identifikace rozdílných faktorů hodnocení bonity. Pomocí benchmarkingu budou vybrána klíčová kritéria, na základě kterých budou vyhodnoceni jednotliví poskytovatelé zajišťovacích instrumentů s cílem navrhnout minimalizaci potenciálních existujících informačních bariér. Ke komparaci budou využita následující kritéria, která byla stanovena na základě identifikovaných rozdílů v rámci postupů jednotlivých institucí realizovaných při bonitní analýze:

- Požadavky na doložení finančních výkazů
- Maximální limit krytí
- Obchodní požadavky
- Sledované aktivity klienta
- Výčet nežádoucích činností
- Poplatky na vstupní analýzu žadatele
- Nejkratší doba zpracování nabídky (včetně bonitní analýzy)
- Administrativní náročnost
- Informační vydatnost
- Charakter pojišťovaných rizik
- Externí hodnocení bonity
- Interní hodnocení bonity

Na základě informací z procesního benchmarkingu bude navržen metodický postup pro komerční pojišťovny s cílem zefektivnit současné procesní úkony využívané v praxi.

Návrh metodického postupu pro posuzování bonity potenciálních klientů pojišťoven bude sestaven z pěti hlavních částí, na základě kterých bude žadateli přiřazeno výsledné hodnotící skóre. Díky tomuto výsledku bude pro pojišťovny snazší stanovit potenciální riziko uzavření obchodu s klientem. Mezi základní analyzované oblasti patří:

1. Obsahová stránka tiskopisu žádosti o poskytnutí smluvní záruky včetně požadovaných příloh
2. Předběžná analýza základních požadavků ze strany poskytovatele smluvní záruky
3. Kvantitativní analýza žadatele o smluvní záruku
4. Posouzení exekutivního souhrnu podnikatelského záměru
5. Kvalitativní analýza žadatele o smluvní záruku a kvantitativní analýza finančního plánu

Navržený metodický postup je znázorněn na obrázku č. 7 (str. 67). Jednotlivé procesní kroky budou popsány v empirické části práce.

Kvantitativní analýza žadatele o smluvní záruku

Pro zhodnocení finanční situace žadatele o smluvní záruku budou využity bankrotně-bonitní modely, a to Altmanovo modifikované Z-Score pro podmínky české ekonomiky podle Altmana (2000) a Index IN05 manželů Neumaierových podle Kuběňky (2015). Tyto modely budou analyzovány pro každé účetní období (podle doložených příloh ve formě finančních výkazů). Výsledné hodnoty budou porovnány s níže uvedenými tabulkami a nahrazeny příslušnou známkou. Celkový výsledek (skóre) kvantitativní analýzy žadatele o smluvní záruku bude získán s rovností vah těchto kritérií případně určením vah kritérií například metodou párového srovnání (například při individuálním posouzení hodnocení bonity žadatele).²⁵ Pokud budou výsledky obou modelů v rozporu – je vhodné identifikovat faktory, které tyto odlišnosti způsobují a vyvodit závěr, který bude věrně odpovídat reálné rizikovosti předmětného obchodního případu.

- **Altmanovo modifikované Z-Score pro podmínky české ekonomiky**

$$Z = 0,717x_1 + 0,847x_2 + 3,107x_3 + 0,420x_4 + 0,998x_5 \quad (1)$$

$$x_1 = \frac{\text{pracovní kapitál}}{\text{celková aktiva}}$$

$$x_2 = \frac{\text{nerozdělený zisk}}{\text{celková aktiva}}$$

$$x_3 = \frac{\text{EBIT}}{\text{celková aktiva}}$$

$$x_4 = \frac{\text{vlastní kapitál}}{\text{cizí kapitál}}$$

$$x_5 = \frac{\text{tržby}}{\text{celková aktiva}}$$

²⁵ Výsledné hodnocení je stanoveno podle hodnocení klasifikace (1 = výborný, 2 = chvalitebný, 3 = dobrý, 4 = dostatečný, 5 = nedostatečný).

Tab. 1 Hodnocení výsledků modifikovaného Z-Score

Z-Score	Známka
$Z \geq 3,1$	1
$2,6 \leq Z < 3,1$	2
$2,1 \leq Z < 2,6$	3
$1,6 \leq Z < 2,1$	4
$Z < 1,6$	5

- **Index IN05 manželů Neumaierových:**

$$IN05 = 0,13y_1 + 0,04y_2 + 3,97y_3 + 0,21y_4 + 0,09y_5 \quad (2)$$

$$y_1 = \frac{\text{aktiva}}{\text{cizí zdroje}}$$

$$y_2 = \frac{\text{EBIT}}{\text{nákladové úroky}}$$

$$y_3 = \frac{\text{EBIT}}{\text{aktiva}}$$

$$y_4 = \frac{\text{výnosy}}{\text{aktiva}}$$

$$y_5 = \frac{\text{oběžná aktiva}}{\text{krátkodobé závazky}}$$

Tab. 2 Hodnocení výsledků Indexu IN05

INDEX IN05	Známka
$IN05 \geq 1,7$	1
$1,4 \leq IN05 < 1,7$	2
$1,1 \leq IN05 < 1,4$	3
$0,8 \leq IN05 < 1,1$	4
$IN05 < 0,8$	5

Kvalitativní analýza žadatele o smluvní záruku

Pro analýzu žadatele o smluvní záruku byla na základě řízených rozhovorů s rizikovými manažery vybrána následující hodnotící kritéria:

- Škodní průběh žadatele (K1)
- Hodnocení zkušeností s žadatelem (K2)
- Platební morálka (K3)
- Spolupráce s žadatelem a rychlost odezvy (K4)
- Dodavatelsko-odběratelské vztahy (K5)
- Odhad budoucí prosperity podniku (K6)
- Varovné signály (K7)

Jednotlivým kritériím bude stanovena příslušná důležitost neboli váha. Čím bude kritérium hodnoceno jako důležitější, tím vyšší váha mu bude udělena. Pro stanovení vhodných vah bude využita metoda párového srovnání (porovnání). Tato metoda má za úkol posuzovat významnost jednotlivých kritérií při vzájemném porovnání s kritérii ostatními. Významnost je stanovena podle počtu preferencí při vzájemném srovnávání dvojic kritérií a číslováním preferovanější varianty. Proces je zahájen otázkou, zda je kritérium zapsané v řádku preferovanější než kritérium v příslušném sloupci. Pokud ano, do předmětné buňky v tabulce bude zapsána hodnota jedna, v opačném případě (kritérium ve sloupci je preferovanější než kritérium v řádku) bude zapsána nula. Po tomto procesu budou jednotlivé počty preferencí sečteny. Součet je stanoven jako počet zapsaných jedniček v řádku a počet nul ve sloupci příslušného kritéria (Konečný, 1997).

Hodnocení zjišťovaných preferencí kritérií pomocí metody párového srovnání bude provedeno pomocí tabulky s následným přepočtem vah na normované váhy podle následujícího postupu uvedeného Konečným (1997).

Hodnoty normovaných vah budou vypočteny pomocí vzorce:
$$v = \frac{f}{\frac{n(n-1)}{2}}$$

kde v = normované váhy
 f = počet preferencí kritéria
 n = počet kritérií
 $n(n-1)/2$ = počet uskutečněných srovnání kritérií

Po stanovení normovaných vah pro všechna kritéria bude provedeno hodnocení kvalitativních faktorů scoring modelem. Jednotlivá kritéria budou vyhodnocena podle dostupných informací o žadateli číselnými a verbálními charakteristikami hodnocení. Číselné hodnocení bude odpovídat níže uvedené bodovací stupnici²⁶. Po vynásobení dílčích výsledků normovanými váhami jednotlivých kritérií budou přepočtené známky sečteny. Výsledná známka bude výsledkem kvalitativní analýzy hodnocení bonity žadatele.

²⁶ Bodovací stupnice: 1 = výborný, 2 = velmi dobrý, 3 = dobrý, 4 = dostatečný a 5 = nedostatečný.

Na závěr bude vyhodnocen výsledek hodnocení bonity žadatele o smluvní záruku s rovností vah dílčích výsledků analýz (případně určením vah kritérií například metodou párového srovnání v případě individuálního hodnocení bonity klienta, pokud je pro konkrétní případ tato varianta vhodnější). Na základě výsledné známky bude komerční pojišťovně doporučen další postup.

Navržený metodický postup hodnocení bonity žadatele o smluvní záruku bude empiricky ověřen na hodnocení bonity společnosti ABC s.r.o.

Návrh metodického postupu individuálního posouzení bonity

Pokud je vhodné bonitu konkrétního žadatele o smluvní záruku analyzovat individuálně, je možné zahrnout do analýzy další poměrové ukazatele a modely, které jsou vhodné pro věrohodné zhodnocení bonity tohoto subjektu. Pokud jsou z analýzy výsledků bankrotně-bonitních modelů identifikovány například problémy s likviditou potenciálního klienta, do hodnocení je možné zahrnout ukazatele likvidity. Pro tyto účely byly zvoleny podle Růčkové (2015) ukazatele běžné, pohotové a okamžité likvidity. Dílčí výsledky ukazatelů je nutné převést na skóre podle stanovených stupnic a doplnit kvantitativní analýzu hodnocení bonity. Díky těmto doplňkovým analýzám, které jsou využity podle potřeby, je možné efektivně a transparentně zanalyzovat bonitu klienta a snížit riziko poskytovatele smluvních záruk.

- **Ukazatele likvidity**

$$\text{běžná likvidita } (x_1) = \frac{\text{oběžná aktiva}}{\text{krátkodobé závazky}} \quad (3)$$

Tab. 3 Hodnocení výsledků běžné likvidity

Hodnocení běžné likvidity	Známka
$x_1 \geq 2,2$	1
$1,8 \leq x_1 < 2,2$	2
$1,4 \leq x_1 < 1,8$	3
$1,0 \leq x_1 < 1,4$	4
$x_1 < 1,0$	5

$$\text{pohotová likvidita } (x_2) = \frac{\text{oběžná aktiva} - \text{zásoby}}{\text{krátkodobé závazky}} \quad (4)$$

Tab. 4 Hodnocení výsledků pohotové likvidity

Hodnocení pohotové likvidity	Známka
$x_2 \geq 1,5$	1
$1,2 \leq x_2 < 1,5$	2
$0,9 \leq x_1 < 1,2$	3
$0,6 \leq x_2 < 0,9$	4
$x_2 < 0,6$	5

$$\text{okamžitá likvidita } (x_3) = \frac{\text{finanční majetek}}{\text{krátkodobé závazky}} \quad (5)$$

Tab. 5 Hodnocení výsledků okamžité likvidity

Hodnocení okamžité likvidity	Známka
$x_3 \geq 0,4$	1
$0,3 \leq x_2 < 0,4$	2
$0,2 \leq x_2 < 0,3$	3
$0,1 \leq x_3 < 0,2$	4
$x_3 < 0,1$	5

4 Empirická část práce

4.1 Analýza postupů hodnocení tuzemských malých a středních podniků v kontextu žádostí o smluvní záruky

V rámci analýzy hodnocení tuzemských malých a středních podniků z hlediska zájmu o smluvní záruky budou nejdříve analyzovány procesní postupy požadované nejprve ze strany bankovních institucí, dále komerčních pojišťoven a v poslední řadě státních subjektů. Na bankovním trhu bude zaměřena pozornost převážně na žadatele poptávající bankovní záruky, naopak v případě ručení komerčními pojišťovnami budou předmětem záruky finanční (pojišťovnami je využíván pojem smluvní záruky). Z každého sektoru poskytovatelů smluvních záruk budou uvedeny subjekty, jež tvoří hlavní nabídku produktů pro malé a střední podniky v České republice na trhu zajišťovacích instrumentů.

4.1.1 Charakteristika procesu poskytování záruk bankovních institucí

Pro bankovní subjekty je nezbytné sledovat tři hlavní pilíře pro udržení jejich finanční stability a výkonnosti. Jedná se o nalezení kompromisu mezi výnosy, riziky a likviditou. Aby bylo možné těchto tří cílů dosahovat, je nezbytné mimo jiné dodržovat stanovené postupy a pravidla při sjednávání obchodních smluv se svými klienty. V případě poskytování úvěrových a zajišťovacích produktů čelí bankovní instituce rizikům spojeným s nesplácením smluvených úvěrů. Z toho důvodu jsou žadatelé o tyto služby důkladně prověřováni z hlediska jejich stability podnikání a schopnosti splácet závazky plynoucí z obchodních smluv.

Vzhledem k cíli diplomové práce bude v dalším textu věnována pozornost především procesu posuzování bonity žadatelů o finanční zajištění. Postupy posuzování bonity žadatelů jsou obdobné jako při žádostech o úvěrové produkty. Jedná se o interní postupy jednotlivých bank uzpůsobené přesně podle jejich potřeb a požadavků, proto jsou předmětem obchodního tajemství. Žadatelé o zajišťovací instituty se nemohou informativně opřít ani o internetové stránky jednotlivých bank, kde je většinou uveden pouze velmi obecný popis poskytovaných produktů spolu s výhodami a kontaktními údaji na obchodní specialisty. Z interních zdrojů komerčních bank byl prostřednictvím řízených rozhovorů zjištěn základní proces analyzování podnikatelské bonity žadatelů o zajišťovací produkty.

Posuzování bonity podniků komerčními bankami

Na počátku procesu posuzování úvěruschopnosti žadatele je nezbytné dodat bance požadované dokumenty, které jsou následně využity ke komplexnímu zhodnocení podniku. Základním vstupním dokumentem je vyplněný dotazník se specifikací požadavků klienta a základními informacemi o podniku včetně příloh (finančních dokumentů a dalších požadovaných materiálů podle typu poptávané záruky).

Mezi prvotní zjišťované informace o žadateli je řazeno prověření o předlužení (insolvenci). Následně jsou přezkoumány dostupné informace z různých databází například z informačního systému Administrativního rejstříku ekonomických subjektů (ARES), dostupných rejstříků na portálu justice.cz a Centrálním registru úvěrů provozovaným Českou národní bankou (zde je možné přezkoumat, zda žadatel uvedl pravdivě informace o své úvěrové situaci). Centrální registr úvěrů mimo jiné jednotlivé evidované úvěry hodnotí. Banky se tak rámcově dozví o potenciálních problémech při splácení úvěrů (úvěry jsou hodnoceny známkami A, B a C, kdy hodnocení A poukazuje na kvalitního obchodního partnera, C značí problémy se splácením nebo se může jednat o chybu v systému, kterou je nezbytné ověřit u dalších subjektů). Dochází také k prověření bezdlužnosti podniku na finančních, sociálních a zdravotních úřadech. Následují tři fáze hodnocení ratingu podniku:

1. finanční rating – zaměření na minulost subjektu se snahou o co nejkvalitnější posouzení jeho finančního zdraví,
2. behaviorální rating – analýza současného chování subjektu,
3. kvalitativní rating – výhledy budoucího směřování podniku.

Finanční výkazy jsou často vyžadovány v potvrzené formě (stvrzení pravdivosti podpisem jednatele podniku). Následně jsou provedeny systémově výpočty na základě údajů z finančních dokumentů. Zdrojem často bývá i přehled pohledávek a závazků žadatele (pozornost je věnována především platbám po splatnosti). Data jsou většinou posuzována zpětně za 2–3 roky. Pokud se jedná o nově založený podnikatelský subjekt, následující postup je posuzován individuálně. Bankou může být požadováno například ručení matky subjektu nebo další podmínky odvislé od konkrétního rozhodnutí rizikového manažera.

Po finanční analýze dojde k prověření celkového chování subjektu. Mezi posuzované faktory patří platební morálka žadatele, aktivita klienta s účtem (velmi často je podmínkou bankovních subjektů disponování aktivních účtů vedených u popotávající banky). Tyto činnosti jsou prováděny vnitropodnikovými systémy, nicméně zjišťování dodatečných informací vyžaduje individuální přístup. Dochází k ověřování spolupráce podniku s leasingovými společnostmi, pojišťovnami, prověřování potenciálních dodavatelsko-odběratelských problémů a případně dalších obchodních vztahů s ostatními subjekty, se kterými podnik kooperuje (případně spolupracoval v minulosti). Tato fáze hodnocení je bankovními subjekty považována za velmi podstatnou a často může dojít k zastavení celého hodnotícího procesu v případě zjištění nežádoucích informací nebo výsledků.

Třetí fází analýzy je kvalitativní rating, který se zabývá především predikcí a vývojem podniku v následujících letech. Žadateli je předložen dotazník se škálovým hodnocením, na základě kterého dojde k odhadu vývoje podniku pro nadcházející období (podstatným rysem je například informace o sezónnosti odvětví, ve kterém podnik působí, závislost na hospodářských cyklech apod.).

Výsledkem každé analýzy je známka, která vypovídá o bonitě posuzovaného subjektu. Následně dojde k syntéze zjištěných výsledků a až v tomto bodě je posuzována produktová specifikace s požadavky a potřebami žadatele a je otevřen úvě-

rový případ. Přesto, že subjekt vzejde z analýzy jako vhodný uchazeč o konkrétní požadovaný produkt, může dojít k zastavení celého procesu a zrušení předložených nabídek. Pokud jsou nalezeny dodatečné skutečnosti nebo informace, které například poukazují na falšování dokumentů, uvedení nepravdivých informací nebo zatajování podstatných údajů, jež signalizují potenciální problémy uchazeče, banka s žadatelem smlouvu nepodepíše a odmítne jej.

Délka posuzování bonity se odvíjí od rychlosti a úplnosti požadované dokumentace, velikosti podniku, dostupnosti doplňkových informací (například od externích subjektů), požadované velikosti úvěrového krytí nebo zajištění a v neposlední řadě samotnému výslednému hodnocení podniku. Subjektu, který je bezproblémový a výsledný rating je pro banku ucházející, je předložena nabídka ve lhůtě 2–3 dnů od dodání podkladů.

Co se týče kompetencí pro posuzování úvěruschopnosti malých a středních podniků, je hodnocena velikost podniku, požadovaná výše úvěru nebo zajištění, negativní nebo hraniční výsledky vzešlé ze zmíněných analýz nebo další okolnosti, které nezapadají do standardního procesu posuzování žádostí. Tyto speciální případy přechází k posouzení vyššímu managementu banky, který učiní manažerské rozhodnutí. V ojedinělých případech je konzultován úvěrový případ s vedením banky (závisí na hierarchickém uspořádání každého bankovního subjektu).

Následující tabulka přehledně zaznamenává deset významných bankovních subjektů v České republice, kterými jsou poskytovány zajišťovací produkty pro malé a střední podniky.

Tab. 6 Nabídka zajišťovacích produktů na bankovním trhu

Banka	Bankovní záruky	Dokumentární akreditiv	Dokumentární inkaso	Forfaiting
Citibank	•	•	•	•
Česká spořitelna, a.s.	•	•	•	•
ČSOB	•	•	•	•
Equa bank a.s.	•			
Komerční banka, a.s.	•	•	•	•
MONETA Money Bank, a.s.	•	•	•	
Oberbank AG pobočka ČR	•	•	•	
Raiffeisenbank a. s.	•	•	•	•
Sberbank CZ, a.s.	•	•	•	•
UniCredit bank, a.s.	•	•	•	•

Zdroje: Vlastní zpracování dle Citibank (©2017), České spořitelny (©2017), ČSOB (©2017), Equa Bank (©2017), Komerční banky (©2017), MONETA Money Bank (©2017), Oberbank AG pobočky ČR (©2017), Raiffeisenbank (©2017), Sberbank CZ (©2017) a UniCredit bank (©2017).

4.1.2 Charakteristika procesu poskytování záruk komerčních pojišťoven

Komerční pojišťovny jsou podnikatelské subjekty, jejichž hlavním cílem je zisk. Stejně jako ostatní společnosti, jsou i pojišťovny obklopeny okolím, které je ovlivňuje. Negativní faktory tohoto vlivu jsou představovány riziky, s nimiž je nezbytné se vypořádat. Tento hlavní úkol je zadán managementu rizik jednotlivých pojišťoven, který musí rizika neustále analyzovat, hledat cesty k jejich minimalizaci a přijímat opatření, která zajistí společnosti požadovanou stabilitu. Hlavní faktory, které je nezbytné analyzovat ve vztahu s klienty je jejich škodovost (míra poskytnutého plnění vzhledem k přijatému pojistnému od klienta), platební morálka a bonita²⁷. V dnešní době sdílených informací jsou i pojišťovnami využívány různé databáze bonity společností, případně externí hodnocení bonity pomocí specializovaných ratingových společností. Nebývá také výjimkou komunikace mezi pojišťovnami – především ohledně škodových klientů. I přes tuto širokou informační základnu je nezbytné praktikovat také interní hodnocení bonity klientů podle individuálně stanovených pravidel každé pojišťovací společnosti.

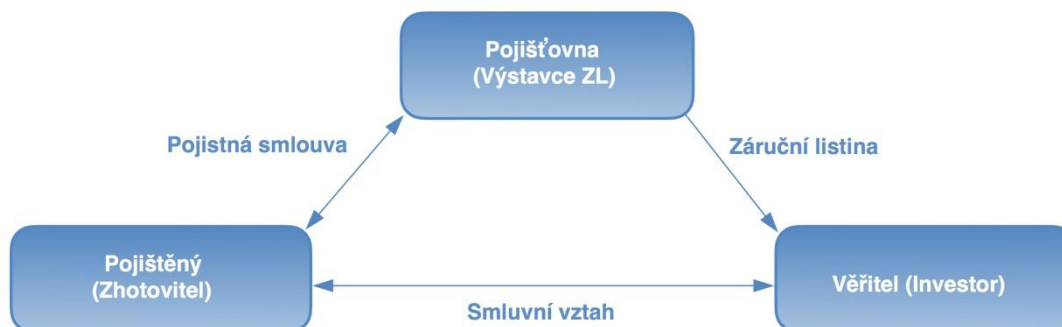
V následujícím textu budou uvedeny základní procesní postupy od poptávky klientů po pojištění smluvních záruk až po případné uzavření pojistné smlouvy.

Pojištění smluvních záruk České pojišťovny a.s.

Česká pojišťovna a.s. nabízí svým klientům řadu pojistných produktů spadajících do sekce finančních rizik. Klientům je nabízeno pojištění finančních ztrát, pojištění finanční způsobilosti dopravce, pojištění záruky za celní dluh, pojištění záruky pro případ úpadku agentury práce a pojištění smluvních záruk. Zatímco pojištění záruky pro případ úpadku agentury práce je pojištěním povinně smluvním, ostatní z uvedených rizik jsou pojištěním smluvní. Každý podnikatel se tak dobrovolně rozhoduje, zda pomocí pojištění rozloží svá rizika nebo je podstoupí sám a nebude se pojišťovat na pojistném trhu (případně může zvolit ručení bankovními subjekty).

Základní princip pojištění smluvních záruk je zobrazen na obrázku č. 4. Klient uzavře s pojišťovnou pojistnou smlouvu, díky které je ze strany pojišťovny vystavena záruční listina ve prospěch věřitele. Ze záruční listiny je pojišťovna nucena plnit v případě nesplnění obchodního závazků pojištěného.

²⁷ Bonita je zkoumána v běžné pojišťovací praxi při přebírání velkých rizik a především u pojištění smluvních záruk a dalších pojištění finančních rizik.

Obr. 4 Základní princip pojištění smluvních záruk

Zdroj: Vlastní zpracování dle dokumentace pojištění finančních rizik České pojišťovny a.s.

Česká pojišťovna svým klientům nabízí pojištění s individuálními rozsahy na základě jejich potřeb, záruční listinu, která bude odpovídat zadání věřitele a především pozitivní dopad na cash flow pojištěného (finance mohou být vloženy do dalších podnikatelských investic).

Rozsahem pojištění je záruka pojišťovny, že do limitu uvedeného v pojistné smlouvě zaplatí závazek svého klienta (pojištěného), pokud jej pojištěný nezaplatí. Pojišťovna se zavazuje k plnění pouze do výše limitu (maximální limit je stanoven na 5 milionů EUR na jednoho klienta) a s přihlédnutím k dalším podmínkám specifikovaným v pojistné smlouvě. Podstatným sledovaným aspektem, při případné pojistné události, je smluvená spoluúčast. Spoluúčast na pojistném plnění je možné ujednat fixní nebo procentní částkou. V některých případech může být požadováno vložení spoluúčasti na bankovní účet pojišťovny ve formě tzv. jistoty (a to po dobu trvání smluvní záruky). Jistota představuje většinou částku 5 – 10 % z limitu plnění a při částkách nad 500 tis. Kč je úročena (0,05 %). Dalším podstatným aspektem smlouvy je doba trvání. Ta je stanovena podle doby trvání pojištěného závazku (Česká pojišťovna sjednává pojistné smlouvy maximálně na dobu 5 let).

Česká pojišťovna nabízí řadu typů pojištění smluvních záruk. Pojistné krytí je nabízeno jako záruka za akontaci, nabídku (včetně pojištění záruky za nabídku dle zákona o veřejných zakázkách č. 137/2006 Sb.), řádné provedení smlouvy, za zádržné za provedení práce a za zádržné v průběhu záruční doby. Tabulka v příloze A stručně popisuje základní principy jednotlivých typů pojistných produktů souvisejících s pojištěním smluvních záruk.

Proces sjednání smlouvy vyžaduje řadu kroků. Po zjištění potřeby jednotlivce nebo společnosti zajistit konkrétní smluvní záruku pojištěním, je nutné vyplnit formulář se základními informacemi a požadavky klienta. Formulář je k dispozici v příloze H (pro klienty je připraven v modifikovatelné online verzi, neboť je většina dokumentace zasílána pomocí e-mailu). Do formuláře je nutné uvést základní informace o pojistníkovi i věřiteli. Kromě dalších údajů týkajících se zajišťované záruky je nezbytné doložit pojišťovně požadované přílohy určené k posouzení bo-

nity žadatele o pojištění. K těmto povinně doložitelným dokumentům je řazen výpis z obchodního rejstříku (povolení k výkonu činnosti), výkaz zisku a ztráty, rozvaha, saldo pohledávek a závazků, výroční zpráva, daňové přiznání (u fyzické osoby), potvrzení o bezdlužnosti od finančního úřadu a správy sociálního zabezpečení a vlastnické a majetkové vztahy – a to minimálně za poslední tři roky podnikání. Na základě této dokumentace je provedena pojišťovnou hloubková bonitní analýza potenciálního klienta. Mimo jiné je také požadována smlouva s věřitelem s konkrétním požadavkem na vystavení záruční listiny.

Mezi další vstupní požadavky pojišťovny je řazena minimálně dvouletá podnikatelská historie, splacení všech závazků vyplývajících ze sociálního a zdravotního pojištění a závazků vůči finančnímu úřadu (je sledováno také dodržení lhůty splatnosti těchto závazků). Dalším požadovaným faktorem je dispozice podniku kladným vlastním kapitálem. Žadatel o pojištění také nesmí být zasažen insolvenčním řízením a předlužen.

Česká pojišťovna poskytuje pojištění smluvních záruk pouze klientům, kteří jsou pojištěni v rámci Holdingu (disponují aktivním majetkovým nebo odpovědnostním pojištěním s dobrou morálkou placení a škodním průběhem, je sledována tzv. propojištěnost klienta) a mají sídlo v České republice.

Posuzování analýzy bonitní situace klienta může trvat až 14 dní od doručení všech požadovaných informací a dokumentů (při požadovaném limitu plnění vyšším než 10 mil. Kč nebo specifických požadavcích je případ posuzován rizikovou komisí a lhůta pro analýzu rizika může být prodloužena). Následně je vystavena záruční listina ze strany pojistitele případně k uzavření obchodu vůbec nedojde.

Klientela České pojišťovny z oblasti pojištění smluvních záruk spadá především do oblasti stavebních a výrobních společností (často inkasujících zálohy), advokátních kanceláří a účastníků výběrových řízení. Pojišťovna však disponuje i seznamem činností, které si nepřeje pojištěním smluvních záruk zajišťovat (zveřejnění seznamu těchto činností nebylo umožněno).

Na pojistném trhu lze také nalézt poskytovatele komerčního pojištění zaměřené na podporu exportu svých klientů (viz tabulka č. 7). Tyto subjekty kromě pojištění pohledávek (krátkodobých i dlouhodobých) a pojištění záruk, nabízí svým klientům rizikové hodnocení zemí, se kterými aktivně obchodují (nebo vstup na nové trhy teprve plánují). K dispozici je přehledné zobrazení rizik včetně doporučení podle typu obchodní činnosti se zahraničními subjekty. Mezi další poskytované služby patří různé nástroje na správu pohledávek, systémy včasného varování při změně bonity dodavatelů podniku a další aktuální informační přehledy týkající se rizik na celém světě (Coface, ©2017; Atradius, ©2017; Euler Hermes, ©2017 a Credendo, ©2017).

Tab. 7 Nabídka zajišťovacích produktů na pojistném trhu

Pojistitel	Pojištění záruk	Pojištění pohledávek	Pojištění pro případ úpadku cestovní kanceláře	Pojištění úpadku agentury práce	Monitoring rizik (doplňkové služby)
AIG Pojišťovna	•				
Atradius		•			•
Coface		•			•
Credendo (dříve KUPEG)	•	•			•
Česká pojišťovna	•			•	
ČPP			•		
Euler Hermes		•			•
Evropská pojišťovna			•		
Generali	•		•		
Slavia	•	•	•	•	
UNION			•		
UNIQA			•		

Zdroje: Vlastní zpracování dle AIG Pojišťovny (©2017), Atradius (©2017), Coface (©2017), Credendo (©2017), České pojišťovny (©2017), České podnikatelské pojišťovny (©2017), Euler Hermes (©2017), Evropské pojišťovny (©2017), Generali pojišťovny (©2017), Slavia pojišťovny (©2017), UNION pojišťovny (©2017) a pojišťovny UNIQA (©2017).

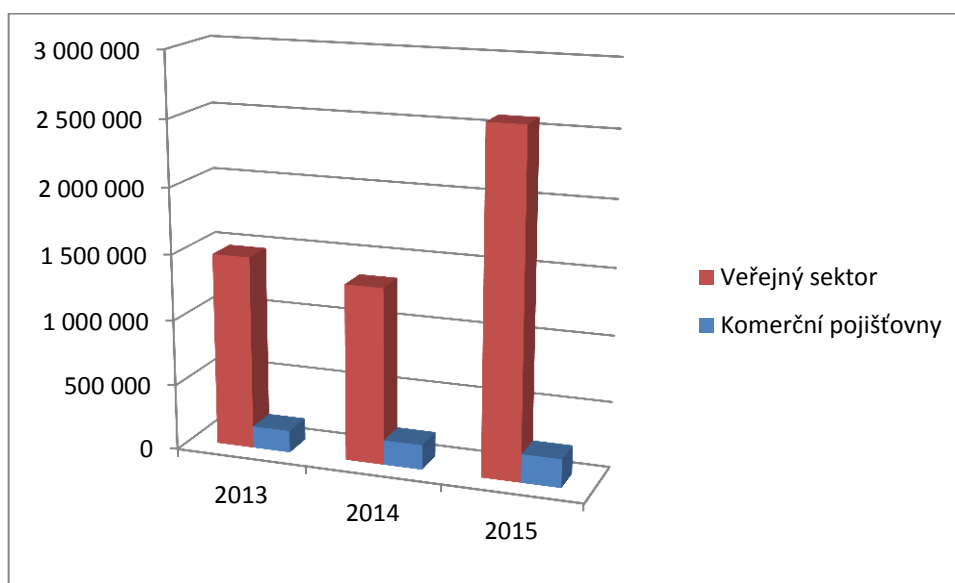
V následující tabulce je uvedeno celkové předepsané pojistné komerčních poskytovatelů pojištění smluvních záruk v letech 2013–2015.

Tab. 8 Předepsané smluvní pojistné na trhu komerčního pojištění

Předepsané smluvní pojistné v tis. Kč	2013	2014	2015
Celkem za všechny typy produktů	114 329 456	115 399 026	116 461 520
Pojištění úvěrů	26 229	23 718	75 181
Pojištění záruk	142 625	164 883	142 102

Zdroj: Vlastní zpracování dle České asociace pojišťoven (©2016)

Obrázek č. 5 doplňuje pokrytí trhu pojištění zajišťovacích produktů o státní sektor.

Obr. 5 Vývoj předepsaného pojistného

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat České asociace pojišťoven (©2017) a EGAP (©2017)

4.1.3 Charakteristika procesu poskytování záruk státních institucí

Malým a středním podnikům je v České republice nabízena řada možností týkajících se využití státní podpory v exportním obchodování. Podpora je realizována několika státními subjekty, a to: Českomoravskou záruční a rozvojovou bankou a.s. (ČMZRB), Exportní garanční a pojišťovací společností a.s. (EGAP) a Českou exportní bankou, a.s. (ČEB). Každý ze zmíněných subjektů zaměřuje svoji činnost na různé formy podpor exportujících firem, společně však zajišťují rozvoj exportu v České republice. Vývoj pojištění se státní podporou v letech 1993–2015 je uveden v příloze B.

ČMZRB realizuje podporu exportu ve formě bankovních záruk, díky kterým mají malí a střední podnikatelé snazší přístup k bankovním úvěrům, které nezbytně potřebují pro realizaci konkrétních podnikatelských projektů. Záruka státní banky usnadňuje vyjednávání subjektu s úvěrující bankou o podmínkách tohoto úvěru a především o výši úrokové sazby.

Pojištění se státní podporou je realizováno státní pojišťovnou EGAP, která zajišťuje komplexní pojistnou ochranu po celou dobu exportního procesu. Exportérům jsou nabízeny produkty srovnatelné se zahraniční nabídkou tak, aby mohli obstát v silné zahraniční konkurenci. Úpravy produktů pro malé a střední podniky spočívají také ve snížení administrativní zátěže. Kromě produktové nabídky jsou od roku 2013 realizovány po celé republice semináře pro podnikatele z řad malých a středních podniků. Na těchto seminářích jsou podnikatelé seznámeni s novinkami z trhu i konkrétními produkty, které jsou určeny právě pro jejich podnikatelskou činnost. Na příkladech projektů z praxe, jsou instruovány konkrétně zrealizované úspěšné projekty.

ČEB se zaměřuje na poskytování bankovních záruk, financování exportu a financování výroby pro export.

Činnost těchto uvedených institucí je realizována podle determinovaných podmínek, které je nutné ze strany malých a středních podniků splnit, aby mohlo dojít k zajištění exportních kontraktů se státní podporou. Nejedná se pouze o posuzování bonity a následné předložení nabídek žadateli, ale o komplexní přehled kritérií, která musí být splněna, aby došlo k realizaci příslušné podpory. V následujícím textu budou představeny klíčové požadavky kladené na malé a střední podniky včetně postupů a kritérií hodnocení jejich plnění.

Českomoravská záruční a rozvojová banka, a.s.

Podmínky podpory pro malé a střední podniky ze strany ČMZRB²⁸ jsou upraveny dokumentem „Výzva k předkládání projektů – Program Záruka 2015 až 2023“. Tato výzva byla vyhlášena 11.2.2016, a od toho data až do 31.12.2017 mohou malé a střední podniky žádat o podporu podle stanovených pravidel.²⁹ Cílem programu je podpora malých a středních podniků realizovaná zárukami za bankovní úvěry. ČMZR jsou definovány ekonomické činnosti, které mohou být podporovány zvýhodněnou bankovní zárukou. Jedná se o výčet konkrétních ekonomických činností (viz. příloha C). Podpora se však netýká subjektů podnikajících v uhelném a ocelářském průmyslu, průmyslu syntetických vláken, dopravě, stavbě lodí a výrobě a distribuce energie.

Před podáním žádosti o zvýhodněnou bankovní záruku by měl žadatel nejdříve zvážit, zda je tato záruka pro zajištění podnikatelského úvěru nezbytná. Obvykle je prvním impulsem požadavek úvěrující banky na zajištění daného úvěru v konkrétně stanovené výši. Dalším krokem je seznámení žadatele o záruku s konkrétními požadavky banky, které jsou pro její poskytnutí vyžadovány. Konkrétně se jedná o podmínky přijatelnosti žadatele, projektu a zaručovaného úvěru, které budou popsány v následujícím textu. V případě nejasností, s ohledem na plnění kritérií Programu Záruka, je možné využít pracovníků ČMZRB nebo specializovaných poradců a konzultantů.

Subjektem požadující bankovní záruku od ČMZRB musí být k datu podání žádosti splněny definované podmínky přijatelnosti žadatele, a to především:

- zařazení mezi malé a střední podnikatele (žadatelem může být pouze jeden subjekt),
- dispozice platného oprávnění k podnikání v České republice,

²⁸ ČMZRB svoji činnost realizuje s ohledem na dohodu uzavřenou s Ministerstvem průmyslu a obchodu a spolupracujícími bankami (aktuální přehled je k dispozici na internetových stránkách www.cmzrb.cz).

²⁹ Program je v souladu se zákonem č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání a o zřízení ministerstev a jiných orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, Nařízením Komise č. 651/2014 ze dne 17. června 2014 a Nařízením Komise č. 1407/2013 ze dne 18. prosince 2013.

- subjekt nesmí figurovat v insolvenčním řízení (nebýt v úpadku),
- neexistence nedoplatků vůči specifikovaným institucím³⁰ (prokázáno doložením potvrzení o bezdlužnosti),
- vyplacení všech mzdových nákladů,
- subjekt nesmí být v likvidaci,
- proti majetku žadatele nesmí být vedena exekuce,
- žadatel je, v případě o záruku s finančním příspěvkem, sociálním podnikatelem (zajišťuje pracovní příležitosti zdravotně postiženým osobám, osobám bez přístřeší, osobám pečujícím o osobu blízkou atp., provozuje společenskou odpovědnost firem, vede podnik demokratickým stylem řízení a reinvestuje více než polovinu zisku do rozvoje podnikání),
- další požadavky určené pro konkrétní podpory, které se řídí Nařízením Komise č. 651/2014.

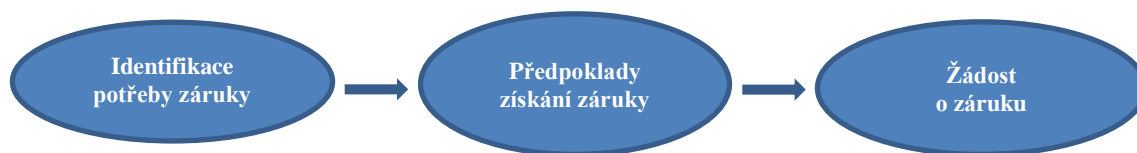
Kromě žadatele o poskytnutí zvýhodněné záruky je přezkoumávána i konkrétní přijatelnost projektu, k jehož realizaci potřebuje podnikatel získat úvěr. Projektem se rozumí pořízení majetku sloužícího k výkonu podnikatelské činnosti žadatele. Ke stěžejním podmínkám přijatelnosti projektu patří:

- realizace projektu na území republiky,
- projekt je v souladu s pravidly Evropské unie (principem rovných příležitostí a ochranou životního prostředí),
- projekt je realizován na rozvoj podporovaných ekonomických činností (jsou konkrétně určeny zvláště pro Prahu a ostatní regiony republiky – viz. příloha C),
- podpora neslouží k tvorbě a provozu distribučních sítí v zahraničí, k pokrytí běžných nákladů spojených s exportem (pojištěním, platbou cel atd.) a zvýhodněním domácího zboží na úkor zboží importovaného,
- další podmínky při realizaci podpory dle Nařízení Komise č. 651/2014.

K dalším požadavkům je řazeno především umožnění kontroly místa realizace projektu pověřeným zaměstnancům ČMZRB nebo zaměstnancům Ministerstva průmyslu a obchodu, svolení k nahlédnutí do projektové dokumentace, ke kontrole použití majetku (jež byl pořízen díky zaručovanému úvěru) pouze k povoleným ekonomickým činnostem (v případě jeho prodeje – využití prostředků na tuto činnost nebo splacení zaručeného úvěru) a další podmínky podle specifikace poptávané záruky. Výdaje hrazené z úvěru musí konkrétně souviset s projektem a nesmí být vydány dříve, než je realizována smlouva o zaručení úvěru.

³⁰ Mezi tyto instituce patří např.: Česká správa sociálního zabezpečení, zdravotní pojišťovny, ministerstvo financí, finanční úřad, státní fond kultury, fond životního prostředí, celní úřad atp.

Poslední podmínkou pro získání bankovní záruky je přijatelnost zaručovaného úvěru. Úvěr určený k zajištění musí být poskytnutý bankou, která disponuje platnou smlouvou o spolupráci s ČMZRB s ohledem na konkrétní typ požadované záruky.

Obr. 6 Proces žádosti o bankovní zajištění závazků se státní podporou

V případě splnění výše uvedených kritérií je možné pokračovat k vyplnění požadované dokumentace. Konkrétní žádost o poskytnutí podpory musí obsahovat název a velikost podniku, popis realizovaného projektu včetně datu zahájení a konce, místo realizace projektu, seznam konkrétních nákladů spojených s projektem, typ požadované záruky a její výši. Dále je nezbytné vyplnit formulář žádosti (dle typu požadované záruky, dostupný v aktuální verzi na internetových stránkách ČMZRB ve formě MS EXCEL 97). Pro snadnější vyplnění je formulář doplněn vysvětlivkami a informacemi s požadavky na konkrétní přílohou dokumentaci (některé přílohové kopie musí být ověřeny – což lze provést na pobočkách ČMZRB bezplatně po předložení originálů). Formuláře je možné odevzdat na některé z poboček ČMZRB, zaslat poštou (i elektronickou) nebo přes datovou schránku ČMZRB (Záruku s finančním příspěvkem je možné odevzdat pouze osobně na pobočce banky). Obdržené dokumenty jsou vyhodnoceny podle postupů ČMZRB nebo úvěrujících bank (které mají uzavřenou smlouvu o spolupráci s ČMZRB).

Pro vyhodnocení obdržených žádostí jsou využívány dva typy kritérií:

1. Binární kritéria

Binární kritéria jsou vyhodnocována na základě odpovědí typu ano/ne. Otázky jsou formulovány podle hlavních kritérií popsanych v dokumentu pro žadatele z řad malých a středních podniků o zvýhodněné bankovní záruky („Výzva k předkládání projektů“). Ke splnění binárních kritérií, musí být odpovězeno na všechny dotazované otázky kladně.

2. Bankovní kritéria

V této části hodnocení je pozornost věnována komplexnímu zhodnocení bonity žadatele založeném na analýze finančních dokumentů, předpokládaném vývoji podniku v příštích třech letech (ve formě odhadů zanesených do rozvahy a výkazu a ztráty) a dalších stanovených mimoekonomických kritériích, které mají za úkol zhodnotit rizikovost poskytnutí záruky danému žadateli.

Z povinných dokumentů je vyžadována rozvaha, výkaz zisku a ztráty, příloha k účetní závěrce, informace o počtu zaměstnanců přepočtených na plný úvazek, přehledy o majetku a závazcích a příjmech a výdajích, představení podniku s ohledem na její vývoj v minulosti včetně hlavních aktivit a plánovaných změn

v blízké budoucnosti, detailnější informace o majitelích a manažerech podniku (vzdělání, praxe v daném odvětví, zastupitelnost vedení, vlastnické vztahy, stabilita vrcholového managementu a vedení), informace o úvěrech a závazcích (společně s výčtem věřitelů, výší a druhem závazku a jeho splatností), údaje o účastech žadatele v jiných subjektech, krátkodobé pohledávky a závazky placené po splatnosti, neprodejný materiál, zboží a výrobky (uložené na skladě po dobu delší než jeden rok), struktura tržeb v jednotlivých měnách a celková délka podnikání. S ohledem na projekt je dále kontrolováno určení majetkoprávních vztahů spojených s realizací projektu, technicko-technologická determinace projektu, dodavatelé angažovaní na realizaci projektu, zajištění potřebných vstupů projektu ve formě surovin, energií a dalšího materiálu, informace o výdajích a zdroj jejich financování, positioning podniku před zahájením a po skončení realizace projektu (včetně identifikace konkurence a specifikace marketingové činnosti podniku), informace o nejvýznamnějších odběratelích (včetně specifikování konkrétně navázaných smluvních vztazích a strategie distribuce), silné a slabé stránky projektu a kompletní rozbor nákladů a tržeb po skončení projektu.

Na základě obou posuzovaných kritérií je rozhodnuto, zda je podnik úvěrovatelný nebo neúvěrovatelný (s tímto subjektem nebude navázána další spolupráce týkající se bankovní záruky se státní podporou). O výsledku bonity žadatele o bankovní záruku rozhoduje syntéza předchozích kritérií a analýz realizovaná speciálním interním softwarem (jedná se o know-how bankovního subjektu). Žadateli je přidělen výsledný stupeň hodnocení, na základě kterého je rozhodnuto o poskytnutí zvýhodněné bankovní záruky.

Doba zpracování žádosti o záruku záleží na zpracování žádosti (a dodání veškerých požadovaných dokumentů) a na typu požadované záruky. Průměrná doba zpracování žádostí se pohybuje od 5 pracovních dnů do 4 týdnů (u záruky s finančním příspěvkem). Pokud podnikatel z řady malých a středních podniků splní požadavky týkající se jeho subjektu, samotného projektu i informací vyplývajících z formulářů, je žadatel pozván na návštěvu pobočky k podpisu smluvních materiálů. Banka apeluje na rychlost dostavení podnikatele k dokončení požadované žádosti. Výhodou pro podnikatele je také absence veškerých poplatků za zpracování kompletního hodnotícího procesu i samotného uzavření kontraktu. Pro potenciální uchazeče je nabízena možnost odběru novinek a změn v poskytovaných zárukách pomocí e-mailových zpráv. V případě porušení smluvních podmínek (např. poskytnutí nepravdivých údajů, podmínek pro přijetí projektu, použití úvěru na nepovolenou činnost atd.) může dojít k udělení sankce a nařízení o vrácení vyplaceného finančního příspěvku (platby v prodlení jsou penalizovány úrokem 9 % p. a.).

Mezi základní typy podpor je řazena tzv. M-záruka (bankovní záruka za úvěr) a S-záruka (bankovní záruka poskytnutí s finančním příspěvkem). Přehled jednotlivých parametrů obou záruk je uveden v příloze C.

Dalším státním subjektem, jehož účelem je podporování vývozní činnosti českých podniků, je EGAP. Na rozdíl od ČMZRB neposkytuje EGAP příliš detailní informace o požadavcích na žadatele a kritéria posuzování jejich bonity. Základní dostupné informace jsou uvedeny v následujících odstavcích.

Evropská garanční a pojišťovací společnost a.s.

Malé a střední podniky jsou řazeny k prioritní klientské základně pojišťovací společnosti EGAP. Pojištění se státní podporou pokrývá tržně nepojistitelná politická a komerční rizika. Převážná podpora spočívá ve vystavování bankovních záruk a předexportním financování výroby nebo investic do výroby určené pro vývoz. Hlavní výhoda pro malé a střední podniky spočívá ve velmi výrazném snížení administrativní náročnosti a rychlosti zpracování žádostí.

EGAP spolupracuje s řadou komerčních i státních bankovních subjektů.³¹ Zajímavostí je, že se EGAP nevěnuje činnosti posuzování bonity žadatelů o jeho služby, avšak vychází z výsledků vyhodnocených spolupracující bankou. Pokud splňuje hodnocení určený limit, automaticky je předexportní úvěr nebo záruka pojištěna. Časové i finanční náklady jsou díky tomu sníženy na minimum. Klientům je také jako benefit po prvním bežeškodném roce snížena spoluúčast i sazba pojištění. Další výhoda pro žadatele o pojištění spočívá v nabídce pojistných produktů pro české exportéry bez ohledu na velikost podniku, velikost exportu a právní formu žadatele. Je vyžadováno splnění pouze těchto základních podmínek:

- Poptávající pojištění je registrován jako poplatník daně z příjmu v České republice.³²
- Rizika jsou nepojistitelná na trhu komerčních pojišťoven.³³
- Podíl českého zboží a služeb na celkovém exportu je alespoň ve výši 50 %.

Specialitou pojišťovací společnosti EGAP v oblasti vstupních analýz žadatelů je tzv. prescoring. Jedná se o proces realizovaný v úvodních jednáních obchodních kontraktů, kdy je na základě požadovaných materiálů proveden zrychlený přezkum bonity žadatele. Výsledkem této předběžné analýzy je nezávislé hodnocení stanovující maximální pojistnou ochranu, kterou EGAP může žadateli poskytnout, a odhadovaný rating (vyjádřený rozmezím dvou hodnotících stupňů). Jedná se však pouze o irelevantní výsledek informativního charakteru.

Vzhledem ke stále obtížnějšímu odhadování vývoje rizik přijal v rámci opatrnostních pravidel EGAP od 1. března 2016 změny v oblasti procesních úkonů při poskytování pojistného krytí. Změny spočívají především v úpravě pojistných sazeb podle rizikovitosti dlužníků, kdy jsou v případě potenciálně vyššímu riziku dlužníka stanoveny požadavky na zajištění kontraktu a na zpracování pravidelných

³¹ Spolupracující komerční banky jsou UniCredit Bank, ČSOB, Česká spořitelna, Komerční banka, LBBW Bank CZ, Commerzbank, a Citibank. Se státními bankami (ČEB a ČMZRB) spolupracuje EGAP především v oblasti podpory pro malé a střední podniky (státní banky zaručují důvěryhodnost a bonitu exportéra, což komerčním bankám výrazně snižuje potenciální komerční riziko při poskytování úvěrů).

³² Podle zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů

³³ EGAP tím pádem nenabízí pojištění krátkodobých úvěrů (se splatností do dvou let) v rámci vývozu do zemí EU a OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj).

reportů v průběhu pojištění. S ohledem na vyšší obezřetnost jsou u některých produktů vyžadovány dokumenty pro analýzu subjektu (a to před sjednáním kontraktu i v době trvání pojištění daných rizik), smluvní úvěrová a exportní agenda a další materiály podle typu pojištění a jeho žadatele (rizikovější pojistné smlouvy a produkty jsou posuzovány zcela individuálně).

Česká exportní banka, a.s.

Produkty poskytované malým a středním podnikům jsou vytvořeny speciálně pro exportéry a subdodavatele exportérů. Na internetových stránkách ČEB je uveden zjednodušený postup ve čtyřech krocích, který by měl žadatel realizovat při poptávce po konkrétních produktech banky. Průvodce je rozfázován do následujících bodů:

1. zjištění kvalitních informací o cílové zemi – zejména společenské, politické a právní faktory včetně referencí dalších exportérů (ČEB poskytuje řadu konzultantů a expertů na vyhodnocení konkrétního teritoria),
2. volba vhodného programu podle podnikatelské činnosti a velikosti žadatele (čím menší subjekt tím rychlejší zpracování hodnotící analýzy a snížení administrativní zátěže),
3. výběr vhodných produktů (exportních úvěry, bankovní záruky a odkupy pohledávek),
4. identifikace a příprava požadované dokumentové agendy (úplnost je odměněna rychlostí zpracování výsledné nabídky).

V případě splnění předchozích kroků je možné přistoupit k vyplnění elektronického formuláře připraveného pro konkrétní produkt. Vstupní formulář určený pro analýzu žadatele zahrnuje data z finančních výkazů (za dva předchozí roky), průměrný počet zaměstnanců, činnost podnikání, podíl největšího odběratele na celkové produkci, struktura tržeb v jednotlivých měnách, doba podnikání, informace o pohledávkách a závazcích, náklady na leasingy, vyplacené dividendy a úvěrový rámec. Hlavním posuzovaným kritériem je kladný vlastní kapitál (minimálně ve dvou posledních letech). Další kritérium stanovuje dostatečnou hodnotu kapitálové struktury (cizí zdroje/aktiva < 90 %).

Dalším požadovaným dokumentem je vyplněné čestné prohlášení. Klient v něm prohlašuje, že není na jeho osobu zahájeno insolvenční, soudní ani exekuční řízení, nemá nedoplatky vůči úřadům, pojišťovnám a bankám, účel požadovaného úvěru souvisí s podnikatelskou činností, podnik disponuje minimálně dvouletou historií, v posledních dvou letech podnik vykazoval provozní zisk, má splacené mzdové závazky, klient nepodniká v podrobně uvedených činnostech³⁴ a přede-

³⁴ ČEB označuje nežádoucí odvětví, a to: herny, kasina, sázkové kanceláře, náboženské, neziskové a politické organizace, sportovní kluby, činnost způsobující ekologické školy, podnikání související se sexuálním průmyslem, ilegální aktivity, multilevel marketing, klenotnictví a obchodování s ojetými automobily a použitým zbožím.

vším se zavazuje jakékoliv změny v požadovaných informacích neprodleně sdělit bance.

Během několika dní jsou formuláře vyhodnoceny a předány žadateli včetně určení dalšího postupu. V této fázi je nezbytné vyplnit formulář pro konkrétní požadovaný produkt. V tomto materiálu jsou zahrnuty základní informace o žadateli, konkrétní specifikace poptávaného produktu, vazby k dalším subjektům, které jsou na exportní činnost žadatele navázány (včetně smluvní dokumentace) a další požadované dodatky.

Po obdržení vypracovaných materiálů je bankou zkontrolována správnost a úplnost. Banka následně žadatele vyzve k dalšímu jednání směřujícímu k návrhu konkrétního kontraktu.

V následující kapitole 4.2 budou zjištěné údaje a specifika v oblasti hodnocení bonity žadatelů o zajišťovací instrumenty vyhodnoceny.

4.2 Determinace klíčových oblastí hodnocení uchazečů o zajišťovací produkty

V předchozí kapitole byly analyzovány postupy hodnocení bonity jednotlivých subjektů poskytujících finanční zajišťovací produkty. Komerční banky, pojišťovny i státní instituce využívají při hodnotících procesech různé nástroje a postupy, které jim pomáhají lépe odhalit rizikovost potenciálního kontraktu s žadatelem. Ze zjištěných údajů budou pomocí benchmarkingu identifikovány společné faktory využívané v praxi těchto institucí. Následně bude pozornost věnována základním procesním odlišnostem hodnocení včetně identifikace klíčových oblastí, ve kterých může dojít k zefektivnění daných úkonů.

Shrnutí společných faktorů hodnocení bonity

Pro všechny analyzované poskytovatele zajišťovacích produktů je společné zaměření pozornosti na interní hodnocení žadatele. Subjekty sice spolupracují s externími podniky (navzájem jsou také mezi poskytovateli vyměňovány základní informace o potenciální rizikovosti žadatelů), nicméně hlavním aspektem pro rozhodování o přijetí žadatele do obchodního vztahu představuje analýza žadatele vypracovaná podle vlastních procesních postupů a metodiky. To je také hlavním důvodem, proč jsou používané metody pro hodnocení předmětem firemních tajemství a know-how. Postupy v rámci hodnotícího procesu jsou většinou prováděny v podobném sledu.

Každý žadatel, který si uvědomí potřebu zajištění svých obchodních závazků, kontaktuje vybraného poskytovatele za účelem vytvoření nabídky s konkrétními požadavky. Pro urychlení procesu tvorby kalkulace je zapotřebí doložit požadované dokumenty specifikované každou společností. Nejčastěji se jedná o finanční výkazy, odhady budoucích hospodářských výsledků, majetkové vztahy, doklady o bezdlužnosti a mimo jiné také formulář s identifikačními údaji a upřesněním požadavků, které jsou poptávány.

Ve fázi, kdy žadatel všechny požadované materiály odešle poskytovateli, je zahájen interní hodnotící proces, jehož účelem je stanovení rizika vyplývající z uzavření obchodu s žadatelem. Subjekty v dnešní době neposuzují pouze finanční zdraví podniku z hlediska zaměření na finanční dokumentaci, avšak stále častěji je přihlíženo behaviorálním faktorům, které jsou specifické pro každého poskytovatele i konkrétního žadatele. Často je také výhodou historie dřívějších obchodních transakcí mezi žadatelem a poskytovatelem (u státních poskytovatelů není vyžadována). Mezi základní požadavky je také řazena minimálně dvouletá podnikatelská historie poptávajícího subjektu (až na výjimky). Všechny instituce přistupují k individuálnímu hodnocení v případě nově založeného subjektu (zkoumají se například důvody tvorby nové dceřiné společnosti s následným přezkumem jeho mateřské společnosti apod.).

V dalších hodnotících faktorech se jednotlivé subjekty rozcházejí. Praktikované postupy se do jisté míry dají ztotožnit u bankovních a pojišťovacích subjektů, jakožto zástupců komerčního sektoru. Veřejným sektorem jsou požadovány speci-

fičtější požadavky především vzhledem k potenciálnímu financování exportu ze státního rozpočtu. Shrnutí posuzovaných kritérií pro benchmarking poskytovatelů je ilustrováno tabulkou číslo 9.

Shrnutí rozdílných faktorů hodnocení bonity

Pro srovnání postupů realizovaných každým z poskytovatelů bylo vybráno několik faktorů ke komparaci.³⁵ Současně jsou zvýrazněny některé z těchto faktorů, jež lze označit jako bariéry, které by měli poskytovatelé zajišťovacích produktů překonat k efektivnějšímu bonitnímu hodnocení.

³⁵ Posouzení faktorů vychází z dostupných informací. Výsledky jsou sumarizovány pro jednotlivé sektory poskytovatelů s ohledem na převažující podmínky hodnocení v rámci těchto sektorů.

Tab. 9 Benchmarking identifikovaných kritérií

Kritéria pro benchmarking	Komerční banky	Komerční pojišťovny	Veřejný sektor
Požadavky na doložení finančních výkazů	za 2-3 roky	za 3 roky	za 2 roky
Maximální limit krytí	není zveřejněn	do 130 mil. Kč na žadatele	záruka do 20 mil., úvěr bez omezení
Obchodní požadavky	dispozice bankovního účtu u poptávající banky	dispozice aktivního pojištění u poptávající pojišťovny	dřívější spolupráce se subjektem není vyžadována
Sledované aktivity klienta	monitoring práce s účtem + platební morálky	sledování škodovosti + platební morálky	X
Výčet nežádoucích činností	nespecifikován	nespecifikován	přesně stanoven v podmínkách daného programu
Poplatky za analýzu žadatele	2 000 – 3 000 Kč	cca 2 500 Kč	zdarma
Nejkratší doba zpracování nabídky (včetně bonitní analýzy)	2-3 dny	do 14 dní	5 dní až 4 týdny
Administrativní náročnost	průměrná	průměrná	nadprůměrná
Informační vydatnost	nedostatečná	dostatečná	chvalitebná
Charakter pojišťovaných rizik	X	tržně pojistitelná	tržně nepojistitelná
Externí hodnocení bonity	úvěrové registry	spolupráce pojišťoven	kooperace státních subjektů
Interní hodnocení bonity	individuální proces	individuální proces	standardizovaný postup podle podmínek aktuálního programu (výjimky řešeny individuálně)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě identifikovaných kritérií

Vybraná kritéria budou popsána v následujícím textu včetně doporučení ke zlepšení (inspirované sektorem, který konkrétní okolnost řeší efektivněji).

- **Maximální limit krytí**

Záleží na každém poskytovateli, jak velké riziko si přeje převzít. Často záleží na konkrétní zajišťovně, která rozhodne o výši maximálně možného obchodního zajištění. Základní informace o limitech krytí by však měly být žadatelům k dispo-

zici, aby mohli oslovit správného poskytovatele a zbytečně tak nespustili obchodní vyjednávací proces se subjektem, který žádost zamítne hned v počátcích jednání.

- **Obchodní požadavky a sledované aktivity klienta**

Vzájemná historie žadatele a poskytovatele finančních zajištění je vyžadována pouze komerčním trhem. Banky v rámci svého hodnocení sledují pohyb finančních zůstatků na účtu klienta i jeho platební morálku, proto je po klientovi vyžadováno disponovat aktivním bankovním účtem vedeným u této banky. Komerční pojišťovny požadují aktivní smluvní agendu a přijatelnou míru škodovosti. Díky tomu lze lépe odhadnout riziko potenciálního pojistného plnění i riziko nezaplacení pojistného (vzhledem k vývoji platební morálky klienta). Naopak státními institucemi požadavek na vzájemnou předchozí spolupráci není vyžadován. Státní subjekty nemohou vyzorovat tendence chování žadatele a může dojít k podcenění některých faktorů, které žadatel mohl zatajit nebo přizpůsobit své potřebě. Na druhé straně mají státní poskytovatelé finančního zajištění odlišné postavení (nelze mít například bankovní účet vedený státní bankou). Přesto by bylo vhodné zahrnout do kritérií analýzy žadatele i historii vzájemných obchodů, která může proces zkrátit nebo naopak rovnou ukončit (v případě negativní dřívější spolupráce).

- **Výčet nežádoucích činností**

Nejpřesnější zveřejněnou specifikací žádoucích a nežádoucích ekonomických činností disponují státní poskytovatelé zajišťovacích instrumentů. Komerčním sektorem jsou tyto skutečnosti zatajeny. Obdobně jako u předchozího doporučení o zveřejnění maximálních limitů krytí, by měly být alespoň základní nežádoucí ekonomické skupiny ze strany poskytovatelů zveřejněny. Budou tak ušetřeny především časové náklady žadatelů i poskytovatelů, kteří přijímají žádosti o produkty často zbytečně, jelikož jsou nuceni je hned v počáteční fázi zamítnout.

- **Poplatky za analýzu žadatele**

Vstupní hodnocení bonity jsou prováděna bezplatně pouze veřejným sektorem. Jedná se o jednu z výhod oproti tržnímu zajištění obchodních transakcí.

- **Doba zpracování hodnocení a administrativní náročnost**

Doba zpracování žádostí a samostatných bonitních analýz je odvíjena od rychlosti dodání kompletní a správně vyplněné dokumentace. Na tuto skutečnost upozorňují všichni poskytovatelé. Každé hodnocení bonity vyžaduje navíc rozdílný časový fond, především s ohledem na velikost společnosti žadatele, nutnosti ověřovat dodané materiály a také na požadované výše záruky nebo pojištění. I přes tyto skutečnosti se komerční část trhu zajišťovacích produktů zavazuje k doložení výsledku analýz do 14 dní od získání veškeré požadované dokumentace (až na výjimky by tento termín měl být dodržen). Naopak státní sektor, který velmi často poukazuje na sníženou administrativní zátěž pro malé a střední podniky, udává délku hodnocení až 4 týdny. Navíc je vyžadováno prakticky obdobné množství dokumentace a podkladů jako u komerčních institucí (v případě některých programů cílených na konkrétní projekty je požadovaných materiálu často i dvakrát víc).

Především u žádostí na financování exportu se státní podporou, je nezbytné, aby žadatel důkladně prostudoval veškeré podmínky jejich poskytnutí. I přes individuální přístup k žadatelům dokáže komerční trh reagovat pružněji. Státní sektor sice v některých případech realizuje zmíněný prescoring žadatele, nicméně výstup z tohoto hodnocení je pouze informativního charakteru a nemá tak příliš velkou váhu na výslednou nabídku požadovaného zajištění. I přesto, že se například EGAP snaží ulehčit podnikatelům studováním obsáhlých brožur s podmínkami (EGAP vyžaduje pouze základní tři kritéria, což je nejméně ze státního sektoru), podle dostupných informací není pro podniky z hlediska délky jednání a administrativní náročnosti snadné dojít až k finálnímu kroku – uzavření předmětné smlouvy.

- **Interní a externí hodnocení bonity**

Komerčními pojišťovny i bankami je v praxi realizován především interní proces hodnocení bonity. Každá společnost spoléhá na svoje ověřené postupy a metody. Státní sektor má v některých případech odlišný postoj a přebírá hodnocení bonity žadatele od své spolupracující banky (EGAP). Převážně však také realizuje interní hodnocení svými zaměstnanci, avšak v základě založené na standardizovaných pravidlech a postupech podle zveřejněných podmínek aktuálního programu podpory. Komerční sektor jednotlivé žadatele podrobuje analýzám a individuálně se zaměřuje na všechny podstatné aspekty, které mohou výslednou bonitu žadatele ovlivnit. Individuální přístup na jedné straně dokáže obsáhnout řadu faktorů, nicméně je velmi časově náročný a navíc z velké části subjektivní (názor hodnotitele z velké části ovlivňuje výsledné hodnocení).

Česká pojišťovna a.s. na svých stránkách přímo srovnává výhody a nevýhody pojištění smluvních záruk oproti komerčním bankovním zárukám. Pojištění smluvních záruk je pro klienta výhodné především kvůli rychlejšímu zpracování, nenavyšování úvěrového rámce u bankovních subjektů (nebo nezvyšování počtu úvěrů poskytnutých bankou). Bankovní subjekty také často požadují zůstatek na běžném účtu v určité výši. Naopak je zajišťovací instrument poskytovaný pojišťovny často dražší než bankovní záruky, některé pojišťovny tento typ pojištění svým klientům nenabízí a navíc není trh pojištění smluvních záruk prozatím informativně pokryt. Často je subjekty zvažována pouze bankovní záruka, neboť pojištění smluvních záruk doposud není příliš rozšířeno (Česká pojišťovna, ©2017).

Každý poskytovatel nabízí různá řešení zajišťovacích produktů na základě svých metodicky zpracovaných postupů. Vzhledem k tomu, že jsou komerční částí trhu veškerá hodnocení bonity zpracována individuálně, jsem se rozhodla navrhnout metodický postup pro komerční pojišťovny, který by mohl některé obchodní případy procesně zjednodušit a zefektivnit.

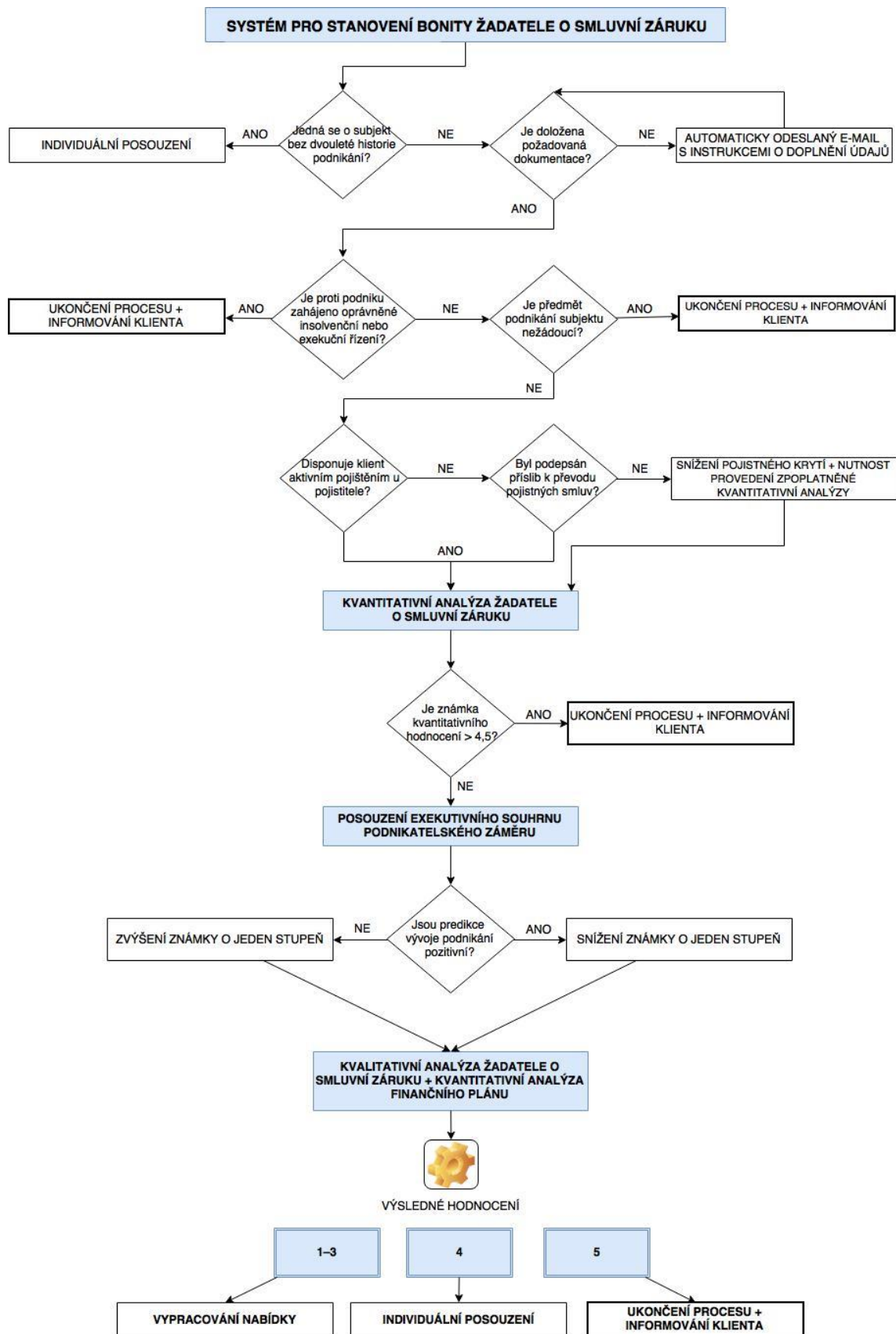
4.3 Návrh metodiky posuzování bonity malých a středních podniků pro komerční pojišťovny

Komerčními pojišťovnami je využíváno individuální hodnocení bonity žadatelů o nabízené finanční produkty. Individualita procesních úkonů je hlavním důvodem návrhu metodiky, která bude alespoň z části automatizovaná. S automatizací vybraných úkonů jsou spojeny nejen nákladové úspory, ale také budování dobrého jména pojišťovny, která tak bude schopná reagovat pružně na poptávku po svých produktech.

Metodika pro hodnocení bonity žadatelů o pojištění smluvních záruk vychází z pěti hlavních kroků. Ty budou rozpracovány do detailních procesních úkonů. Proces v úvodu reflektuje základní předpoklady kladené na uchazeče o zajištění. V případě nesplnění některých kritérií, může dojít k zastavení procesu nebo delegaci k individuálnímu posouzení. Hlavními pěti analyzovanými oblastmi jsou:

1. Obsahová stránka tiskopisu žádosti o poskytnutí smluvní záruky včetně požadovaných příloh
2. Předběžná analýza základních požadavků ze strany poskytovatele smluvní záruky
3. Kvantitativní analýza žadatele o smluvní záruku
4. Posouzení exekutivního souhrnu podnikatelského záměru
5. Kvalitativní analýza žadatele o smluvní záruku a kvantitativní analýza finančního plánu

Jednotlivé kroky budou popsány v následujícím textu. Komplexní navržený proces je zachycen obrázkem č. 7. Navržený metodický postup hodnocení bonity žadatelů o smluvní záruky je možné aplikovat na smluvní záruky s limitem do 5 milionů korun a maximální délkou trvání záruky do dvou let. Pro smluvní záruky s delší dobou ručení nebo vyššími požadovanými limity ručení je možné navržený proces využít jako výchozí hodnocení bonity určené pro další analýzy realizované rizikovými manažery. Vyšší limity i délky trvání vyžadují detailnější analýzy hodnocení bonity podle charakteru obchodního případu i žadatele. Pro rizikové analytiky jsou často rozhodujícím faktorem informace získané například z internetových stránek žadatele o smluvní záruku, katastru nemovitostí, programů analyzujících majetkové propojenosti vlastníků, obchodních rejstříků a dalších zdrojů. Analytici mohou požádat o dodatečné materiály včetně odpovědí na doplňující otázky, které případné nejasnosti v dokumentech objasní.

Obr. 7 Návrh metodického postupu pro posuzování bonity žadatelů o smluvní záruky

1. Obsahová stránka tiskopisu žádosti o poskytnutí smluvní záruky včetně požadovaných příloh

Zahájení procesu hodnocení žadatele o poskytnutí smluvní záruky je spuštěno dodáním vyplněného tiskopisu žádosti o požadovanou smluvní záruku včetně příloh, které jsou požadovány (pro jednotlivé typy smluvních záruk se mohou požadavky na dokumenty nepatrně lišit). Aby byly tiskopisy vyplněny správně, na rubu tiskopisu bude uveden stručný návod pro žadatele, včetně požadavků na přílohy i doplňující kontakty, které mohou proces řádného vyplnění žadateli ulehčit. Pravděpodobnost chybovosti v tiskopisech bude díky tomu snížena a proces hodnocení bonity žadatele bude spuštěn bez zbytečného odkladu.

Obsahem tiskopisu žádosti pro poskytnutí smluvní záruky budou informace o žadateli a věřiteli, typu záruky včetně požadavků na výši záruky, platnosti požadované záruky (stanovení konkrétního počátku a konce záruky) a další doplňkové informace o zajišťované smlouvě.

Základními požadovanými přílohami jsou finanční výkazy za tři roky v plném rozsahu (rozvaha, výkaz zisku a ztráty), saldo pohledávek a závazků, potvrzení o bezdlužnosti, povolení k podnikatelské činnosti, predikce vývoje podnikání včetně finančního plánu (na jeden až dva roky – podle délky požadovaného ručení) a přehled úvěrů.

2. Předběžná analýza základních požadavků ze strany poskytovatele smluvní záruky

Po dodání tiskopisů a příloh poskytovateli smluvních záruk začíná proces předběžné analýzy základních požadavků kladených na žadatele. Nejprve bude ověřeno, zda žadatel o smluvní záruku podniká v rámci své podnikatelské činnosti déle než dva roky. Pokud je doba podnikání kratší (nebo žádná), není možné doložit finanční výkazy k provedení kvantitativní analýzy žadatele o záruku. Z toho důvodu je vhodné využít pro hodnocení bonity individuální posouzení rizikovým analytikem. Hodnotitel (rizikový analytik) může požádat o dodání dodatečných příloh a materiálu, aby zhodnotil žadatele vhodným způsobem i bez vývoje podnikatelské historie.

Další kontrolovanou položkou je úplnost a korektnost dodané dokumentace (tiskopisů s přílohami). Pokud je dokumentace v pořádku – proces pokračuje, v opačném případě bude odeslán automatický e-mail klientovi s požadavkem na doplnění nebo upravení podkladů. Proces pokračuje ověřením insolvenčního rejstříku a evidence úpadců. V praxi však není výjimkou, že je návrh na zahájení insolvenčního řízení podán na podnikatele neoprávněně (např. nespokojeným zaměstnancem nebo konkurentem). Proto je nezbytné oddělit oprávněné zahájení insolvenčního řízení od neoprávněného. Pokud má podnik finanční problémy – proces hodnocení je ukončen.

V další fázi dojde k analýze činnosti podnikání. Každý poskytovatel smluvních záruk eviduje v rámci svých interních norem pravidla, kterými se musí řídit. Součástí těchto pravidel bývají často výčty podnikatelských činností, které nejsou

předmětem obchodního zájmu poskytovatele. Důvodem mohou být např. negativní zkušenosti spojené s rizikovostí dané podnikatelské činnosti (počet a výše pojistných plnění). Pokud spadá činnost podnikání žadatele o smluvní záruku do výčtu nežádoucích činností – proces hodnocení bonity žadatele je ukončen.

Poslední fáze předběžné analýzy základních požadavků se zaměřuje na propojitelnost klienta u poptávaného pojistitele. V této fázi je zjištěno, jestli žadatel o smluvní záruku disponuje aktivním pojištěním majetku nebo odpovědnosti za škodu podnikatele. Pokud žadatel není u poptávajícího subjektu pojištěn, má možnost podepsat příslib k převodu pojistných smluv. Pokud žadatel s převodem smluv nesouhlasí, komerční pojišťovna poskytne žadateli snížené pojistné krytí (než bylo poptáváno ve vstupním formuláři) a vystaví žadateli fakturu za analýzu rizik ve výši 5 000 Kč.

Hodnotící proces bonity žadatele o smluvní záruku pokračuje kvantitativní analýzou.

3. Kvantitativní analýza žadatele o smluvní záruku

Pro zhodnocení finanční situace žadatele o smluvní záruku budou využity bankrotně-bonitní modely, a to: Altmanovo modifikované Z-Score pro podmínky české ekonomiky a Index IN05 manželů Neumaierových. Tyto dílčí výpočty budou provedeny pro každé účetní období (podle doložených příloh ve formě finančních výkazů). Výsledné hodnoty budou porovnány s tabulkami hodnot uvedenými v kapitole „Metodika“. Celkový výsledek (skóre) kvantitativní analýzy žadatele o smluvní záruku bude zjištěn s rovností vah těchto dílčích výsledků případně určením vah kritérií metodou párového srovnání³⁶.

Proces hodnocení bonity bude pokračovat pouze pro žadatele, jejichž výsledné hodnocení kvantitativní analýzy bude nižší než známka 4,5. Ostatním žadatelům, bude oznámeno ukončení procesu hodnocení z důvodu nedostatečné bonity.

4. Posouzení exekutivního souhrnu podnikatelského záměru

V rámci posouzení exekutivního souhrnu podnikatelského záměru žadatele bude vyhodnocena predikce vývoje podnikání doložená žadatelem o smluvní záruku na počátku metodického procesu hodnocení bonity. Analýza této predikce vyžaduje zkušenosti hodnotitele, který v této fázi procesu vstupuje do systému hodnocení. Na základě zhodnocení vývoje a prosperity podnikatelské činnosti dojde k úpravě známky vzešlé z kvantitativní analýzy žadatele o jeden stupeň. Pokud je předpokládán vývoj podnikání pozitivní, bude známka snížena o jeden stupeň. V případě identifikace negativních faktorů, které mohou finanční stabilitu žadatele ovlivnit, dojde naopak ke zvýšení této známky.

³⁶ Výsledné hodnocení je stanoveno podle hodnocení klasifikace (1 = výborný, 2 = chvalitebný, 3 = dobrý, 4 = dostatečný, 5 = nedostatečný).

5. Kvalitativní analýza žadatele o smluvní záruku a kvantitativní analýza finančního plánu

Dalším krokem metodického postupu hodnocení bonity žadatele je využití scoring modelu. Scoring modelem budou vyhodnocena jednotlivá kritéria hodnocení bonity žadatelů o finanční produkty (smluvní záruky), která byla vybrána na základě řízených rozhovorů s rizikovými manažery pojišťoven.

• Škodní průběh žadatele (K1)

Škodní průběh vyjadřuje míru poskytnutého plnění vzhledem k přijatému pojistnému. Pokud klient nemá žádnou historii s poskytovatelem smluvních záruk – kritérium nebude vstupovat do celkového hodnocení. V opačném případě bude kritérium hodnoceno následovně: známkou 1 (ŠP = 0 %), 2 (ŠP = 0–25 %), 3 (ŠP = 25–50 %), 4 (ŠP = 50–75 %) a známkou 5 při škodním průběhu vyšším než 75 %.

• Hodnocení zkušeností s žadatelem (K2)

Zkušenost s klientem je subjektivní hodnocení, které vyžaduje komplexní zhodnocení vzájemné spolupráce. Posuzována je například celková doba spolupráce, komunikace s klientem při vyřizování pojistných událostí, propojištěnost klienta (dispozice aktivních pojistných smluv z různých oblastí pojistných produktů) a další faktory. Pokud klient nemá žádnou historii s poskytovatelem smluvních záruk – kritérium nebude vstupovat do celkového hodnocení.

• Platební morálka (K3)

Kritérium platební morálky analyzuje počet plateb realizovaných po splatnosti, počet zaslaných upomínek nebo v krajních případech i platby, které byly v historii po klientovi vymáhaný jinými prostředky. Pokud klient nemá žádnou historii s poskytovatelem smluvních záruk – kritérium nebude vstupovat do celkového hodnocení.

• Spolupráce s žadatelem a rychlost odezvy (K4)

Při žádosti o pojištění smluvních záruk je nezbytné doložit poskytovateli řadu tiskopisů a příloh. U kritéria spolupráce a rychlosti odezvy je analyzována flexibilita při komunikaci žadatele s poskytovatelem při dokládání dodatečných příloh nebo zodpovídání doplňujících otázek.

• Dodavatelско-odběratelské vztahy (K5)

Kritérium se zaměřuje na obchodní vztahy žadatele s významnými odběrateli včetně doby splatnosti závazků a inkasa pohledávek. V případě potřeby je možné vyžádat po klientovi kontakty na hlavní dodavatele (odběratele) a ověřit si potřebné údaje, které jsou pro hodnocení bonity podstatné.

• Odhad budoucí prosperity podniku (K6)

Prosperita vývoje podnikatelské činnosti žadatele je velmi podstatným faktorem. Poskytovatel smluvních záruk se snaží tento vývoj předpovědět, aby bylo možné odhadnout riziko potenciální nesolventnosti žadatele alespoň po dobu trvání předmětné záruky. Sledován je vývoj tržeb žadatele včetně predikce vývoje podnikání doložená žadatelem o smluvní záruku, vývoj odvětví, ve kterém žadatel podniká a další faktory, které mohou stabilitu podnikání žadatele ovlivnit.

• Varovné signály (K7)

Kritérium posuzuje především pravdivost dodaných dokumentů žadatele o smluvní záruku, reference subjektů, které se žadatelem spolupracují a potenciální kauzy, kterých se podnik účastnil. V případě potřeby jsou sledovány majetkové účasti vlastníka společnosti a další skutečnosti, které pomohou odhalit zatajovaná nebo negativní fakta o hodnoceném podniku.

V tabulce č. 10 je uvedeno hodnocení zjišťovaných preferencí kritérií pomocí metody párového srovnání. Stanovené váhy jsou přepočteny na normované váhy pomocí postupu uvedeného v kapitole „Metodika“.

Tab. 10 Párové srovnání stanovených kritérií

Kritérium	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	Počet preferencí	Normované váhy
K1	-	1	0	1	0	0	0	2 (=2+0)	0,095
K2	-	-	0	1	0	0	0	1 (=1+0)	0,048
K3	-	-	-	1	0	0	0	3 (=1+2)	0,143
K4	-	-	-	-	0	0	1	1 (=1+0)	0,048
K5	-	-	-	-	-	0	1	5 (=1+4)	0,238
K6	-	-	-	-	-	-	1	6 (=1+5)	0,285
K7	-	-	-	-	-	-	-	3 (=0+3)	0,143

Zdroj: Vlastní zpracování dle Konečný (1997)

Po výpočtu normovaných vah pro všechna kritéria bude provedeno hodnocení kvalitativních faktorů pomocí scoring modelu (postup je uveden v kapitole „Metodika“).

Kvantitativní analýza finančního plánu

V rámci kvantitativní analýzy žadatele o smluvní záruku jsou analyzovány bankrotně-bonitní modely na základě historických dat získaných z příslušných finančních výkazů. Cílem poskytovatelů pojištění smluvních záruk je však především predikce solventnosti klientů na období, kdy jsou prostřednictvím příslušné finanční záruky zavázáni k ručení. Z toho důvodu je vhodné posoudit bonitu žadatele s ohledem na jeho finanční plány. Modely Z-Score a Index IN05 budou kvantitativně posuzovány na predikovaných datech finančního plánu. Vyhodnocení modelu

bude shodné s analýzou historických dat (viz „Metodika“). Tento dílčí výsledek bude společně s předchozími vstupovat do výsledného hodnocení bonity žadatele o smluvní záruku.

Výsledné hodnocení bonity žadatele o smluvní záruku bude zjištěno s rovností vah výsledků kvantitativní a kvalitativní analýzy žadatele o smluvní záruku (pokud je pro individuální hodnocení vhodnější přiřadit vyšší váhu určitému dílčímu výsledku, je možné určit váhy těchto výsledků metodou párového srovnání).

Pokud bude výsledná známka v intervalu známek 1–3, dojde k předání dokumentace i výsledků hodnocení produktovému oddělení. S ohledem na výsledné hodnocení bude vypracována nabídka podle vstupních požadavků žadatele o smluvní záruku. Pokud však žadatel nemá své pojistné portfolio pojištěno u poskytovatele záruky (ani nepodepsal příslib k převodu svých smluv) bude k tomuto faktu přihlédnuto a nabídka bude vypracována s nižším limitem ručení (oproti požadovanému), včetně fakturace poplatku za hodnocení bonity ve výši 5 000 Kč).

V případě, že bude výsledek hodnocení bonity po zaokrouhlení známka 4, hodnocení je vhodné doplnit individuálním posouzením zkušeného analytika rizik.

Pokud bude výsledné hodnocení bonity žadatele hodnoceno nedostatečně (známkou 5), nabídka smluvní záruky žadateli nebude předložena.

Navržený metodický postup hodnocení bonity žadatele o smluvní záruku bude empiricky ověřen na společnosti ABC s.r.o.

4.3.1 Aplikace navržené metodiky na vybraný podnikatelský subjekt

Hlavním předmětem podnikání analyzovaného žadatele o smluvní záruku je, podle Živnostenského rejstříku, provádění staveb, jejich změn a odstraňování. Společnost řídí od jejího založení jeden majitel.

Téměř 80 % sjednaných pojištění smluvních záruk tvoří pojištění záruky za nabídku s délkou pojištění na jeden rok (Česká pojišťovna, ©2017). Z toho důvodu bude praktická aplikace hodnocení bonity žadatele vycházet z tohoto zadání. Příklad požadované jistoty v zadávací dokumentaci veřejné zakázky na stavební práce je uveden v příloze G.

1. Obsahová stránka tiskopisu žádosti o poskytnutí smluvní záruky včetně požadovaných příloh

- Předpokladem spuštění hodnotícího procesu bonity společnosti ABC s.r.o. je dodání vyplněného tiskopisu žádosti o smluvní záruku (viz. příloha H) včetně požadovaných příloh. Klient dodal veškeré podklady sloužící pro další průběh analýzy bez zbytečného odkladu a řádně vyplněny.

2. Předběžná analýza základních požadavků ze strany poskytovatele smluvní záruky

- Společnost ABC s.r.o. byla založena v roce 2008 – kritérium minimální dvouleté podnikatelské činnosti je tak splněno (subjekt podniká desátým rokem).

- Proti podniku ABC s.r.o. nebylo zahájeno insolvenční ani exekuční řízení (Insolvenční rejstřík, ©2017).
- Předmět podnikání společnosti je provádění staveb, jejich změn a odstraňování. Tato činnost může být předmětem pojištění (jedná se o typickou činnost pojišťovanou v rámci pojištění smluvních záruk, záleží však na každém poskytovateli pojištění smluvní záruk, jaký seznam nežádoucích činností nebude pojišťovat).
- Klient je pojištěn u České pojišťovny od roku 2008 (od počátku své podnikatelské činnosti). V současné době disponuje pojištěním odpovědnosti za škodu.

3. Kvantitativní analýza žadatele o smluvní záruku

Na základě finančních příloh společnosti ABC s.r.o. (vybraná data pro účely kvantitativní analýzy jsou uvedeny v příloze D) budou vyhodnoceny bankrotněbonitními modely Z-Score (modifikovaného pro podmínky české ekonomiky) a Indexu IN05 manželů Neumaierových za tři ukončená účetní období (tj. za roky 2014–2016). Výsledky dílčích modelů budou vyhodnoceny pomocí hodnotící škály uvedené v kapitole „Metodika“. Celkový výsledek kvantitativní analýzy žadatele o smluvní záruku bude získán s rovností vah těchto kritérií případně určením vah kritérií metodou párového srovnání.

• Altmanovo modifikované Z-Score pro podmínky české ekonomiky

Pro výpočet Z-Score je nutné spočítat poměrové ukazatele na základě vzorců uvedených v kapitole „Metodika“. Výsledky dílčích částí vzorce jsou vyhodnoceny pro jednotlivá časová období v tabulce č. 11.

Tab. 11 Poměrové ukazatele Z-Score společnosti ABC s.r.o.

	2014	2015	2016
X_1	0,0830	0,1347	0,2636
X_2	-0,0371	-0,0249	-0,0204
X_3	0,0398	0,0419	0,0652
X_4	0,0062	0,0155	0,0299
X_5	3,2115	2,9855	3,7485

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dokumentace společnosti ABC s.r.o. (příloha D)

K jednotlivým dílčím výsledkům poměrových ukazatelů budou přiřazeny váhy podle uvedeného vzorce. Výsledky jsou zaznamenány v tabulce č. 12.

Tab. 12 Výsledky analýzy modelu Z-Score společnosti ABC s.r.o.

Model Z-Score	2014	2015	2016
$Z = 0,717x_1 + 0,847x_2 + 3,107x_3 + 0,420x_4 + 0,998x_5$	3,36	3,20	4,13
Dílčí známky	1	1	1
Výsledná známka Z-Score	1		

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dokumentace společnosti ABC s.r.o. (příloha D)

• Index IN05 manželů Neumaierových

V následujících tabulkách jsou uvedeny výsledky modelu IN05 pro analyzovaná období společnosti ABC s.r.o.

Tab. 13 Poměrové ukazatele indexu IN05 společnosti ABC s.r.o.

	2014	2015	2016
y_1	1,0132	1,0204	1,0230
y_2	1,0272	1,3632	1,2351
y_3	0,0398	0,0419	0,0652
y_4	3,2404	2,9985	3,8044
y_5	1,1228	1,1851	1,5154

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dokumentace společnosti ABC s.r.o. (příloha D)

Tab. 14 Výsledky analýzy modelu IN05 společnosti ABC s.r.o.

Index IN05	2014	2015	2016
$IN05 = 0,13y_1 + 0,04y_2 + 3,97y_3 + 0,21y_4 + 0,09y_5$	1,11	1,09	1,38
Dílčí známky	3	4	3
Výsledná známka IN05	3,33		

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dokumentace společnosti ABC s.r.o. (příloha D)

Výsledky aplikovaných modelů nejsou ve shodě. Výsledkem Z-Score modelu pro společnost ABC s.r.o. je výborné hodnocení, naopak výsledek 3,33 indexu IN05 signalizuje potenciální problémy podniku. Z toho důvodu je vhodné zanalyzovat dílčí poměrové ukazatele modelu IN05 a identifikovat problematické oblasti, které mohou hodnocení snižovat.

Nejnižší dílčí výsledek poměrového ukazatele indexu IN05 je index y_3 . Tento ukazatel je podílem zisku před zdaněním a úroky a sumou aktiv. Jedná se však o totožný ukazatel s částí vzorce pro Z-Score model. Nízké hodnoty výsledku indexu IN05 mohou být způsobeny problémy s nadměrným zapojením cizích zdrojů. Poměrové ukazatele y_1 a y_2 vykazují nízké hodnoty, které negativně ovlivňují výsledné hodnocení modelu IN05. Cizí zdroje vzrostly především v letech 2014–2015, nicméně nákladové úroky mají rostoucí trend napříč všemi analyzovanými obdobími. Společnost ABC s.r.o. využívá pro své podnikání velké množství bankovních úvěrů. S navyšováním cizích zdrojů roste také riziko potenciální nesolvent-

nosti podniku. Z toho důvodu budou využity ukazatele likvidity, které mohou potenciální problémy, v oblasti schopnosti splácení závazků, odhalit.

- **Ukazatele likvidity**

Průběžné výsledky analýzy likvidity společnosti ABC s.r.o. jsou zpracovány v tabulce č. 15 včetně přidělených známek určených podle hodnotících stupnic uvedených v kapitole „Metodika“.

Tab. 15 Výsledky analýzy likvidity podniku ABC s.r.o.

Hodnocení likvidity	2014	2015	2016
Běžná likvidita	1,1	1,2	1,5
	4	4	3
Pohotová likvidita	1,0	0,8	0,8
	3	4	4
Okamžitá likvidita	0,2	0,1	0,1
	3	4	4
Známka hodnocení likvidity	3,7		

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dokumentace společnosti ABC s.r.o. (příloha D)

Výsledek hodnocení likvidity společnosti ABC s.r.o. je známka 3,7. Toto hodnocení poukazuje na potenciální problémy společnosti se splácením svých závazků.

Obdobné problémy s likviditou se objevují v celém odvětví stavebnictví. Běžná likvidita stavebních společností, které se věnují především výstavbě budov, se pohybovala v letech 2014–2015 přibližně mezi hodnotami 1,4–1,5 (Ministerstvo průmyslu a obchodu, ©2016).

Vzhledem k tomu, že se jedná o velmi důležitý aspekt při analyzování bonity žadatelů o smluvní záruky, bude toto hodnocení doplňovat výsledky použitých bankrotně-bonitních modelů.

Na základě výsledků analýzy likvidity, Altmanova modifikovaného Z-Score a Indexu IN05 manželů Neumaierových byla stanovena výsledná známka kvantitativní analýzy společnosti ABC s.r.o. (viz. tabulka č. 16).

Tab. 16 Výsledky kvantitativní analýzy společnosti ABC s.r.o.

Výsledky kvantitativní analýzy	Známka
Hodnocení Z-Score	1,00
Hodnocení indexu IN05	3,33
Hodnocení likvidity	3,70
Známka za kvantitativní analýzu	2,68

Zdroj: Vlastní výpočty

Výsledné hodnocení je nižší než stanovená hranice 4,5 (viz obrázek č. 7 – Návrh metodického postupu pro posuzování bonity žadatelů o smluvní záruky), proto je

možné v rámci procesu přejít k posouzení exekutivního souhrnu podnikatelského záměru.

4. Posouzení exekutivního souhrnu podnikatelského záměru

Na základě analýzy exekutivního souhrnu podnikatelského záměru společnosti ABC s.r.o. byly zjištěny následující závěry:

- Společnost ABC s.r.o. neplánuje žádné změny ve vlastnické struktuře.
- Majitel společnosti plánuje přijmout dva zaměstnance vzhledem k rostoucímu trendu zakázek.
- Na konci roku 2016 byla splacena velká část bankovních úvěrů společnosti, pro příští dva roky je plánováno snížit bankovní úvěrový rámec a zadlužení firmy.
- Predikce růstu oboru stavebnictví.

Vzhledem k pozitivnímu předpokládanému vývoji společnosti ABC s.r.o. je možné známku hodnocení snížit o jeden stupeň.

5. Kvalitativní analýza žadatele o smluvní záruku a kvantitativní analýza finančního plánu

Dalším krokem hodnocení bonity společnosti ABC s.r.o. je scoring model (viz. tabulka č. 17) realizovaný podle postupů uvedených v kapitole: „Metodika“.

Tab. 17 Scoring model vybraných kritérií společnosti ABC s.r.o.

Kritérium	Váha (%)	Hodnocení kritéria	Přepočtené hodnocení
Škodní průběh žadatele	0,095	46 % 3	0,285
Hodnocení zkušeností s žadatelem	0,048	dobré 3	0,144
Platební morálka	0,143	chvalitebná 2	0,286
Spolupráce s žadatelem a rychlost odezvy	0,048	výborná 1	0,048
Dodavatelsko-odběratelské vztahy	0,238	dostatečné 4	0,952
Odhad budoucí prosperity podniku	0,285	chvalitebná 2	0,570
Varovné signály	0,143	chvalitebné 2	0,286
Známka kvalitativní analýzy	-	-	2,571

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dokumentace společnosti ABC s.r.o. a České pojišťovny a.s.

Jednotlivá kritéria byla vyhodnocena na základě dostupných informací o společnosti ABC s.r.o.:

- **Škodní průběh žadatele**

Škodní průběh společnosti ABC s.r.o. je 46 %³⁷. Podle stanovené hodnotící stupnice pro škodní průběh je výsledné hodnocení známka 3.

- **Hodnocení zkušeností s žadatelem**

Společnost ABC s.r.o. je pojištěna u České pojišťovny a.s. po celou dobu podnikatelské činnosti. Celková spolupráce tak trvá téměř 10 let. Klient disponuje aktivním pojištěním odpovědnosti za škodu, avšak majetek firmy je pojištěn u konkurence. Komunikace s klientem je standardní. Vzhledem k uvedeným důvodům je hodnocení průměrné (známka 3).

- **Platební morálka**

Předepsané pojistné je placeno včas (občas na základě první upomínky). Aktuálně nejsou evidovány žádné nedoplatky. Platební morálka společnosti ABC s.r.o. je hodnocena chvalitebně (známkou 2) vzhledem k několika zaslaným upomínkám k zaplacení pojistného.

- **Spolupráce s žadatelem a rychlost odezvy**

Klient dodal při žádosti o smluvní záruku všechny požadované dokumenty řádně vyplněné a bez zbytečného odkladu. Z toho důvodu je stanovené kritérium hodnoceno známkou 1.

- **Dodavatelsko-odběratelské vztahy**

Vývoj pohledávek po lhůtě splatnosti společnosti ABC s.r.o. má rostoucí trend. Téměř třetina pohledávek je inkasována po splatnosti (některé dokonce i rok po splatnosti). Hodnocení dodavatelsko-odběratelských vztahů je proto hodnoceno dostatečně (známkou 4).

- **Odhad budoucí prosperity podniku**

Tržby společnosti ABC s.r.o. mají rostoucí charakter (za poslední dva roky vzrostly o třetinu oproti roku 2014). Tržby za rok 2016 byly však asi o 350 tis. Kč nižší než v uplynulém roce. Vývoj tržeb je znázorněn graficky v příloze č. F. Podle portálu BusinessInfo.cz agentury Czech Trade (©2015), bude obor stavebnictví růst i v příštím roce (asi o 3 %). Předpokládáný je také růst tržeb a nábor nových zaměstnanců. Podobné výsledky jsou predikovány i Kvartální analýzou českého stavebnictví (2017) – v roce 2018 je předpokládán ještě významnější nárůst tržeb vzhledem ke zvýšenému počtu vypsání výběrových řízení (ceec research, ©2017). Vzhledem k těmto informacím i pozitivním predikcím vývoje podnikání

³⁷ Přijaté pojistné za 9 let je 166 104 Kč, na pojistných událostech bylo vyplaceno pojistné plnění ve výši 76 408 Kč.

společnosti ABC s.r.o. bude kritérium budoucí prosperity podniku ohodnoceno chvalitebně (známkou 2).

- **Varovné signály**

Nebyly zjištěny žádné kauzy ani negativní zprávy týkající se společnosti. Poměrně problematickou oblastí mohou být závazky hrazené po splatnosti (viz. vybraná data společnosti ABC s.r.o. uvedená v příloze D a E). Majetkové propojenosti a vazby na jednatele společnosti jsou transparentní. Kritérium je hodnoceno jako chvalitebné.

Na základě těchto charakteristik a výsledků scoring modelu byla společnost ABC s.r.o. ohodnocena známkou 2,6.

Kvantitativní analýza finančního plánu

Pro kvantifikaci vývoje podnikatelské činnosti společnosti ABC s.r.o. bude předmětem analýzy finanční plán na rok 2017. Vybrané ukazatele finančního plánu společnosti ABC s.r.o. jsou uvedeny v příloze E. Postup výpočtu je uveden v kapitole „Metodika“.

- **Altmanovo modifikované Z-Score aplikované na finanční plán**

Tab. 18 Predikce Altmanova Z-Score na rok 2017

	2017
X_1	0,4411
X_2	-0,1488
X_3	0,0651
X_4	0,0384
X_5	3,2572
Z-Score	3,66
Známka Z-Score	1

Zdroj: Vlastní zpracování na základě finančního plánu na rok 2017 společnosti ABC s.r.o. (příloha E)

Výsledek Altmanova Z-Score aplikovaného na finanční plán na rok 2017 je hodnocen známkou 1 (stejně jako v letech 2014–2016).

- **Index IN05 manželů Neumaierových aplikovaný na finanční plán**

Tab. 19 Predikce Indexu IN05 na rok 2017

	2017
y_1	1,2838
y_2	1,9411
y_3	0,0651
y_4	3,4090
y_5	2,0991
IN05	1,41
Známka IN05	2

Zdroj: Vlastní zpracování na základě finančního plánu na rok 2017 společnosti ABC s.r.o. (příloha E)

Výsledek Indexu IN05, aplikovaný na datech finančního plánu společnosti ABC s.r.o., byl nejlepší za poslední tři roky podnikatelské činnosti subjektu. Výsledek 1,41 je hraničním výsledkem mezi známkami 2 a 3 (podle stupnice uvedené v kapitole 3 je predikce indexu IN05 ohodnocena chvalitebně).

Kvantitativní analýza finančního plánu společnosti ABC s.r.o. je posledním krokem navrženého systému hodnocení bonity žadatelů o smluvní záruky. V tabulce č. 20 jsou přehledně znázorněny všechny dílčí výsledky hodnocení bonity společnosti ABC s.r.o. Celkový výsledek hodnocení bonity společnosti ABC s.r.o. je známka 2.

Tab. 20 Výsledky hodnocení bonity společnosti ABC s.r.o.

	Známka
Kvantitativní analýza	2,7
Vyhodnocení exekutivního souhrnu	-1
Kvalitativní analýza	2,6
Kvantitativní analýza finančního plánu	1,5
Celková známka po zaokrouhlení	2

Zdroj: Vlastní výpočty

5 Diskutování výsledků a doporučení

V případě identifikace potřeby zajištění obchodních závazků mohou malé a střední podniky využít řadu poskytovatelů, jež tyto služby na českém trhu zajišťují. Mezi tyto poskytovatele patří subjekty komerčního i státního sektoru. Z nabídky komerčních subjektů je možné zvolit zajištění u bankovních subjektů ve formě bankovních záruk, případně u komerčních pojišťoven, které klientům nabízí pojištění smluvních záruk. Poskytovatelé státního sektoru poskytují svým klientům produkty zvýhodňující exportující malé a střední podniky s cílem zvýšit jejich konkurenceschopnost vůči zahraničním společnostem.

Po oslovení požadovaného poskytovatele zajišťovacích produktů s žádostí na tvorbu nabídky konkrétního zajištění je spuštěn proces posuzování bonity žadatele. Každým z poskytovatelů záruk je využíván unikátní procesní postup hodnocení obchodních případů. Přesto je však možné identifikovat společné faktory, jež jsou při hodnocení bonity žadatelů o smluvní záruky napříč trhem využívány. Hlavním identifikovaným společným faktorem, využívaným při posuzování bonity všemi poskytovateli zajišťovacích produktů, je používání interního hodnocení žadatelů jako hlavního zdroje informací pro rozhodnutí o přijetí rizik plynoucích ze záruky. Z důvodu významnosti využívaných procesních postupů hodnocení bonity jsou tyto poznatky uchovány jako firemní tajemství každého subjektu. Dalším společným faktorem je důraz poskytovatelů kladený na obsahovou stránku tiskopisu žádosti o poskytnutí smluvní záruky včetně požadovaných příloh. Tyto dokumenty jsou využity při analýze bonity žadatelů, proto je kladen důraz na jejich úplnost a pravdivost. Aby bylo možné finanční data vývoje podnikatelské činnosti žadatele získat, komerčními poskytovateli je vyžadována minimálně dvouletá podnikatelská historie subjektu, která tento aspekt zajistí. Hodnocení bonity žadatelů není stanoveno pouze na základě finančních výkazů, ale stále častěji je přihlíženo také k behaviorálním faktorům. Za jeden z behaviorálních faktorů může být považována například zkušenost se subjektem vyplývající z dřívější obchodní spolupráce. Státní poskytovatelé záruk, na rozdíl od poskytovatelů komerčních, nepožadují historické obchodní konexe s žadatelem.

Mezi základní odlišné faktory využívané při hodnocení bonity mezi poskytovateli smluvních záruk patří dostupnost informací, které jsou zveřejněny veřejnosti. Nejstručnější informace jsou poskytovány komerčním bankovním sektorem. Bankovními subjekty nejsou zveřejněny například maximální limity krytí, výčet nežádoucích činností ani bližší podmínky schvalovacích postupů a procesů předcházejících tvorbu obchodní nabídky pro žadatele. Tyto aspekty považují za nedostatky, které by bylo vhodné napravit. Subjekty, které se rozhodnou své obchodní závazky zajistit zárukou, často vyhledávají bližší informace a materiály na internetových stránkách jednotlivých poskytovatelů. Díky těmto informačním zdrojům je možné analyzovat trh poskytovatelů a oslovit toho nejvhodnějšího pro účel svého zajištění. Pokud je dostupnost informací nízká, není možné tento předvýběr poskytovatele učinit a žadatel často osloví více poskytovatelů. Tímto impulsem je zahájen hodnotící proces u každého z oslovených poskytovatelů. Ne-

jen poskytovatelé záruk, ale také poptávající, musí vynaložit značné časové náklady, které se týkají především kompletace požadovaných tiskopisů a příloh a komunikace s poskytovatelem záruk. Poměrně diskutabilním faktorem informací ke zveřejnění je výčet nežádoucích ekonomických činností, které nejsou obchodním zájmem daného poskytovatele záruk. Komerčním sektorem nejsou tyto výčty zveřejněny, naopak státní sektor má přesně předdefinované činnosti, které nejsou zajišťovány zárukami se státní podporou. Argumentací pro nezveřejnění seznamů nežádoucích ekonomických činností je obchodní tajemství poskytovatelů, nicméně považují za přínosné zveřejnit alespoň základní informace, které mohou proces žádostí o záruky urychlit.

Dalším identifikovaným rozdílem v přístupu k žadatelům jsou obchodní požadavky a sledované aktivity klienta. Vzájemná historie žadatele s poskytovatelem záruk je základním požadavkem komerčních poskytovatelů. Díky dřívější kooperaci mohou být hodnoceny faktory týkající se pohybu finančních zůstatků na účtu klienta, platební morálka, zůstatky na účtu a další. Komerčními pojišťovnami je analyzována například škodovost klienta, platební morálka a propojištěnost. Tyto aspekty jsou předpokladem k získání přehledu o klientovi s možností odhalit potenciální problémy. Státními subjekty není faktor vzájemné spolupráce hodnocen. Proces hodnocení bonity žadatele proto nereflexuje důležité aspekty zkušeností s žadatelem, které mohou být často rozhodující při stanovení míry rizika přijetí předmětné záruky.

Odlišný přístup poskytovatelů záruk je možné identifikovat také v oblasti poplatků za vstupní analýzu žadatele o smluvní záruku. Zpoplatněná analýza žadatele je využívána komerčním trhem poskytovatelů (s cenou kolem 3 000 Kč). Státní sektor nevyžaduje žádné dodatečné poplatky, což je jedna z konkurenčních výhod, oproti tržně orientovaným poskytovatelům záruk.

Rozdílnými faktory jsou také doba zpracování nabídky požadovaného zajištění a s tím spojená administrativní náročnost. Doba zpracování je kalkulována od dodání požadovaných tiskopisů a příloh potřebných k provedení bonitní analýzy žadatele. I přes individuální hodnocení bonity, které je komerčními poskytovateli využíváno, je nabídka klientům předložena zpravidla do 14 dní. Doba zpracování nabídky je závislá na velikosti subjektu, výši požadovaného limitu ručení a výsledcích bonitní analýzy. Přesto, že státní poskytovatelé zajišťovacích instrumentů poukazují na snížení administrativní náročnosti a rychlé vyřízení požadavků pro malé a střední podniky, délka zpracování nabídky je datována až na 4 týdny. Často je také vyžadováno mnohem více podkladů, než je předepsáno komerčními poskytovateli. Programy poskytované státními subjekty jsou poměrně obsáhlé a zahrnují řadu požadavků, které musí být bezpodmínečně splněny. Výjimky v případě nesplnění všech požadavků nejsou umožněny.

Posledním identifikovaným faktorem, kterým jsou poskytovatelé finančních záruk odlišováni, je přístup k jednotlivým hodnocením bonity. Evropskou garanční a pojišťovací společností a.s. je realizován odlišný přístup k hodnocení bonity, jelikož přebírá výsledky bonity od spolupracujících komerčních bank. I přes tuto odlišnost je stále častěji spoléháno na interní (podnikové) hodnocení bonity žadatelů na základě ověřených procesních postupů. Na každou žádost o záruku je však

pohlíženo standardizovaně, na základě determinovaných podmínek daného programu pro malé a střední podniky. Komerční poskytovatelé záruk analyzují žadatele o záruku s ohledem na individuální aspekty, které mohou výsledné hodnocení bonity ovlivnit. Individualita přístupu je výhodou, jelikož zohledňuje faktory, které jsou přizpůsobeny podle charakteru konkrétního obchodního případu. Na druhou stranu se však jedná o časově náročnou disciplínu s převahou subjektivního pohledu hodnotitele.

Proto jsem se rozhodla navrhnout metodický postup pro komerční pojišťovny, který by mohl řadu obchodních případů procesně zefektivnit. Navržený proces hodnocení bonity malých a středních podniků pro komerční pojišťovny je uveden na straně 67. Cílem navrženého procesu je zjednodušení procesu hodnocení bonity, které bude i přes částečnou automatizaci některých úkonů věrohodně odrážet rizikovost potenciální vystavené záruky. Postup hodnocení je určen pro žadatele z řad malých a středních podniků o smluvní záruku s limitem do 5 milionů korun a délkou ručení do dvou let. Pro ostatní obchodní případy je proces možné využít jako výchozí hodnocení bonity určené pro další detailnější analýzy realizované rizikovými manažery. Proces hodnocení je složen z 5 oblastí. Postupy jsou seřazeny od základních předpokladů kladených na uchazeče o smluvní záruky, aby mohlo v případě jejich nesplnění dojít k zastavení procesu nebo delegaci k individuálnímu posouzení před zahájením dalších procesních kroků. Mezi základní analyzované oblasti patří:

1. Obsahová stránka tiskopisu žádosti o poskytnutí smluvní záruky včetně požadovaných příloh
2. Předběžná analýza základních požadavků ze strany poskytovatele smluvní záruky
3. Kvantitativní analýza žadatele o smluvní záruku
4. Posouzení exekutivního souhrnu podnikatelského záměru
5. Kvalitativní analýza žadatele o smluvní záruku a kvantitativní analýza finančního plánu

Po dodání všech požadovaných tiskopisů a příloh dojde ke spuštění procesu hodnocení. Úkolem předběžné analýzy základních požadavků je selektování žadatelů do tří skupin. Pokud nejsou žadatelem splněny základní požadavky, dojde k ukončení procesu hodnocení. Jestliže je historie podnikání žadatele kratší než dva roky, je obchodní případ delegován k individuálnímu posouzení rizikového manažera. V případě splnění všech základních požadavků bude žadatel analyzován pomocí kvantitativní analýzy. S využitím bankrotně-bonitních modelů dojde k vyhodnocení bonity na základě dat z finančních výkazů žadatele o záruku. Pokud budou výsledky modelů příliš odlišné, je nutné identifikovat faktory, které tyto odlišnosti způsobují. V případě potřeby je možné zahrnout další doplňkové analýzy, aby byl závěr hodnocení věrohodným obrazem rizikovosti žadatele o záruku. Další analyzovanou oblastí hodnocení bonity je posouzení exekutivního souhrnu podnikatelského záměru žadatele. Tato část hodnotícího procesu je velmi podstatná, jelikož reflektuje události, které mohou ovlivnit stabilitu žadatele o záruku do bu-

doucna. Čím je doba požadovaného ručení delší, tím složitější je predikovat budoucí prosperitu potenciálního klienta. Proto je vhodné provádět toto hodnocení zkušeným rizikovým manažerem. Pátým bodem navrženého procesu je kvalitativní analýza žadatele o smluvní záruku a kvantitativní analýza finančního plánu. Kvalitativní analýza je provedena na základě stanovených kritérií, která byla vybrána na základě řízených rozhovorů s rizikovými manažery. Hodnocena je především škodovost a platební morálka klienta, zkušenosti a spolupráce s žadatelem, dodavatelско-odběratelské vztahy a potenciální varovné signály. Pro doplnění komplexního zhodnocení bonity žadatele je do procesu hodnocení zařazena kvantitativní analýza finančního plánu. Pomocí kvantitativní analýzy je analyzována historie podnikání subjektu, kvalitativní analýzou je pohlíženo na žadatele z minulosti, přes současnost až k budoucím predikcím a kvantitativní analýzou finančního plánu bude ověřena reálnost finančního plánu pro příští období. Kvantitativní analýza finančního plánu není v současnosti komerčními pojišťovny realizována. Budoucí predikce vývoje podnikatelské činnosti žadatelů o záruky jsou vyhodnoceny pouze popisným slovním hodnocením, které nelze kvantitativně zobecnit pro účely následné syntézy dílčích výsledků. Celkovým výsledkem všech dílčích analýz je hodnocení bonity žadatele z řad malých a středních podniků o smluvní záruku.

Navržený metodický postup hodnocení bonity žadatele o smluvní záruku byl empiricky ověřen na společnosti ABC s.r.o.

Společnost ABC s.r.o. je stavební společnost, která patří mezi malé a střední podniky. Po kontrole obsahové stránky tiskopisů žádosti včetně příloh a provedení předběžné analýzy základních požadavků bylo nezbytné zaměřit se detailněji na kvantitativní analýzu společnosti. Důvodem důkladnější analýzy byla rozdílnost výsledků použitých bankrotně-bonitních modelů. Na základě analýzy výsledků modelů byly identifikovány problematické oblasti podnikatelské činnosti společnosti související s nadměrným využíváním cizích zdrojů. Vzhledem k potenciálnímu riziku nesolventnosti podniku byla kvantitativní analýza doplněna ukazateli likvidity. Výsledky analýzy likvidity naznačovaly potenciální problémy podniku (hodnoceno známkou 3,7), nicméně obdobné závěry byly zjištěny ve sledovaných letech pro celé stavební odvětví. Výsledkem hodnocení kvantitativní analýzy společnosti ABC s.r.o. je známka 2,68. Proto bylo možné přistoupit k posouzení exekutivního souhrnu podnikatelského záměru, který byl vyhodnocen jako pozitivní, což zapříčinilo zlepšení celkového hodnocení bonity o jeden stupeň. Po vyhodnocení vybraných kritérií kvalitativní analýzy byla společnost ABC s.r.o. ohodnocena známkou 2,57. Pro kompletní vyhodnocení bonity podniku byly bankrotně-bonitní modely aplikovány na finanční plán na rok 2017. Výsledkem kvantitativní analýzy finančního plánu byla známka 1,5, což představuje pozitivní vývoj bonity společnosti. Celkový výsledek hodnocení bonity analyzované společnosti ABC s.r.o. je chvalitebný.

Následujícím krokem realizovaným po vyhodnocení bonity společnosti je předání podkladů produktovému oddělení komerční pojišťovny za účelem tvorby nabídky pojištění smluvní záruky (příklad dokumentace k pojištění smluvních záruk je uveden v příloze H). Jelikož je hodnocení bonity společnosti ABC s.r.o. na úrovni známky 2, je možné nabídku připravit podle požadavků klienta. Výsledek hodno-

cení bonity bude zohledněn při stanovení rizikové přírážky k předepsanému pojistnému, případně v mírně zvýšené míře spoluúčasti. Pro produktové oddělení je však důležitým faktorem možnost nahlédnutí do jednotlivých dílčích výsledků hodnocení bonity podniku, díky kterým mohou produktovou nabídku přizpůsobit dílčím aspektům tohoto hodnocení.

6 Závěr

Vývoj obchodní sféry je ovlivňován riziky, která je nutné řídit. Obchodní partneři zajišťují své závazky, a rizika z nich plynoucí, u poskytovatelů zajišťovacích produktů. Před zajištěním těchto rizik jsou využívány jednotlivými poskytovateli různé postupy hodnocení bonity žadatelů.

Cílem diplomové práce je vymežit tyto klíčové oblasti hodnocení uchazečů o zajištění podnikatelských rizik malých a středních podniků v České republice uplatňované jednotlivými poskytovateli smluvních záruk. Aspekty postupů hodnocení, realizované komerčním i státním sektorem poskytovatelů záruk, byly zjištěny na základě dostupných informací jednotlivých poskytovatelů záruk, ale především díky řízeným rozhovorům s rizikovými manažery bankovního a pojišťovacího trhu. Na základě těchto získaných dat byly determinovány společné faktory posuzování bonity žadatelů, včetně základních odlišností. Tyto zjištěné rozdíly mezi procesními postupy hodnocení bonity žadatelů o smluvní záruky byly využity pro procesní benchmarking vybraných kritérií s následným doporučením na zefektivnění identifikovaných informačních bariér. Většina z těchto rozdílů spočívala v odlišných faktorech hodnocení subjektů komerčním a státním sektorem. Procesní postupy realizované komerčními pojišťovnami a bankami vykazovaly podobné rysy oproti státním poskytovatelům finančních záruk.

Jelikož je komerčními poskytovateli záruk využíváno hodnocení bonity založené na individuálním přístupu ke každému žadateli, byl navržen pro trh komerčních pojišťoven metodický proces hodnocení bonity. V rámci procesu hodnocení byl stanoven standardizovaný postup, který je možný doplnit individuálními analýzami pro vhodné vyhodnocení rizikovosti potenciálního obchodního kontraktu. Díky tomu je možné přizpůsobit hodnocení konkrétnímu žadateli o smluvní záruku a analyzovat bonitu adekvátně podle charakteru poptávajícího subjektu. Navržený proces hodnocení bonity byl metodicky ověřen na podnikatelském subjektu ABC s.r.o. Vzhledem k pozitivním výsledkům bonity analyzovaného podniku, byl doporučen další postup týkající se zpracování nabídky pojištění smluvních záruk.

Hlavním přínosem diplomové práce je identifikace podstaty hodnotících procesů realizovaných jednotlivými poskytovateli smluvních záruk včetně požadavků, které jsou na žadatele z řad malých a středních podniků kladeny. Žadatelé o smluvní záruku tak mohou lépe pochopit procesy realizované před předložením konkrétní nabídky produktů a oslovit konkrétního poskytovatele záruk, který je pro potřebu žadatele nejvhodnější. Komerční pojišťovny mohou na základě navrženého postupu hodnocení bonity zefektivnit jednotlivé procesní úkony, což umožní flexibilní reakce na poptávky po svých produktech.

S ohledem na výše uvedené závěry lze kontaktovat, že byly zodpovězeny stanovené výzkumné otázky včetně splnění cíle diplomové práce.

7 Literatura

- AIG Česká republika. Pojištění finančních rizik [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.aig.cz/pojisneni-pro-firmy/business-categories/pojisteni-financnich-rizik>
- ALTMAN, Edward I., et al. Predicting financial distress of companies: revisiting the Z-score and ZETA models. Stern School of Business, New York University, 2000, 9-12.
- Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR: Stanovy AMSP ČR. [online]. 2014. [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: <http://www.amspace.cz/stanovy>
- Atradius. Produkty a služby [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://atradius.cz/produkty-a-sluzby/>
- BEJČEK, Josef, Karel ELIÁŠ a Přemysl RABAN. Kurs obchodního práva: obchodní závazky. 5. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7400-337-0.
- BÖHM, Arnošt. Pojištění pohledávek v mezinárodním obchodě. Praha: Professional Publishing, 2009. ISBN 978-80-7431-004-1. Dostupné také z: <http://kramerius.mzk.cz/search/handle/uuid:f07e50b0-197b-11e5-a362-005056827e52>
- CEEC Research. Kvartální analýza českého stavebnictví Q1/2017 [online]. 2017. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://ceec.eu/research/>
- CzechTrade.cz: Stavebnictví poroste v roce 2016 i 2017. BusinessInfo.cz [online]. 2015. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/stavebnictvi-poroste-v-roce-2016-i-2017-71933.html>
- CzechTrade.cz: Uplatňování definice malého a středního podniku (MSP). BusinessInfo.cz [online]. 2009. [cit. 2016-12-22]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/uplatnovani-nove-definice-maleho-a-3760.html>
- CIPRA, Tomáš. Praktický průvodce finanční a pojistnou matematikou. Vydání III., v Ekopressu II. Praha: Ekopress, 2015a. ISBN 978-80-87865-18-7.
- CIPRA, Tomáš. Riziko ve financích a pojišťovnictví: Basel III a Solvency II. Vydání I. Praha: Ekopress, 2015b. ISBN 978-80-87865-24-8.

- Citybank. Malé a středně velké společnosti [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: http://www.citibank.cz/czech/gcb/corporate_banking/czech/medium_companies/medium_companies.htm
- Coface. Služby klientům [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.coface.cz/Sluzby-klientum>
- CREENDO. Pojištění finančních rizik [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: https://www.credendo.com/cz/country_risk
- Česká asociace pojišťoven. Vývoj pojištného trhu. [online]. 2016. [cit. 2017-04-16]. Dostupné z: <http://www.cap.cz/images/statisticke-udaje/vyvoj-pojisteno-trhu/STAT-2016Q4-CAP-CZ-2017-01-25-WEB.pdf>
- Česká exportní banka. Rating ČEB. [online]. 2016. [cit. 2016-12-15]. Dostupné z: <https://www.ceb.cz/pro-investory/rating/>
- Česká pojišťovna. Pojištění smluvních záruk [online]. 2016. [cit. 2017-04-16]. Dostupné z: <https://www.ceskapojistovna.cz/p?pojisteni-smluvnich-zaruk>
- Česká spořitelna. Podnikatelé a malé firmy [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: http://www.csas.cz/banka/appmanager/portal/banka?_nfpb=true&_pageLabel=segment05
- Českomoravská záruční a rozvojová banka. [online]. 2017. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.cmzrb.cz/>
- Českomoravská záruční a rozvojová banka, a.s. M-záruka v programu ZÁRUKA 2015 až 2023. [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.cmzrb.cz/dokumenty-ke-stazeni/m-zaruka-v-programu-zaruka-2015-az-2023>
- Český statistický úřad. Malé a střední firmy v ekonomice ČR. [online]. Ing. Draho-
míra Dubská, CSc., 2011. [cit. 2016-12-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/male-a-stredni-firmy-v-ekonomice-cr-v-letech-2003-az-2010-n-u3ag8rcnab>
- ČPP. Pojištění úpadku cestovní kanceláře [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.cpp.cz/pojisteni-podnikatelu~pojisteni-upadku-cestovni-kancelare/>
- ČSOB. Služby pro podnikatele [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.csob.cz/portal/podnikatele-firmy-a-institute>

Dokumentace k pojištění finančních rizik České pojišťovny a.s.

Doporučení Komise č. C(2003) 1422 ze dne 6. května 2003. In: Úřední věstník Evropské unie. 2003. Dostupné také z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32003H0361>

Dun&Bradstreet. Dun&Bradstreet [online]. 2016. [cit. 2017-04-16]. Dostupné z: <http://www.dnb.com/>

DAŇHEL, Jaroslav, Eva DUCHÁČKOVÁ a Jarmila RADOVÁ. Analýza globálních trendů ve světovém a českém komerčním pojišťovnictví. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1256-3.

Dotazník k pojištění smluvních záruk České pojišťovny a.s.

DUCHÁČKOVÁ, Eva a Jaroslav DAŇHEL. Pojistné trhy: změny v postavení pojišťovnictví v globální éře. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2012. ISBN 978-80-7431-078-2.

DUCHÁČKOVÁ, Eva a Jaroslav DAŇHEL. Teorie pojistných trhů. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-015-7.

DUCHÁČKOVÁ, Eva. Principy pojištění a pojišťovnictví. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ekopress, 2005. ISBN 80-86119-92-0.

EGAP. EGAP a podpora MSP [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: http://www.egap.cz/egap-pro-msp/egap_a_podpora_msp/index.php

EGAP v číslech. EGAP [online]. 2017. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <http://www.egap.cz/o-spolecnosti/egap-v-cislech/index.php>

Equa bank. Firmy [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.equabank.cz/firmy>

EUR-Lex.cz. Mikropodniky, malé a střední podniky: definice a oblast působnosti. EUR-Lex.cz [online]. 2016. [cit. 2016-12-22]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV%3An26026>

Evropská pojišťovna. Pojištění záruky pro případ úpadku cestovní kanceláře [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.ervpojistovna.cz/cs/pojisteni-zaruky-pro-pripad-upadku>

Generali. Pojištění cestovních kanceláří [online]. 2017 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.generali.cz/pojisteni/cestovni-pojisteni/cestovni-kancelare>

Generali. Pojištění záruk [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.generali.cz/pojisteni/pojisteni-individualnich-rizik/pojisteni-zaruk>

- GESTEL, T V. – BAESENS, B. Credit risk management : basic concepts : financial risk components, rating analysis, models, economic and regulatory capital. Oxford: Oxford University Press, 2009. 535 s. ISBN 978-0-19-954511-7.
- GOLIN, J. The Bank Credit Analysis handbook: A Guide for Analysts, Bankers and Investors. New York: John Wiley & Sons, 2001. 740 s. ISBN 0-471-84217-6.
- Insolvenční rejstřík. [online]. 2017. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <https://isir.justice.cz/isir/common/index.do>
- JANATKA, František. Rizika v komerční praxi. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-632-5.
- KALABIS, Zbyněk. Bankovní služby v praxi. Brno: Computer Press, 2005. Finance. ISBN 80-251-0882-1.
- KAŠPAROVSKÁ, Vlasta. Banky a komerční obchody. Kravaře: Marreal servis, 2010. ISBN 978-80-254-6779-4.
- KISLINGEROVÁ, Eva a Jiří HNILICA. Finanční analýza: krok za krokem. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008. C.H. Beck pro praxi. ISBN 978-80-7179-713-5.
- Komerční banka. Pojištění a zajištění u KB [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.kb.cz/cs/pojisteni-a-zajisteni/>
- KONEČNÝ, Miloš. Podniková ekonomika: (pro obor podnikové finance a obchod). Vyd. 1. Brno: Vysoké učení technické, 1997, 275 s. ISBN 80-214-0880-4.
- KUBĚNKA, Michal. Finanční stabilita podniku a její indikátory. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní, 2015. Monografie. ISBN 978-80-7395-890-9.
- LIŠKA, Petr, Štefan ELEK a Karel MAREK. Bankovní obchody. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-510-8.
- MARTINOVIČOVÁ, Dana, Miloš KONEČNÝ a Jan VAVŘINA. Úvod do podnikové ekonomiky. 1. vyd. Praha: Grada, 2014. Expert. ISBN 978-80-247-5316-4.
- MARTINOVIČOVÁ, D. -- ČEJKOVÁ, V. Poistenie rizík malých a stredných podnikov. Bratislava: Iura Edition, 2013. 250 s. EKONÓMIA. ISBN 978-80-8078-672-4.
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: Portál o veřejných zakázkách a koncesích. Katalog vzorových zadávacích dokumentací [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.portal-vz.cz/cs/Jak-na-zadavani-verejnych-zakazek/Methodiky-stanoviska/Katalog-vzorovych-zadavacich-dokumentaci>

- Ministerstvo průmyslu a obchodu. Finanční analýzy podnikové sféry za 1.-4. čtvrtletí 2015. [online]. 2015 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: [vhttps://www.mpo.cz/assets/cz/rozcestnik/analyticke-materialy-a-statistiky/2016/11/FA_4Q15.pdf](https://www.mpo.cz/assets/cz/rozcestnik/analyticke-materialy-a-statistiky/2016/11/FA_4Q15.pdf)
- MONETA MONEY BANK. Zahraniční obchod [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.moneta.cz/firmy/zahranicni-obchod>
- Nařízení Komise (ES) č. 651/2014 ze dne 17. června 2014. In: Úřední věstník Evropské unie. 2014. Dostupný také z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014R0651&qid=1494768396367&from=CS>
- Nařízení Komise (ES) č. 1407/2013 ze dne 18. prosince 2013. In: Úřední věstník Evropské unie. 2013. Dostupný také z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013R1407&qid=1494768462507&from=CS>
- NOVOTNÝ, Petr. Nový občanský zákoník: Smluvní právo. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého. ISBN 978-80-247-5164-1.
- Oberbank AG pobočka Česká republika. Zajištění [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: https://www.oberbank.cz/OBK_webp/OBK/oberbank_cz/Firemni_klienti/Zajisteneni/index.jsp
- PÁLENÍK, Vladislav. Základy pojišťování především průmyslových a podnikatelských rizik. Praha: Linde, 2007. Praktické ekonomické příručky. ISBN 978-80-7201-644-0.
- PFEIFEROVÁ, Daniela a Milan ULRICH. Obchodní bankovníctví. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2015. ISBN 978-80-213-2585-2.
- Raiffeisenbank. Podnikatelé a malé firmy [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.rb.cz/podnikatele>
- RŮČKOVÁ, Petra. Finanční analýza: metody, ukazatele, využití v praxi. 5., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2015. Finanční řízení. ISBN 978-80-247-5534-2.
- Sberbank CZ. Financování [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.sberbankcz.cz/#menu>

- SLAVIA pojišťovna. Pojištění smluvních záruk [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.slavia-pojistovna.cz/cs/podnikatelske-pojisteni/pojisteni-smluvnich-zaruk/>
- SMEJKAL, Vladimír a Karel RAIS. Řízení rizik ve firmách a jiných organizacích. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert. ISBN 978-80-247-4644-9.
- SVATOŠ, Miroslav. Zahraniční obchod: teorie a praxe. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. Expert. ISBN 978-80-247-2708-0.
- UniCredit Bank. Podnikatelé a menší firmy [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.unicreditbank.cz/cs/podnikatele-a-mensi-firmy.html#home>
- UNIQA. Pojištění cestovních kanceláří [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.uniqa.cz/pojisteni-cestovnich-kancelari/>
- Union pojišťovna. Pojištění pro cestovní kanceláře [online]. 2017. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.unionpojistovna.cz/pojisteni-pro-cestovni-kancelare>
- Účetní výkazy společnosti ABC s.r.o.
- VÁCHAL, Jan a Marek VOCHOZKA. Podnikové řízení. Praha: Grada, 2013. Finanční řízení. ISBN 978-80-247-4642-5.
- VÁVROVÁ, Eva. Finanční řízení komerčních pojišťoven. 1. vyd. Praha: Grada, 2014. Expert. ISBN 978-80-247-4662-3.
- VÁVROVÁ, Eva. Pojišťovnictví I. Vyd. 1. V Brně: Mendelova univerzita, 2013. ISBN 978-80-7375-784-7.
- VEBER, Jaromír a Jitka SRPOVÁ. Podnikání malé a střední firmy. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2012. Expert. ISBN 978-80-247-4520-6.
- VOCHOZKA, Marek. Metody komplexního hodnocení podniku. Praha: Grada, 2011. Finanční řízení. ISBN 978-80-247-3647-1.
- Všeobecné pojistné podmínky pojištění záruky VPPZAR 06 České pojišťovny a.s.
- WAGNER, Daniel a Dante DISPARTE. Global risk agility and decision making: organizational resilience in the era of man-made risk. Palgrave Macmillan UK, 2016. 452 s. ISBN 9781349948604.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 408/2010 Sb., o finančním zajištění, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání a o zřízení ministerstev a jiných orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů

8 Přílohy

Přílohy

A Základní produkty pojištění smluvních záruk

Tab. 21 Přehled základních produktů pojištění smluvních záruk

Typ pojištění smluvní záruky	Předmět pojištění
Záruka za akontaci	Záruční listina zavazuje pojišťovnu vyplatit věřiteli zálohu (kterou pojištěnému uhradil) v případě nesplnění smluvených závazků pojištěným.
Záruka za nabídku	Pojišťovna vyplatí majetkovou újmu, která vznikne věřiteli tím, že pojištěný nepřijal nabídku (nesjednal obchodní smlouvu).
Záruka za řádné provedení smlouvy	Pojišťovna vyplatí majetkovou újmu, která vznikne věřiteli tím, že pojištěný nesplnil své závazky plynoucí ze smlouvy o provedení prací, poskytnutí služeb nebo dodání zboží.
Záruka za zádržné za provedení práce	Záruční listinou je věřiteli potvrzeno vyplacení zádržného (které bylo vyplaceno pojištěnému před datem splatnosti zádržného) v případě nesplnění obchodních závazků pojištěným.
Záruka za zádržné v průběhu záruční doby	Pojišťovna potvrzuje uhrazení nákladů spojených s údržbou objektů nebo zařízení po jejich dokončení, v případě nesplnění závazků pojištěným.

Zdroj: Vlastní zpracování dle České pojišťovny (©2017)

B Pojištění se státní podporou

Tab. 22 Vývoj pojištění se státní podporou v letech 1993–2015

	Pojištěný objem v mld. Kč	Předepsané pojistné v mil. Kč	Vyplacená pojistná plnění v mil. Kč
2015	40,5	1 473	4 059
2014	47,2	1 340	3 506
2013	63,4	2 587	2 294
2012	72,1	1 963	1 295
2011	53	2 259	868
2010	67,2	2 258	1 510
2009	61,8	1 215	1 105
2008	43	905	298
2007	50	1 381	589
2006	29,9	911	471
2005	22,2	274	603
2004	17	281	738,7
2003	18,7	221	271,3
2002	16,3	269	868,5
2001	35,1	1 091	428,8
2000	33,8	918	579,5
1999	26,1	710	503
1998	20,6	395	62,7
1997	16,4	705	5,4
1996	14,1	275	3,9
1995	3,8	106	3,6
1994	3,8	182	-
1993	3,2	65	-

Zdroj: Vlastní zpracování dle EGAP (© 2017)

C Přehled parametrů záručních programů

Tab. 23 Přehled parametrů záručních programů poskytovaných ČMZRB

Program	ZÁRUKA 2015 až 2023	ZÁRUKA 2015 až 2023
Produkt	M-záruka	S-záruka s finančním příspěvkem
Klient	malý podnikatel	malý a střední „sociální“ podnikatel
Místo realizace projektu	celá ČR	celá ČR
Podporovaná ekon. činnost - projekty v Praze - investiční projekty v mimopražských regionech	zpracovatelský průmysl, stavebnictví, obchod, ubytování, stravování a pohostinství, doprava a skladování, informační a komunikační činnosti, profesní, vědecké a technické činnosti, vzdělávání, zdravotní a sociální péče a další vybrané obory	
Podporovaná ekon. činnost - projekty financování zásob a pořízení drobného nehmotného majetku v mimopražských regionech	ubytování, stravování a pohostinství, doprava a skladování, informační a komunikační činnost, profesní, vědecké a technické činnosti, administrativní a podpůrné činnosti, vzdělávání, zdravotní a sociální péče, kulturní, zábavní a rekreační činnost a další vybrané obory + omezeně podporovány tyto obory: výroba potravinářských výrobků, nápojů a textilií, velkoobchod a maloobchod	
Účel úvěru	zásoby a drobný hmotný a nehmotný majetek, investice	investice
Max. výše úvěru v Kč	4 000 000	není omezená
Max. výše ručení v %	70 %	80 %
Max. výše ručení v Kč	2 800 000	20 000 000
Max. doba ručení	6 let	8 let
Finanční příspěvek	ne	10 % z úvěru, max. 500 000 Kč
Cena záruky	bez poplatku	bez poplatku
Režim veřejné podpory	de minimis	de minimis bloková výjimka
Smlouva mezi úvěrující bankou a ČMZRB	nutná	nutná

Zdroj: Vlastní zpracování dle Programu Záruka 2015 až 2023 ČMZRB (©2015)

D Vybraná data pro účely kvantitativní analýzy

Tab. 24 Vybraná data z rozvahy a výkazu zisku a ztrát společnosti ABC s.r.o. (v tis. Kč)

	2014	2015	2016
Celková aktiva	4 747	6 895	5 399
Oběžná aktiva	3 602	5 948	4 184
Zásoby	516	1 947	2 086
Finanční majetek	728	611	296
Vlastní kapitál	29	105	157
Cizí kapitál	4 685	6 757	5 242
Krátkodobé závazky	3 208	5 019	2 761
Závazky po lhůtě splatnosti	129	370	818
Pracovní kapitál	394	929	1 423
Nerozdělený zisk minulých let	- 176	- 172	- 110
Tržby	15 245	20 585	20 238
Výnosy	15 382	20 675	20 540
Nákladové úroky	184	212	285
EBIT	189	289	352

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dokumentace společnosti ABC s.r.o.

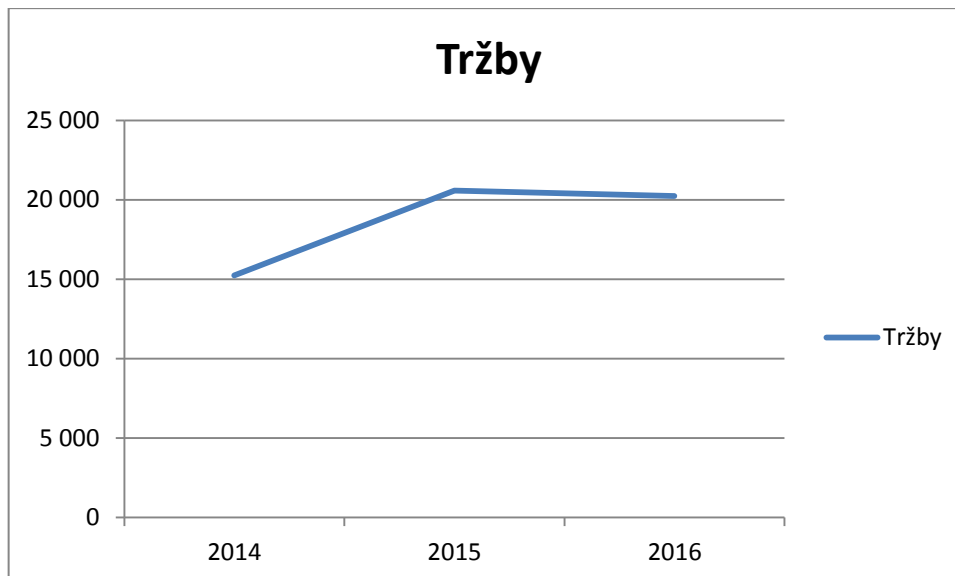
E Vybraná data finančního plánu na rok 2017 společnosti ABC s.r.o.

Tab. 25 Vybraná data finančního plánu na rok 2017 společnosti ABC s.r.o. (v tis. Kč)

	2017
Celková aktiva	6 586
Oběžná aktiva	5 548
Zásoby	2 150
Finanční majetek	246
Vlastní kapitál	197
Cizí kapitál	5 130
Krátkodobé závazky	2 643
Závazky po lhůtě splatnosti	753
Pracovní kapitál	2 905
Nerozdělený zisk minulých let	- 98
Tržby	21 452
Výnosy	22 452
Nákladové úroky	221
EBIT	429

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dokumentace společnosti ABC s.r.o.

F Vývoj tržeb společnosti ABC s.r.o.

Obr. 8 Vývoj tržeb společnosti ABC s.r.o. v tis. Kč v letech 2014–2016
Zdroj: Vlastní zpracování na základě dokumentace společnosti ABC s.r.o.

G Příklad jistoty v zadávací dokumentaci veřejné zakázky na stavební práce

- „Zadavatel požaduje poskytnutí jistoty v souladu podle zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách (§ 67) ve výši xxx.xxx,- Kč.
- Jistotu může uchazeč poskytnout formou složení peněžní částky na účet zadavatele vedený u české národní banky pod číslem 000000000000/0710; variabilní symbol: IČO uchazeče nebo datum narození je-li uchazečem fyzická osoba; specifický symbol: Evidenční číslo veřejné zakázky. Částka musí být složena na účet zadavatele nejpozději poslední den lhůty pro podání nabídek.
- Uchazeč může poskytnout jistotu také formou bankovní záruky nebo pojištění záruky ve prospěch zadavatele. Bankovní záruka nebo pojištění záruky musí být v písemné formě předloženo zadavateli nejpozději do konce lhůty k podání nabídky. Při poskytnutí jistoty formou bankovní záruky nebo pojištění záruky nesmí být platnost bankovní záruky či pojištění záruky kratší než je lhůta, po kterou je uchazeč svou nabídkou vázán. Originál listiny bankovní záruky nebo pojištění záruky bude součástí originálu nabídky. Pokud uchazeč požaduje vrácení originálu listiny bankovní záruky, musí nabídka obsahovat originál listiny bankovní záruky ve vyjímatelném obalu.
- Má-li být jistota poskytnuta formou pojištění záruky, pojistná smlouva musí být uzavřena tak, že pojištěným je uchazeč a oprávněnou osobou, která má právo na pojistné plnění, je zadavatel. Pojistitel vydá pojištěnému písemné prohlášení obsahující závazek vyplatit zadavateli pojistné plnění.
- Pokud uchazeč v rozporu se ZVZ nebo zadávacími podmínkami zrušil nebo změnil nabídku, odmítl-li uzavřít smlouvu nebo nesplnil-li povinnost poskytnout zadavateli řádnou součinnost k uzavření smlouvy, má zadavatel právo na plnění z bankovní záruky nebo na pojistné plnění z pojištění záruky nebo mu připadá poskytnutá peněžní jistota včetně úroků zúčtovaných peněžním ústavem“. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR – Portál o veřejných zakázkách a koncesích, ©2017)

H Dokumentace k pojištění smluvní záruky